ΑΘΗΝΑ, 1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1928

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ : ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ
ΒΑΣΙΛ. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Β. ΡΩΤΑ : ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΤΟ ΜΙΛΙΟΥΝΙ Ἢ ΤΑ ΤΑΞΕΙΔΙΑ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟ ΠΟΛΟ (Μετ. Τζ. Καΐμη καὶ Φ. Κόντογλου).
ΣΑΙΚΣΠΗΡ : ΟΝΕΙΡΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΗΣ ΝΥΧΤΙΑΣ - Ε' ΠΡΑΞΗ (Μετ. Β. Ρώτα).
ΗΛΙΑ ΣΟΥΡΓΟΥΤΣΩΦ : Ο ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ
ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΚΑΡΠΑΘΟΥ
Β. ΔΟΥΚΑ : Η ΚΟΡΗ ΜΕ ΤΑ ΚΟΚΚΙΝΑ
ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ
Χ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΔΗ : ΘΑΧΑΝ ΠΕΡΑΣΕΙ (ποίημα).
ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ
Στοχασμοὶ παράταιροι. (Π. Χάρης : τὰ δικαιώματα καὶ τὰ ὅρια τῆς κριτικῆς).—Λόγια καὶ Πράγματα.—Γύρω ἀπὸ τὰ βιβλία (Β. Ρώτας).—Τὸ Θέατρο (Π. Χάρης).—Ἱστορικὰ καὶ Φιλολογικὰ (Στελ. Κυριακίδης).—Κοινωνιολογικὰ ζητήματα (Κ. Παπαλεξάνδρου).—Ἐφημερίδες καὶ Περιοδικά.— Πολιτικὸ δεκαπενθήμερο (Κ. Μπαστιᾶς).— Οἰκονομικὸ Δελτίο (Τραπεζιτικός).— Βιβλιογραφικὸ δελτίο.— Μαργαριτάρια ἀπὸ παντοῦ.

ΧΡΟΝΟΣ Β' — ΤΟΜΟΣ Β'

8

ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΓΕΡ 29
(πλατεῖα Βάθης)

ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΔΡ. 6

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ

ΜΕΓΑ
ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ
ΛΕΞΙΚΟΝ

ΖΗΤΗΣΑΤΕ ΟΡΟΥΣ ΑΠΟΚΤΗΣΕΩΣ

ΜΕΓΑ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΝ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ

Μεγάλη Ἑλληνική ἔκδοσις ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σοσιαλιστικῶν καὶ φιλοσοφικῶν Λεξικῶν τῆς Εὐρώπης. — Ἄθρα εἰδικὰν δι' ὅλας τὰς λέξεις τῆς κοινωνιολογικῆς ἐπιστήμης. — Βιογραφικαὶ σημειώσεις καὶ περιλήψεις τῶν ἔργων τῶν κορυφαίων σοσιαλιστῶν καὶ φιλοσόφων ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἀπαραίτητον διὰ τοὺς ἐπιστήμονας, τοὺς πολιτευομένους, τοὺς σπουδαστὰς καὶ πάντα διανοούμενον.

Τόμοι τρεῖς δραχ. 300
εἰς 3 δόσεις τῶν 100 δραχ.

"ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΝ,,

ΔΙΕΘΝΕΣ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Γωνία ὁδῶν Πανεπιστημίου καὶ Ὁμήρου.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΟΔΟΣ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 3

ΧΡ. ΓΑΝΙΑΡΗ

1	Βίλσερ	Ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος	Δρ. 25
2	Μπέρκσον	Φαντάσματα καὶ ὄνειρα	» 20
3	Τίμερις	Ἀφροδίσιος ἠθική.	» 30
4	Σμίθ	Ἡ φιλοσοφία τῆς ἡδονῆς	» 20
5	Λίππς	Ἡ ἐλευθερία τῆς βουλήσεων	» 30
6		Ἡ ζωὴ τοῦ Λένιν.	» 35

Σημ.— Εἰς τοὺς ἀγοράζοντας ὅλην τὴν σειρὰν στέλλονται ἀντὶ 150 δραχ. ἐλεύθερα ταχ. τελῶν.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ **ΖΗΚΑΚΗ**

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Λούβαρη Νίτσε - Ὁ προφήτης μιᾶς νέας θρησκείας.
» Ἡ θρησκεία τοῦ Βάγνερ.
» Ἀπὸ τὴν χώραν τῶν χιλίων λιμνῶν καὶ τῶν παραμυθιῶν (ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴ Φιλλανδία).
Σαίξπηρ : Χειμωνιάτικο παραμύθι μετάφρασις Κέντ. Οἰκονομίδου.
Σ. Προκοκίου: Ἕλλην εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ Ἰσλάμ.
Παναγιωτοπούλου: Γεν. Ἱστορία τῆς Τέχνης (Τ. 3)
Εὐστρατίου : Αἱ τράπεζαι
Δ. Ροδίου : 30 τραγούδια τετραφώνων χορῶν ἀνδρῶν.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

Γ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Σταδίου 42

Αἱ καλλίτεραι Φιλοσοφικαὶ—Κοινωνιολογικαὶ καὶ Λογοτεχνικαὶ ἐκδόσεις

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Ο ΗΛΙΘΙΟΣ

ΤΟ ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑ ΤΟΥ ΝΤΟΣΤΟΓΙΕΦΣΚΗ
Τόμοι 1 — 4 Δραχ. 60

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΤΟΜΟΣ Β' - ΑΡΙΘ. 8 — 1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1928

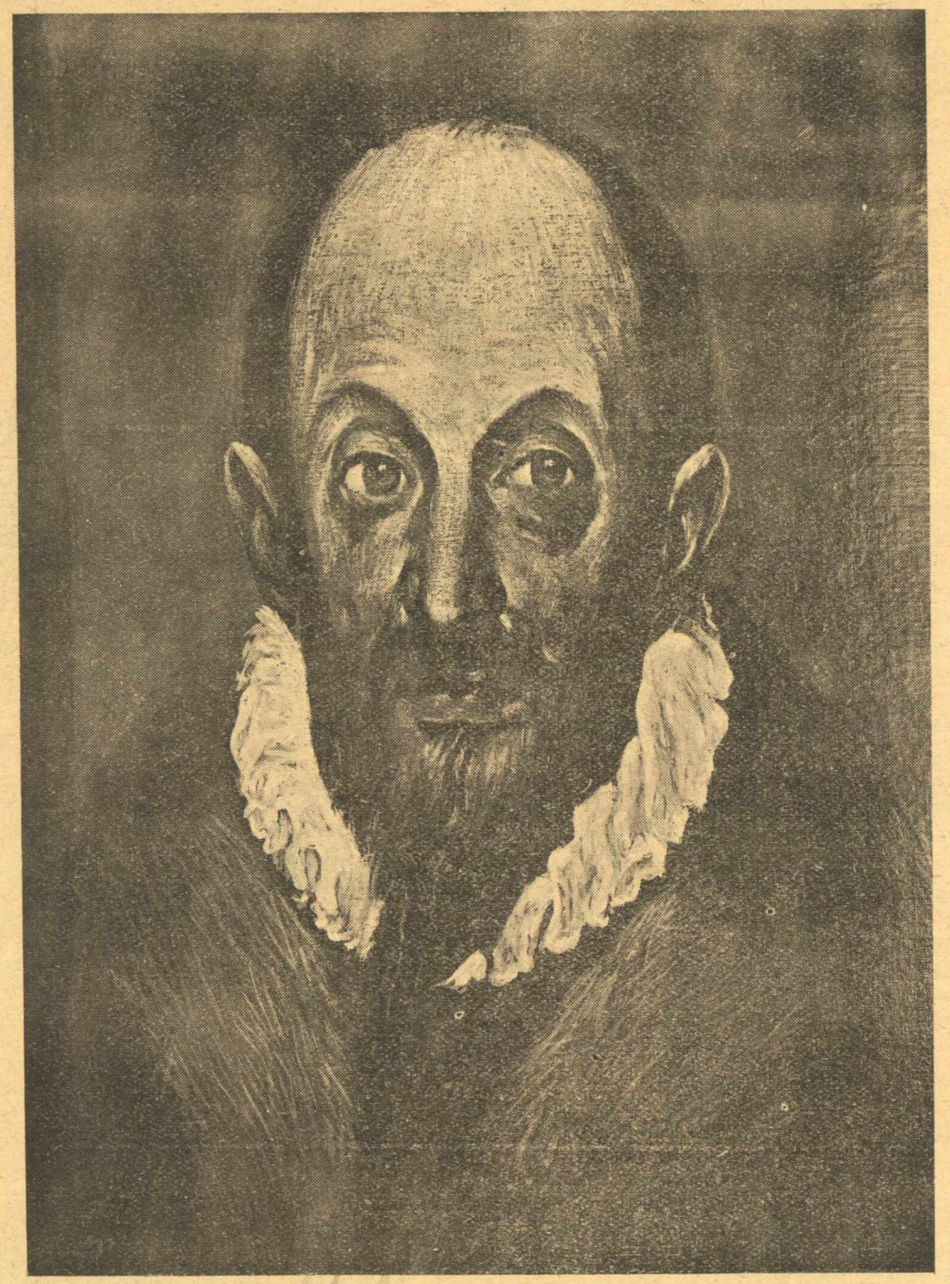

ΔΟΜΕΝΙΚΟΣ ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΥΤΟΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ
ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ*

Τὸν τελευταῖο καιρό, μὲ τὴν πρόθεση ποὺ ἔδειξε ὁ κ. Παπαναστασίου νὰ ὑποστηρίξει στὴ Βουλὴ τὴν ἵδρυση «Ἐθνικοῦ Θεάτρου» καὶ ποὺ γιὰ τὴν ὥρα, ἔμεινε μόνο πρόθεση, οἱ ἐνδιαφερόμενοι κύκλοι ξανάφεραν μὲ ζῆλο στὴ μέση αὐτὸ τὸ ζήτημα. Πολλὲς πάλι γνῶμες ἀκούστηκαν καὶ κάπως ξάφνισε ἡ γνώμη τοῦ κ. Φ. Πολίτη, ποὺ ὑποστήριξε νὰ μὴν ἱδρυθεῖ «Ἐθνικὸ θέατρο» παρὰ νὰ ἐπιχορηγηθοῦν ἕνας δυὸ ἀπὸ τοὺς ὑπάρχοντες θιάσους, μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ δίνουν ἕναν ὡρισμένο ἀριθμὸ ἔργων τέχνης τὸ χρόνο. Ἔχω τὴ γνώμη ὅτι ἕνα τέτοιο ζήτημα δὲν μπορεῖ νὰ λυθεῖ σήμερα γιατὶ δὲν ὑπάρχει πραγματικά. Καὶ ἂν δοθεῖ μιὰ ὁποιαδήποτε λύση, ἡ λύση αὐτὴ θὰ εἶναι μιὰ ρουκέττα σὰν τὴν Ἀκαδημία.

Ὅταν λέμε σήμερα ἐθνικὸ θέατρο ἐννοοῦμε ἕνα ἵδρυμα ποὺ θὰ συντηρῆται μ' ἔξοδα τῆς Πολιτείας καὶ μόνο τοῦτο δικαιολογεῖ τὸν τίτλο «Ἐθνικὸ» γιατὶ οὔτε ἡ δραματικὴ παραγωγή μας εἶναι ἀξιόλογη, οὔτε τὸ ἐθνικὸ θέατρο πρόκειται νὰ τὴ δημιουργήσει. Μήπως τάχα θὰ ἱκανοποιήσει μιὰν ἀνάγκη τοῦ τόπου, θὰ ἐκπληρώσει ἕναν ἔστω καὶ ὑποσυνείδητον πόθο τοῦ λαοῦ μας; Ὤ, κάθε ἄλλο· ὁ λαὸς σήμερα πεινάει γιὰ τὸ ψωμάκι καὶ τόσο ποὺ νὰ μὴν τοῦ περισσεύει ὄρεξη καὶ γιὰ «θεάματα», ἀκόμα καὶ ἂν τοῦ τὰ πρόσφερναν χάρισμα. Ὁ κοσμάκης δουλεύει καθημερνὴ καὶ σκόλη καὶ δὲν ἔχει νοῦ γιὰ γιορτὲς καὶ πανηγύρια. Συνάμα εἶναι τόσο ἀμόρφωτος, ποὺ γι' αὐτὸν ἡ ἀνώτερη τέχνη θὰ εἶναι δῶρον ἄδωρον, θροφὴ κάπως κακοχώνευτη.

Μήπως τὸ «Ἐθνικὸ Θέατρο» ἔχει νὰ ξεπληρώσει κανέναν ἄλλον μεγάλο προορισμὸ νὰ γίνει ἕνα κέντρο μορφωτικό, ἕνα σκολειὸ γιὰ μεγάλους, ὅπου θὰ διδαχθοῦν τ' ὡραῖο καὶ τὸ καλό; Οὔτ' αὐτό. Γιατὶ καὶ ἂν ἀκόμα τὸ «Ἐθνικὸ Θέατρο» ἀναλάβαινε αὐτὴ τὴν ἀποστολὴ δὲ θὰ κατώρθωνε νὰ τὴ βγάλει πέρα γιὰ δυὸ λόγους: α) γιατὶ λαὸς δὲν εἶναι οἱ σαράντα θεατρόφιλοι κ' οἱ ἑκατὸν σαράντα κοσμικοὶ τύποι ποὺ θὰ πληρώνουν γιὰ νὰ παρακολουθοῦν τὶς παράστασες τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου, οὔτε μποροῦμε νὰ ἐλπίσουμε ὅτι ὅλοι οἱ ἄλλοι ἰδιωτικοὶ θιάσοι θὰ φιλοτιμηθοῦν ἀπὸ μίμηση εἴτε ἀπὸ συναγωνισμὸ νὰ διδάχνουν ἔργα τῆς ἀνώτερης θεατρικῆς τέχνης, ἀφοῦ αὐτοὶ θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ βρίσκονται στὴν ἴδια οἰκονομικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἀδυναμία ποὺ βρίσκονται καὶ τώρα. β) γιατί, πῶς εἶναι δυνατὸ τὸ θέατρο ποὺ θὰ ἱδρύσει τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος τοῦ 19 8 νὰ σταθεῖ στὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς του ὅταν ὅλα τ' ἄλλα του ἱδρύματα ἔχουν χάλια, ὅταν κι' αὐτὰ τὰ σκολειά του στραβώνουν ἀντὶ νὰ μορφώνουν; Καὶ ἂν ἀκόμα φανοῦμε τόσον ἀφελεῖς ὥστε νὰ ἐλπίσουμε ὅτι στὸ Ἐθνικὸ Θέατρο, δὲ θὰ βασιλέψει τὸ ρουσφετολόϊ, ὁ ἀριβισμός, ὁ τυχοδιωχτισμός, ἡ τσαρλατανιὰ καὶ ἡ ἄγνοια, πάλι τὸ ἵδρυμα αὐτὸ θὰ καταδικαστεῖ νὰ μαραζώνει, γιατὶ τὸ ἴδιο τὸ Κράτος δὲν θὰ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ λειτουργεῖ μὲ ὅλη του τὴν ἐλευθερία. Καὶ τέχνη χωρὶς ἀπόλυτην ἐλευθερία δὲν ἀνθίζει καὶ στὴν ἐποχὴ ποὺ ζοῦμε μπορεῖ κανεὶς νὰ φανταστεῖ ἕνα κρατικὸ θέατρο ἐλεύθερο στὸ καλιτεχνικό του πρόγραμμα; Ὅταν ἡ Πολιτεία δὲν ἔχει τὸ θάρρος νὰ βάλει στὰ σκολειά τοῦ τόπου τὴν ἐθνική του γλῶσσα, παρ' ἀνέχεται ἀκόμα νὰ ὀργιάζουν οἱ διάφοροι ὑπουργοὶ τῆς παιδείας στὸ ἐκπαιδευτικὸ ζήτημα, ποὺ εἶναι ζήτημα ζωῆς καὶ θανάτου, τὶ θὰ κάνει μὲ τὸ κρατικὸ θέατρο; Ὅταν πιάνονται καὶ φυλακίζονται καὶ ἐξοστρακίζονται ὁ ανοούμενοι μόνο καὶ μόνο γιατὶ ἐδημοσίευαν ἢ ἀνακοίνωσαν τὴ σκέψη τους, τὶ θὰ γίνει μὲ τὸ κρατικὸ θέατρο ποὺ εἶναι τὸ ζωντανότερο ὄργανο γιὰ τὸ διαλάλημα τῆς σκέψης; Καὶ γιὰ νὰ φέρω ἕνα πρόχειρο παράδειγμα ἂς ὑποθέσουμε ὅτι τὸ ἐθνικὸ θέατρο ἱδρύθηκε καὶ λειτουργεῖ. Λοιπὸν ἂν ποτέ κυκλοφορήσει ἕνα θεατρικὸ ἔργο, τολμηρὸ τοῦ ὁποίου δήποτε. Ἔ, εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθοῦμε ὅτι τὸ ἐθνικὸ θέατρο θὰ δεχότανε ν' ἀνεβάσει αὐτὸ τὸ ἔργο; Ἐγὼ δὲν τὸ πιστεύω, ὕστερα ἀπὸ τήν στενόκαρδη ἀντίληψη ποὺ διέπει τοὺς ἀνθρώπους ποὺ διευθύνουν τὰ κρατικὰ ἱδρύματα Ὥστε μορφωτικὴ ἀποστολὴ εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐκπληρώσει σήμερα τὸ κρατικὸ θέατρο.

Ὑπάρχει καὶ ἡ γνώμη (κι' ἀφοῦ ὑπάρχει κι' αὐτή, ἂς τὴν ἀναφέρουμε), ὅτι τὸ ἐθνικὸ θέατρο πρέπει νὰ ἱδρυθεῖ γιὰ λόγους ἐσωτερικῆς κ' ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἔτσι γιὰ νὰ ἀνυψώσει τὸ γόητρο τῆς πρωτεύουσας καὶ νὰ φαντάζουμε στὰ μάτια τῶν ξένων. Δὲ μᾶς ἐπιτρέπεται, λέει, νὰ εἴμαστε χωρὶς θέατρο μόνον ἐμεῖς μέσα στὴν Εὐρώπη, ἀφοῦ κ' οἱ Βούλγαροι ἀκόμα ἔχουν ἐθνικὸ θέατρο, ἐμεῖς δὰ ποὺ πρῶτοι... καὶ οἱ πρόγονοι ἡμῶν...κ.λπ. Ἡ ψωροπερηφάνεια μας κι' ὁ ἀρχοντοχωριατισμός μας εἶναι γνωστά. Δὲ φτάνουν ὅμως τόσα καὶ τόσα ἄλλα ἄχρηστα ἱδρύματα ποὺ φτιάσαμε ἔτσι ἀπὸ μεγαλομανία, τὸ θέατρο μᾶς ἔλειψε; Ἂς ὑποθέσουμε ὅτι ἀποχτήσαμε τὸ καλλιμάρμαρο (ἢ κατ' ἀπομίμησιν) χτίριο, ἑλληνικοῦ πάντοτε ρυθμοῦ, κι' ὅτι μπῆκαν ἐκεῖ μέσα ποιὸς ξέρει ποιὰ μούσια, ἢ ποιοὶ σαρδανάπαλοι νὰ τὸ διευθύνουν μὲ τὴν ἄγνοια καὶ τὸ σχολαστικισμό τους, ἢ πάλι ποιὸς ξέρει ποιὸ ὑπερφυσικὸ παιδί, ἀγαπητὸ στοὺς σνόμπ, ἀνάλαβε νὰ κάνει ἐκεῖ τοῦ κεφαλιοῦ του, δηλαδὴ νὰ παρουσιάσει κατὰ τὸ γοῦστο του διάφορες εὐρωπαϊκὲς ἐξωφρενικότητες τῆς τελευταίας μόδας. Ἔ, καὶ ὕστερα; Τὶ βγῆκε ἀπ' αὐτό; Τὶ κέρδισε ὁ λαὸς ποὺ θὰ κάνει τὰ ἔξοδα γιὰ νὰ μαζεύονται νὰ σαλιαρίζουν καὶ νὰ λιγοθυμοῦν ἀπὸ τή λεπτὴ αἰσθαντικότητά τους μερικοὶ ἀστεῖοι ἐστέτ;

Μήπως τέλος ἡ δραματικὴ παραγωγή μας εἶναι τέτοια ποὺ νὰ μᾶς ὑποχρεώνει μὲ τὸν ὄγκο καὶ τὴν ἀξία της νὰ τῆς ἀνοίξουμε τὸ δρόμο νἄβγει στὸ φῶς καὶ νὰ ἐπικοινωνήσει μὲ τὸ λαό; Ποῦ εἶναι ἡ ἐθνική μας δραματικὴ παραγωγή, δηλαδὴ ἔργα ποὺ νὰ ἐκφράζουν τὴ ζωή μας καὶ νὰ καλλιεργοῦν τὸ σπόρο γιὰ τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους; Τὶ λοιπὸν χρειάζεται τὸ θέατρο σ' ἕνα ἔθνος ποὺ δὲν ἔχει ἀκόμα ἀποφασίσει νὰ μιλήσει καὶ νὰ γράψει τὴ γλῶσσα του; Κ' ἐρωτῶ ὅλους ἐκείνους ποὺ κόβονται γιὰ τὴν ἵδρυση τοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου πιστεύουν σοβαρὰ πὼς τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος τοῦ 1928, μὲ ὑπουργὸ τῆς παιδείας αὐτὸν ποὺ ἔχει, μὲ κατατρεγμὸ τῆς ἐθνικῆς γλώσσας στὰ σκολειά του καὶ τῆς ἐλεύθερης σκέψης στὴν κοινωνία του, γιὰ ὄνομα τοῦ θεοῦ, χρειάζεται νάχει καὶ θέατρο;

Βλέπουμε λοιπὸν ὅτι τὸ ζήτημα αὐτὸ εἶναι ἀνύπαρχτο, γιατὶ καμμιὰ ἀνάγκη δὲν τὸ δημιουργεῖ. Ποιὸς λοιπὸν τὸ δημιουργεῖ; Φυσικὰ οἱ ἐνδιαφερόμενοι. Πρέπει δὰ νὰ εἰπῶ ἀμέσως ὅτι τὴ λέξη ἐνδιαφερόμενοι τὴν παίρνω καὶ μὲ τὴν κακιά, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν καλή της σημασία. Μέσα στοὺς «ἐνδιαφερόμενους» εἶναι καὶ τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα ποὺ ἔτυχε σήμερα νὰ ἐργάζωνται στὸ θέατρο, εἴτε ὡς δραματουργοί, εἴτε ὡς σκηνοθέτες, εἴτε ὡς ἠθοποιοί, εἴτε ὡς σκηνογράφοι, εἴτε ὡς ἁπλοὶ τεχνῖτες. Καθένας ἀπ' αὐτοὺς βλέπει τὸ ἐθνικὸ θέατρο μὲ τὴν ἄποψή του, ἂς πῶ καὶ μὲ τὸν ἑαυτό του μέσα νὰ δρᾶ. Κατὰ βάθος ὅλοι ποθοῦν νὰ καλυτερέψουν μαζὶ μὲ τὴν ἀτομική τους καὶ τὴν κατάσταση τοῦ θεάτρου. Ἕνα ἰδανικὸ γι' ἀνώτερη δημιουργία ὑπάρχει μέσα σὲ πολλὲς ψυχὲς ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸ θέατρο. Ὅμως κι' αὐτοὶ δὲν ξέρουν ὅλοι καλὰ τὶ θέλουν. Πρέπει ἐδῶ νὰ φέρω μιὰ παρομοίωση γιὰ νὰ φανεῖ καλύτερα πὼς εἶναι τὸ ζήτημα. Ὅταν οἱ νεώτεροι Ἕλληνες σηκώθηκαν γιὰ νὰ καταλύσουν τὴν τυραννία

* Γιὰ τὴ σημασία τοῦ θεάτρου καὶ τὸ ρόλο ποὺ παίζει σὲ μιὰ κοινωνία γράψαμε ἄλλοτε στὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» (τόμος Β.σ. 14). Ὅταν ἔχει κανεὶς ὑπ' ὄψει του τὸ ἄρθρο μας ἐκεῖνο θὰ νοιώσει καλύτερα, ἂν εἶναι σωστὰ ἢ ὄχι τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ ἐκθέτονται ἐδῶ τώρα.

τοῦ Τούρκου, ἡ εἰκόνα τῆς λευτεριᾶς ποὺ ζητοῦσαν, δὲν εἶχε τὴν ἴδιαν ὄψη σ' ὅλουνῶν τὰ μάτια. Οἱ γραμματισμένοι ὀνειρευόντουσαν χρυσὲς ἐποχὲς τοῦ Περικλέους, οἱ ἱερωμένοι, βυζαντινὲς αὐτοκρατορίες, οἱ ἀξιωματοῦχοι καὶ ἀριστοκράτες κ' οἱ ἔμποροι ποὺ ζοῦσαν στὰ ξένα, τίτλους κι' ἀξιώματα καὶ κέρδη, οἱ ἁρματολοὶ καπετανᾶτα, οἱ κλέφτες τσιφλίκια, οἱ δημογερόντοι αὐτοδιοίκηση καὶ ἀτέλεια φόρου, οἱ φτωχοὶ πλούτη, οἱ τυραννισμένοι ἐκδίκηση, οἱ φουκαράδες ραχάτι καὶ καλοπέραση. Αὐτὲς ὅμως οἱ διαφορετικὲς ὄψες τῆς Ἐλευθερίας ἦταν οἱ χειροπιαστὲς ἐξήγησες ποὺ ὁ νοῦς τοῦ καθενοῦ ἔδινε στὴν ἀφαιρεμένη ἰδέα τῆς λευτεριᾶς, ποὺ τοὺς ἐμψύχωνε ὅλους. Τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὸ ἐθνικὸ θέατρο σήμερα· μιὰ ἰδέα γιὰ κάτι καλύτερο, κάτι ἀνώτερο ἐμψυχώνει ὅλους αὐτοὺς ποὺ δημιουργοῦν τὸ ζήτημα· μὰ οἱ ἄποψές τους εἶναι πολὺ διαφορετικὲς λόγῳ τῆς διαφορᾶς ποὺ τοὺς χωρίζει τὸν ἕναν ἀπὸ τὸν ἄλλον, διαφορᾶς στὴ μόρφωση καὶ τὴν ἀντίληψη γιὰ τὴν Τέχνη.

Γι' αὐτὸ κι' ἂν ἱδρυθεῖ ἕνα κρατικὸ θέατρο, πολὺ γλήγορα θ' ἀπογοητέψει πολλοὺς ἀπ' αὐτοὺς ποὺ κάτι καλὸ ἐλπίζουν. Γιατὶ ὅπως οἱ συγγραφεῖς, τὸ ἴδιο κ' οἱ ἠθοποιοὶ καὶ λοιποὶ συντελεστὲς καὶ παράγοντες θὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ συνενοηθοῦν, καὶ ἂν ἀκόμα δείξουν ὅλοι τὴν καλύτερη θέληση καὶ ἂν ἀκόμα παραδεχτοῦμε πὼς ἐξαιρετικὰ στὸ κρατικὸ θέατρο θὰ μαζευτοῦν ἄγνοι, ἀληθινά, ἀνώτεροι ἄνθρωποι κι' ὄχι τσαρλατάνοι καὶ ἀρριβίστες, ὅπως γίνεται σ' ὅλα τἄλλα ἱδρύματα. Τὸ κρατικὸ θέατρο θὰ εἶναι ἔτσι ἀναγκασμένο νὰ περάσει ἀπὸ διάφορα στάδια ἀναρχίας καὶ κακομοιριᾶς, ὅπως πέρασε καὶ τὸ μακαρίτικο βασιλικό, ποὔφαγε τόσο χρῆμα, χωρὶς νὰ δημιουργήσει τίποτα. Γιατὶ ἂν ἔβγαλε ἕναν δυὸ ἠθοποιοὺς καὶ παρουσίασε μερικὰ ἔργα καλοβαλμένα, τόσο πρᾶμα τὸ κατάφερε κι' ὁ Χρηστομᾶνος, κ' ἡ Κυβέλη κ' ἡ Κοτοπούλη. Ὅμως σκολειό, παράδοση γιὰ τὴ θεατρικὴ τέχνη δὲν ἐδημιούργησε, οὔτε ἔλυσε κανένα ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς μιμικῆς, τῆς σκηνικῆς ἢ τῆς δραματικῆς τέχνης οὔτε κἂν τὸ ζήτημα τῆς ἀπαγγελίας καὶ τῆς προφορᾶς τῆς γλώσσας μας στὸ θέατρο, τόσο ποὺ ἀκοῦς σήμερα ἀπὸ τὶς σκηνὲς τῶν θεάτρων μας ὅλες τὶς λαλιές, καὶ ρουμελιώτικα καὶ κορφιάτικα καὶ μωραΐτικα καὶ θρακικά, χωρὶς αὐτὸ νὰ ξαφνίζει κανέναν. Οἱ ἠθοποιοὶ ἐξακολούθησαν νὰ βγαίνουν αὐτοδίδαχτοι καὶ ἀμόρφωτοι στὸ θέατρο καὶ βλέπει κανεὶς πολλοὺς σήμερα ποὺ κάνουν τὸ δάσκαλο καὶ τὸ σκηνοθέτη χωρὶς νἄχουν ἰδέα οὔτε ἀπὸ τὰ στοιχειωδέστερα. Καὶ ὅμως ἀναλαβαίνουν τὴ διδασκαλία ἔργων μὲ τὴν ἐπιπολαιότητα καὶ τὸ θράσος ποὺ μᾶς χαρακτηρίζει ὅλους μας καὶ σ' αὐτὸ ὀφείλεται ὅλη αὐτὴ ἡ προχειρότητα καὶ κακομοιριὰ ποὺ βλέπουμε στὰ θέατρά μας.

Μέσα στοὺς θεατρικούς μας κύκλους ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ πιστεύουν ὅτι νιώθουν κι' ὅτι μποροῦν ν' ἀναλάβουν τὴν εὐθύνη νὰ διδάξουν θεατρικὰ ἔργα τῆς παγκόσμιας φιλολογίας, χωρὶς ὅμως νἄχουν οὔτε τὴ μόρφωση, οὔτε τὸ ταλέντο γιὰ μιὰ τέτοια δουλειά. Ἐντούτοις τὸ πιστεύουν οἱ ἴδιοι καὶ βρίσκονται καὶ πολλοὶ ἄλλοι ποὺ, ἀπὸ ἄγνοια τοὺς φαντάζονται πράγματι ἱκανούς. Κι' ὅταν ξέρουμε τὰ μέσα ποὺ μεταχειριζόμαστε ἐδῶ γιὰ νὰ πετύχουμε τὸ σκοπό μας, τὶς κλίκες καὶ τὶς ραδιουργίες καὶ παντὸς εἴδους ἀτιμίες καὶ ξέρουμε πὼς ἕνα θέατρο μοναδικό, θὰ συγκεντρώνει τόσους πόθους γιὰ ὅλες ἐκεῖνες τὶς γλύκες ποὺ μπορεῖ νὰ προσφέρει μια σκηνή, τότε μποροῦμε νὰ εἴμαστε βέβαιοι ὅτι ἡ Πολιτεία θὰ κάνει καλὰ νὰ μεταχειριστεῖ τὰ χρήματα τοῦ κοσμάκη πιὸ ἀποτελεσματικά, γιὰ νὰ πιάσουν τοὐλάχιστον τόπο.

Ἡ πρόταση τοῦ κ. Πολίτη νὰ ἐπιχορηγηθοῦν ἕνας-δυὸ ἀπὸ τοὺς ὑπάρχοντες θιάσους, εἶναι κι' αὐτὴ μιὰ πρόχειρη λύση, ὅπως ἄλλως τε κι' ὁ ἴδιος τὴν παρουσίασε. Θὰ σκορπιστεῖ τὸ χρῆμα χωρὶς νὰ γίνει τίποτα ἀξιόλογο. Θὰ μποροῦσε ὅμως νὰ γίνει κάτι ἄλλο. Μιὰ καὶ ἡ Πολιτεία ἔχει χρῆμα νὰ διαθέσει γιὰ θέατρο, ἂς προκηρύξει θεατρικοὺς ἀγῶνες. Ἂς ὁρίσει τὴν ἐποχή, ἂς ποῦμε ἀπὸ τὸ Μάη ὡς τὸν Ὀχτώβρη ἢ καὶ γιὰ ἕνα ὁλόκληρο χρόνο. Ἂς ὁρίσει ἕνα ποσόν. ἑκατό, διακόσιες, ἢ καὶ πεντακόσιες χιλιάδες δραχμές, νὰ δοθεῖ στὸ θίασο ἐκεῖνο ποὺ θὰ παρουσιάσει σ' αὐτὸ τὸ διάστημα ὡρισμένα ἔργα, δέκα ἢ εἴκοσι, ποὺ τὰ δύο τρίτα νὰ εἶναι ἀπὸ ἀνεγνωρισμένους μεγάλους συγγραφεῖς τῆς ἀρχαίας καὶ νέας παγκόσμιας φιλολογίας καὶ τὸ ἕνα τρίτο νέα ἑλληνικά. Κι' ἂς ὁρίσει ἐπιτροπὲς ἀπὸ τεχνοκρίτες διαλεχτοὺς νὰ παρακολουθήσουν τὶς παράστασες. Ἰδοὺ στάδιον δόξης λαμπόν. Ἂς βαλθοῦν οἱ θίασοι στὴ δουλειά. Ἂς βροῦν χορηγούς.

Ἂς γυμνάσουν ἠθοποιούς. Ἂς ὑποταχτοῦν σὲ σκηνοθέτες, θέλουν ντόπιους, θέλουν ξένους. Ἂς φέρουν σκηνικά. Ἂς ἀγωνιστοῦν. Ὁ ἀγῶνας θὰ εἶναι εὐγενικὸς καὶ τὸ ἔπαθλο ἱκανοποιητικό. Συνάμα καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ θὰ σκανδαλιστεῖ. Θὰ δημιουργηθεῖ ἄμιλλα καὶ ζωὴ θεατρική. Οἱ μικροὶ θίασοι θ' ἀναγκαστοῦν νὰ συμπράξουν μὲ τοὺς μεγάλους. Οἱ λίγοι καλοὶ ἠθοποιοὶ θὰ συσσωματωθοῦν γιὰ νὰ συνεργασθοῦν, ἀφίνοντας στὴν μπάντα πολλὲς ἀπὸ τὶς ἐπαγγελματικές τους ἀντιζηλίες. Πολλοὶ ποὺ ἔχουν καταντήσει στὶς ὀπερέττες καὶ τὶς ἐπιθεωρήσεις θὰ προσληφθοῦν στοὺς μεγάλους θιάσους μὲ μισθοὺς ἱκανοποιητικούς. Γιατὶ οἱ θίασοι ποὺ θ' ἀναλάβουν τὸν ἀγῶνα, δυὸ ἢ τρεῖς τὸ πολὺ θἄχουν ἀνάγκη ἀπὸ προσωπικὸ πολὺ καὶ καλό. Οἱ συγγραφεῖς θὰ βάλουν τὰ δυνατά τους· οἱ παλαιοὶ θὰ σφιχτοῦν· νέοι θὰ βγοῦν. Θὰ παρουσιαστοῦν σκηνογράφοι, θὰ κουβαληθοῦν φωτιστικὰ μηχανήματα, ἴσως, ἂν τὸ ἔπαθλο εἶναι κάπως σεβαστὸ ποσόν, τελειοποιηθοῦν οἱ σκηνὲς ἢ φκιαστοῦν ἄλλες τελειότερες. Ἔτσι καὶ μόνον ἔτσι, πολλὰ μπορεῖ νὰ περιμένει κανείς. Ὅλα τ' ἄλλα, εἶναι ρουκέττες καὶ στάχτη στὰ μάτια.

Β. ΡΩΤΑΣ

ΤΟ ΜΙΛΙΟΥΝΙ

Ἢ

ΤΑ ΤΑΞΕΙΔΙΑ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟ ΠΟΛΟ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ

Ὁ Μάρκος Πόλος, ὁ Ἡρόδοτος τοῦ Μεσαίωνα, ποὐταξείδεψε σ' οὔλες τὶς ἄγνωστες χῶρες τῆς Ἀσίας κ' ἤξερε οὔλες τὶς φυλές της καὶ τὶς γλῶσσες τους καὶ τὶς θρησκείες τους, ἔζησε στὰ χρόνια τοῦ Ντάντε. Σὰν μᾶς ξιστορίζει ὅσα «εἶδε κι' ἄκουσε» κεῖ πέρα, μᾶς κάνει νὰ θαμάζουμε, ὅπως ὁ ποιητὴς τῆς Φλωρεντίας σὰν μᾶς κατεβάζει καὶ μᾶς σεργιανίζει στὰ καταχθόνια πόπλασε ὁ μεγάλος ὁ νοῦς του, παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπ' τὴ λαϊκὴ πίστη τοῦ καιροῦ του.

Ὁ Μάρκος Πόλος γεννήθηκε στὴ Βενετιὰ στὰ 1254 ἀπὄνα σόγι οὔλο ἐμπόροι ξακουσμένοι, ταξιδευτάδες ποὺ καταγόντουσαν ἀπ' τὴ Δαλματία κ' εἴχανε πολλὰ μαγαζιὰ στὴν Πόλη. Ὁ πατέρας του κι' ὁ μπάρμπας του εἴτανε φευγᾶτοι πρὸ χρόνια στὴν Ταρταριά, καὶ σὰ γυρίσανε στὴ Βενετία τὸν ἤβρανε κάμποσο μεγαλωμένο γιὰ νὰ τὸν πάρουνε μαζί τους στὰ κινέζικα μέρη. Καὶ πηγαίνοντας ἐκεῖ πέρα ἀξιωθήκανε μεγάλες τιμὲς ἀπὸ κείνους τοὺς βασιλιάδες, καὶ θέσες κ' ἀξιώματα τρανά. Ὁ Μάρκος μάλιστα τόσο πολὺ τιμήθηκε, ποὺ κράτησε γιὰ τρία χρόνια στὰ χέρια του τὴν Κυβέρνηση τοῦ Γιὰγκ-Σάγκ. Σὰ γυρίσανε ἀπὸ θάλασσα στὴ Βενετιὰ, ὕστερα ἀπὸ εἰκοσιεφτὰ χρονῶ ταξίδια, εἴτανε ὅλοτελα ἀγνώριστοι. «Τὸ πρόσωπό τους, ἡ ὁμιλία τους, τὰ ροῦχα τους, εἴτανε σὰν Ταρτάρικα» ὅπως γράφει ἕνας ἐκεινοῦ τοῦ καιροῦ. «Κανένας δὲν ἤθελε νὰ πιστέψει πὼς ἤτανε οἱ ἴδιοι, ἀκόμα κ' οἱ πιὸ στενοὶ συγγενοί τους. Μόνο σὰ βγάζανε ἀπ' τὰ ροῦχα τους ἕνα σωρὸ πετράδια ἀπ' τὰ πιὸ ἀτίμητα καὶ μαργαριτάρια κι' ἄλλα μαλαματένια καὶ πρωτόφανα χρυσαφικὰ καὶ τὰ βάζανε ἀπάνου στὸ τραπέζι, τότες πιάνανε νὰ πιστεύουνε πὼς στ' ἀληθινὰ εἴτανε παγεμένοι στὰ μέρη ποὺ λέγανε».

Γυρίζοντας ἤβρανε τὴν Ἰταλία ἄνω-κάτου μὲ τοὺς πολέμους. Ὁ Μάρκος γίνηκε καπετάνιος καὶ σὲ μιὰ ναυμαχία ποὺ νικήσανε οἱ Γενοβέζοι, τὸν πιάσανε σκλάβο. Τότες λοιπὸν μέσα στὴ φυλακὴ εἶναι πὄγραψε τὰ ταξίδια του στὴ Βενετσάνικη γλῶσσα. Καὶ δὲν τἄγραψε ἀτός του, μόνο κεῖνος ἔλεγε κι' ἔγραφε στὸ χαρτὶ ἕνας ἄλλος φυλακωμένος Ρουστικάνος τῆς Πίζας λεγόμενος, ἀπ' τὴν Τοσκάνα, ὁ ἴδιος πὄγραψε τὶς Ἱστο-

ρίες τῆς Στρογγυλῆς Τράπεζας. Καὶ τἄγραψε στὰ Φράγκικα, δηλαδὴ τὴ γλῶσσα ποὔτανε τότε τῆς μόδας, μὰ δὲν τἄξερε καὶ καλά. Αὐτὰ λοιπὸν λένε οἱ πιὸ πολλοὶ γιὰ τὸ πῶς πρωτογράφτηκε τοῦτο τὸ βιβλίο.

Ὁ Πόλος ὁλομόναχος εἰσχώρεσε στὶς πιὸ κρυφὲς κι' ἀπάτητες χῶρες τῆς Ἀσίας, ἀνακάλυψε χῶρες ποὺ πρωτήτερά του κανένας δὲν εἶχε μηδὲ ἰδέα, καὶ τούτη εἶναι ἡ αἰτία ποὺ ἡ γεωγραφία κ' ἡ ἱστορία τοῦ κόσμου προοδέψανε πολὺ κι' ἁπλώσανε στὰ ὕστερνὰ χρόνια.

Οἱ στορίες του εἶναι γραμμένες σὰν τὰ φανταστικὰ κεῖνα παραμύθια τῆς Ἀνατολῆς. Μᾶς παίρνει καὶ μᾶς παγαίνει στὶς χῶρες ποὺ βγάζουνε τὰ μεθυστικὰ πιοτὰ καὶ τὰ μυρουδικὰ κι' ὅπου τὰ δέντρα στάζουνε κρασὶ καὶ βγάζουν ἕτοιμο ψωμί. Μᾶς σεργιανίζει στὰ ἀστραφτερὰ παλάτια ἐκεινοῦ τοῦ βαθύπλουτου Κομπιλάϊ τῆς Κίνας ποὔτανε ὁ πιὸ πλούσιος βασιλιᾶς τοῦ κόσμου, κ' εἶχε κάμαρες ἀπὸ χρυσάφι κι' ἀπ' ἀσῆμι, σὲ μέρη ποὺ τ' ἀλάτι καὶ τὰ κοχύλια τἄχουνε ὅπως ἔχουμε ἐμεῖς τὶς μονέδες, κι' ἀνάμεσα σὲ παράξενες φυλὲς πόχουνε τὶς πιὸ παράξενες γλῶσσες καὶ θρησκείες π' ἄκουσε ποτὲ κανένας.

Πολλοὶ τὰ θεωρούσανε ψευτιές, μὰ ὁ Κολόμπος τὰ πίστευε καὶ τὰ σπούδαζε, κι' ἀνακάλυψε τὴν Ἀμερικὴ ἐπειδὴ εἶχε τὴν ἰδέα καὶ τὴν πίστη πῶς θὰ μποροῦσε σίγουρα νὰ πάγει στὰ κατάγιαλα τοῦ Κατάγιο καὶ στὸ φημισμένο νησὶ Ζιμπαζοῦ ὄχι ἀπ' τὸ Ἀνατολικὸ μέρος, μὰ ἀπ' τὸ Δυτικό· λένε πῶς σ' οὔλα του τὰ ταξίδια κράταγε νότες ἀπ' τὸ βιβλίο τοῦ Πόλου. Τὸ ἴδιο κάνανε πολλοὶ Πορτογέζοι κ' Ἐγγλέζοι κι' ἄλλοι. Ὕστερα ἀπ' ὅσα εἴπαμε παραπάνου γιὰ τὸ πῶς γράφτηκε τοῦτο τὸ βιβλίο, ἀκόμα σήμερα δὲν καλοξέρουμε σὲ ποιὰ γλῶσσα πρωτογράφτηκε. Σήμερα ὑπάρχουνε πλῆθος γραψίματα ποὺ παραλλάζουνε πολὺ ἀναμεταξύ τους. Μπορεῖ κανένας νὰ τὰ χωρίσει σὲ τριῶ λογιῶ, τὰ Φράγκικα, τὰ Τοσκάνικα (δηλαδὴ τὰ Ἰταλικά), καὶ τὰ Λατινικά. Τὰ Φράγκικα φαίνεται πῶς ἔχουνε τὴν πιὸ ἀρχαία χρονολογία κ' εἶναι τὰ πιὸ σωστὰ στὴν περιγραφή· γραφτήκανε στὴν Ἰταλία κ' ἔχουνε μέσα λόγια Ἰταλικά. Στὰ Ἰταλικὰ αὐτὸ τὸ βιβλίο ἔχει τὸ πανώγραμμα «Μιλιόνε» δηλαδὴ «Μιλιοῦνι» ἴσως - ἴσως ἐπειδὴς ὁ Πόλος λέγει πῶς τὰ πλούτη ποὔδε εἴτανε κατομμύρια τῶν ἑκατομμυρίω. Ἔχει κάμποσες διαφορὲς ἀπ' τὸ Φράγκικο, κ' εἶναι γραμμένο λίγα χρόνια ὕστερώτερα ἀπ' τὴν ἐποχὴ ποὺ τὄγραψε ὁ Πόλος. Τὸ πρῶτο Λατινικὸ ποὺ μετάφρασε ὁ καλόγερος Πιπίνος εἶναι πολὺ παλιό, μὰ ἔγινε περσότερο γιὰ χρεία τῶν Μισσιονάριων νὰ τὄχουνε ὁδηγὸ στὰ ταξίδια τους.

Τὰ κομμάτια ποὺ δίνουμε παρακάτου τὰ μεταφράσαμε ἀπ' τὸ πιὸ σωστὸ καὶ τὸ πιὸ παλιὸ φράγκικο κείμενο (*) καὶ γιὰ νὰ καταλάβουμε τὰ λόγια ποὺ ἰταλοφέρνουνε εἴχαμε στὴν πάντα μας καὶ τὸ μεσαιωνικὸ ἰταλικό. Ἄλλα παλὲ θὰ τὰ μεταφράσουμε ἀπ' τὸ παλιὸ ἰταλικό.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἀφέντες Αὐτοκράτορες καὶ Βασιλιάδες, Δοῦκοι καὶ Μαρκίζοι, Κόντηδες κ' Ἱππότες, Πρίγκηποι καὶ Βαρῶνοι, κι' οὔλοι ἐσεῖς ποὺ ποθεῖτε νὰ γνωρίσετε τὶς διάφορες χῶρες τοῦ κόσμου. Πόρετε τὸ βιβλίο τοῦτο καὶ διαβάστε. Ἐδῶ μέσα θὰ βρῆτε τὰ πιὸ ἀξιοθαύμαστα καὶ τὰ πιὸ παράδοξα πράμματα, ἀπ' τὴ Μεγάλη Ἀρμενία, ἀπ' τὴν Περσία, ἀπ' τοὺς Τάρταρους, ἀπ' τοὺς Ἰντιάνους, κι' ἀπὸ πολλὲς ἄλλες χῶρες ὅπως θὰ σᾶς τὰ ἱστορήσει τοῦτο μας τὸ βιβλίο φανερά, ἔτσι ποὺ τὰ παράστησε ὁ Ἀφέντης ὁ Μάρκος Πόλος, σοφὸς κι' εὐγενὴς πολίτης τῆς Βενετιᾶς, ἀπαράλλαχτα ὅπως τἄδε μὲ τὰ μάτια του. Ἀλλὰ ὑπάρχουνε κι' ἄλλα πολλὰ πράμματα ποὺ δὲν τἄδε μὰ τἄκουσε ἀπὸ τρανοὺς ἀνθρώπους καὶ περισσὰ ἀξιοπίστευτους. Γιὰ τοῦτο θὰ ἐκθέσουμε δῶ μέσα τὰ ἰδωμένα γιὰ ἰδωμένα καὶ τ' ἀκουσμένα γι' ἀκουσμένα, γιὰ νἄνε τὸ βιβλίο μας σοφὸ κι' ἀληθινὸ δίχως ψέμματα. Κι' ὅσοι θὰ τὸ διαβάζουνε ἢ θὲν ἀκοῦνε νὰ τὸ διαβάζουνε πρέπει νὰ πιστέψουνε πῶς οὔλα εἶναι ἀληθινά. Γιὰ τοῦτο σᾶς λέγω πῶς ἀπὸ τότες ποὺ ὁ Κύριος ἔπλασε μὲ τὰ χέρια του τὸν πρῶτο πατέρα μας, τὸν Ἀδάμ, ἴσαμε τὴ σήμερον ἡμέρα, δὲν ἐστάθη κανένας Χριστιανός, μηδὲ εἰδωλολάτρης, μηδὲ Τάρταρος, μηδὲ Ἰνδός, μηδὲ ἄλλος ἄνθρωπος ὅ,τι φυλῆς καὶ νἄναι, ποὺ νἄξερε τόσα πράματα καὶ νὰ πάγει ψάχνοντας γιὰ νὰ μάθει τόσα καὶ τόσα ἀπὸ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου. Καὶ τὰ μεγάλα θαυμαστὰ πράματα

(*) Τῆς «Societé Géographique» τοῦ Παρισιοῦ

θὰ τὰ μάθετε ὅπως τ' ἀναζήτησε καὶ τἄμαθε ὁ Ἀφέντης ὁ Μάρκος Πόλος. Κ' ἐπειδὴς εἶπε μὲς στὸ νοῦ του πῶς θενἄκανε μεγάλη ζημιὰ ἂν δὲν ἔλεγε νὰ τοῦ γράψουνε στὸ χαρτὶ οὔλα τὰ θάματα ποὔδε, κι' οὔλες τὶς ἀλήθειες π' ἄκουσε, θέλησε νὰ τὰ φανερώσει καὶ νὰ τὰ γνωστοποιήσει καὶ νὰ τ' ἀφίσει ἀναιώνια.

Κι' ὅσοι δὲν τἄδανε μηδὲ τ' ἀκούσανε, θὰ τὰ μάθουνε μὲ τοῦτο τὸ βιβλίο. Καὶ πρέπει νὰ ξέρετε πῶς ἔζησε στοὺς διάφορους ἐκείνους τόπους κι' ἐπαρχίες εἰκοσιεφτὰ χρόνια σωστά. Κι' ὑστερώτερα ὁ ἴδιος, ὄντας εἴτανε φυλακωμένος στὴ Τζένοβα, τὰ ὑπαγόρεψε οὔλα τοῦτα τὰ πράματα στὸν Ἀφέντη Ρουστικάνο ἀπ' τὴ Πίζα, πὄλαχε νὰ βρίσκεται καὶ τοῦτος στὴν ἴδια τὴ φυλακή, στὸ χρόνο τοῦ Χριστοῦ MCCXCVIII (1928).

ΚΕΦ. IX*

ΠΕΡΣΙΑ

Ἡ Περσία εἶναι μιὰ μεγάλη ἐπαρχία ποὺ ἄλλοτες εἴτανε πολὺ εὐγενέστατη, μὰ τώρα οἱ Τάρταροι τὴν ἔχουνε χαλασμένη καὶ καταστρεμμένη. Στὴν Περσία βρίσκεται ἡ πολιτεία ἡ λεγόμενη Σάβα, ἀπ' ὅπου κινήσανε οἱ τρεῖς μάγοι ποὺ πήγανε νὰ προσκυνήσουνε τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Ἐκειπέρα εἶναι θαμμένοι μέσα σὲ τρία μνήματα πολὺ μεγάλα κι' ὄμορφα τὄνα ἀντίκρυ στ' ἄλλο. Τὰ σώματα στέκουνται ἀκόμα ἀνέγγιχτα καὶ διατηροῦνε ἀκόμα τὰ μαλλιά τους καὶ τὰ γένια τους. Ὁ ἕνας λεγότανε Βαλτάσσαρ, ὁ ἄλλος Γάσπαρ, κι' ὁ τρίτος Μελχιόρ. Ὁ Ἀφέντης Μάρκος ρώτηξε διάφορα πρόσωπα αὐτηνῆς τῆς πολιτείας γιὰ τοὺς τρεῖς μάγους, μὰ κανένας δὲ γνώριζε νὰ τοῦ πεῖ ἄλλο τίποτα, παρὰ πῶς εἴτανε τρεῖς καὶ πῶς τὰ παλιὰ τὰ χρόνια τοὺς εἴχανε θάψει σὲ κεῖνο τὸ μέρος. Ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ τρεῖς μέρες τοῦ διηγηθήκανε αὐτὰ ποὺ θὰ σᾶς πῶ. Ἤβρε ἕνα κάστρο ποὺ τὸ λέγανε Γαλατᾶ-Περιστάν, μ' ἄλλα λόγια Κάστρο τῶν Φωτολάτρων ποὺ τοῦ παγαίνει πολὺ τοῦτο τὄνομα, γιατὶ κεῖνοι ποὺ κἄθονται μέσα λατρεύουνε τὴ φωτιά, καὶ τώρα θἀνἀκούσετε γιὰ ποιὰν αἰτία. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι λένε πῶς μιὰ φορὰ τρεῖς Βασιλιάδες ἀπὸ τούτη τὴ χώρα πήγανε νὰ προσκυνήσουνε ἕναν προφήτη ποὺ ξακούστηκε στὸν κόσμο κεῖνον τὸν καιρό, καὶ πήρανε μαζί τους τρία δῶρα, χρυσάφι, λιβάνι καὶ σμύρνα, γιὰ νὰ μάθουνε ἂν κεῖνος ὁ προφήτης εἴτανε Θεός, γιὰ Βασιλιᾶς τούτου τοῦ κόσμου. Ἐπειδὴ λέγανε ἂν πάρει τὸ χρυσάφι εἶναι βασιλιᾶς ἐτούτου τοῦ κόσμου, ἂν πάρει τὸ λιβάνι εἶναι Θεός, κι' ἂν πάρει τὴ σμύρνα εἶναι αἰώνιος. Καὶ σὰ φτάξανε στὸ μέρος ποὺ γεννήθηκε τὸ νήπιο, ὁ πιὸ νιὸς ἀπ' τοὺς βασιλιάδες πῆγε μονάχος του νὰ τὸ δεῖ καὶ τὸ βρῆκε ἴδιο μὲ τὸν ἑαυτό του στὴν ἡλικία καὶ στὸ πρόσωπο, κι' ἔφυγε θαμάζοντας. Ὕστερα πηγαίνει ὁ ἄλλος κι' εἶδε τὸ ἴδιο θάμμα. Στὸ τέλος πῆγε ὁ τρίτος ποὔτανε ὁ πιὸ μεγαλύτερος στὴν ἡλικία, καὶ κεινοῦ τοῦ συνέβηκε ὅ,τι συνέβηκε στοὺς ἄλλους δυό. Κι' ἀφοῦ μαζευτήκανε οἱ τρεῖς βασιλιάδες, ἀρχίσανε νὰ ξιστοροῦνε ὁ ἕνας τ' ἀλλουνοῦ τὸ τί εἶχε δεῖ καὶ θαμάζανε πολὺ γιὰ δαῦτο κι' εἴπανε νὰ πᾶνε κ' οἱ τρεῖς ἀντάμα. Ἔτσι τὸ λοιπὸν πήγανε οὔλοι μαζὶ μπροστὰ στὸ νήπιο καὶ τότες φάνηκε σ' ὁλονοὺς αὐτὸ ποὔτανε στ' ἀληθινά, ἤγουν ἕνα παιδὶ δεκατριῶ μερῶ. Τότες τὸ προσκυνήσανε καὶ τοῦ προσφέρανε τὸ χρυσάφι, το λιβάνι καὶ τὴ σμύρνα. Καὶ τὸ νήπιο τὰ πῆρε οὔλα, καὶ χάρισε στοὺς τρεῖς βασιλιάδες ἕνα σφαλιχτὸ κουτί. Κι' ὕστερα κεῖνοι μισέψανε γιὰ νὰ γυρίσουνε στὰ μέρη τους. Κι' ἀφοῦ τραβήξανε καβάλλα κάμποσες μέρες, θελήσανε νὰ δοῦνε τί πρᾶμμα εἴτανε κεῖνο ποὺ τοὺς εἶχε δοσμένο τὸ νήπιο, Τὸ λοιπὸν ἀνοίξανε τὸ κουτὶ κ' ἤβρανε μέσα μιὰ πέτρα, ποὺ τοὺς τὴν εἶχε δώσει τὸ νήπιο θέλοντας νὰ πεῖ μὲ τοῦτο πῶς νὰ μείνουνε σταθεροὶ σὰν πέτρες στὴν πίστη ποὔχουνε πλιὰ ἀκλουθήσει, ἐπειδὴς οἱ τρεῖς βασιλιάδες, σὰν εἴδανε πῶς τὸ νήπιο εἶχε πάρει καὶ τὰ τρία δῶρα, εἴπανε πῶς εἴτανε αἰώνιος καὶ θεὸς κ' ἀκόμα βασιλιᾶς τῆς γῆς τούτης. Καὶ τὸ νήπιο τοὺς ἔδωσε κείνη τὴν πέτρα θέλοντας μ' αὐτὸ νὰ τοὺς πεῖ νὰ σταθοῦνε σταθεροὶ κ' ἐγκρατοὶ σ' ὅτι θἀν ἀκούσουνε. Μὰ οἱ βασιλιάδες πήρανε τὴν πέτρα καὶ τὴν πετάξανε μέσα σ' ἕνα πηγάδι, γιατὶ δὲν ξέρανε γιὰ ποιὸ σκοπὸ τοὺς δόθηκε. Μόλις ἔπεσ' ἡ πέτρα μέσα στὸ πηγάδι, κατέβηκε ἀπ' τὸν οὐρανὸ μιὰ φωτιὰ φλογερὴ καὶ στάθηκε ἴσα-ἴσα ἀπὸ πάνου ἀπὸ κεῖνο τὸ πηγάδι. Ὅπου βλέποντες οἱ τρεῖς βασιλιάδες αὐτὸ τὸ παράξενο θάμα, ἀπομείνανε ξεροὶ καὶ με-

* Δὲ μεταφράζουμε ἀπ' τὴν ἀρχή, μόνο διαλέγουμε διάφορα κομμάτια, μια ποῦ δὲν θὰ τὸ μεταφράσουμε ὁλάκερο τὸ βιβλίο. Σ. Μ.

τανοιώσανε ποὔχανε πετάξει τὴν πέτρα, γιατὶ εἴδανε πὼς εἶχε μιὰ μεγάλη κ' εὐνοϊκὴ σημασία. Πήρανε ὡστόσο λίγη ἀπὸ κείνη τὴ φωτιὰ καὶ τὴν πήγανε στὸν τόπο τους, καὶ κεῖ τὴ βάνανε μέσα σὲ μιὰν ὄμορφη καὶ πλούσια ἐκκλησιά, κι' ἀκόμα ὥς τὰ σήμερα τὴν ἀνάβουνε καὶ τὴ λατρεύουνε σὰ θεό. Καὶ τὶς θυσίες ποὺ κάνουνε, μὲ τούτη τὴ φωτιὰ τὶς καῖνε καὶ τὶς χωνεύουνε. Κι' ἂν τύχει καμιὰ φορὰ νὰ σβύσει, τρέχουνε σ' ἀλλουνοὺς πδχουνε τὴν ἴδια φωτιὰ καὶ λατρεύουνε. Κι' ἀπὸ τούτη τὴ φωτιὰ ποὺ φέγγει μέσα στὶς ἐκκλησιὲς τους παίρνουνε καὶ ξανανάβουνε τὴ δική τους, καὶ ποτὲς δὲν ἀνάβουνε ἄλλη ἐξὸν ἀπ' αὐτὴ ποὺ σᾶς ἱστόρησα. Καὶ πολλὲς φορὲς πᾶνε γυρεύοντας σὲ πέντε μέρες δρόμο. Γιὰ τούτη τὴν αἰτία λατρεύουνε τὴ φωτιὰ οἱ κάτοικοι αὐτηνῆς τῆς χώρας. Καὶ κεῖνοι ποὺ κάθουνται στὸ κάστρο ποὺ σᾶς εἶπα, διηγηθήκανε στὸν ἀφέντη Μᾶρκο Πόλο αὐτὸ τὸ πρᾶμμα ποὔναι πολὺ ἀληθινό. Καὶ θὰ σᾶς πῶ ἀκόμα κοντὰ στ' ἄλλα πὼς ὁ ἕνας μάγος ἤτανε ἀπ' τὴ Σάβα, ὁ ἄλλος ἀπ' τὴ Γιάβα, κι' ὁ τρίτος ἀπ' τὸ ἴδιο κάστρο. Ἂς ἀφήσουμε τώρα τοῦτα, κι' ἂς ποῦμε γιὰ ἄλλες πολιτεῖες τῆς Περσίας καὶ γιὰ τὰ ἐθίματά τους.

Μάθετε τὸ λοιπὸν πὼς ὑπάρχουνε στὴν Περσία ὀχτὼ Βασίλεια, γιατὶ εἶναι μιὰν ἐπαρχία μεγάλη, καὶ νὰ σᾶς πῶ τὶς ὀνομασίες τους. Τὸ πρῶτο τὸ λένε Καῦσον, τὸ δεύτερο ποὔναι κατὰ τὴ νοτιὰ Κουρδιστάν, τὸ τρίτο τὸ λένε Λαῦρον, τὸ τέταρτο Κεχτάν, τὸ πέμτο Ἰστάν, τὸ ἕχτο Ζεράζ, τὸ ἕβδομο Σονκαρᾶ καὶ τὸ ὄγδοο Τουνεκᾶ, καὶ τοῦτο εἶναι στὸ σύνορο τῆς Περσίας κατὰ τὴν ἀνατολή, κοντὰ στὸ μοναχικὸ δέντρο. Σὲ τοῦτα τὰ βασίλεια ὑπάρχουνε πολλὰ ὄμορφα ἄλογα κι' ἀξετίμητα, καὶ τὰ πᾶνε καὶ τὰ πουλᾶνε στὴν Ἰντία, ὅπου συχνὰ τ' ἀγοράζουνε διακόσια καὶ περσότερα τορνέζια. Ἀκόμα ὑπάρχουνε κειπέρα τὰ πιὸ ὄμορφα γαϊδούρια τοῦ κόσμου, ποὺ κοστίζουνε τὸ καθένα τριάντα ἀσημένιους μάρκους, γιατὶ εἶναι γλήγορα στὸ δρόμο καὶ βαστᾶνε πολὺ στὴν κούραση. Οἱ ἀνθρῶποι ἀπ' αὐτὲς τὶς χῶρες κατεβάζουνε τ' ἄλογα ποὺ σᾶς εἶπα ἴσαμε τὸ Γὶζ καὶ τὸ Κορμός, δυὸ πολιτεῖες ποὔναι κοντὰ στὶς ἀκρογυαλιὲς τῆς Ἰντικῆς θάλασσας, καὶ κεῖ βρίσκουνται οἱ ἐμπόροι ποὺ τ' ἀγοράζουνε καὶ τὰ παγαίνουνε στὴν Ἰντία, πουλῶντας τα στὴν τιμὴ ποὺ σᾶς εἶπα. Στοὺς τόπους ποὺ σᾶς εἶπα ὑπάρχουνε πολὺ σκληρόκαρδοι ἀνθρῶποι καὶ φονιάδες, ποὺ κάθε μέρα σκοτώνουνται συναμεταξύ τους, κι' ἂν δὲν εἴχανε τὸ φόβο τ' Ἀφέντη τῶν Ταρτάρω τῆς Ἀνατολῆς, θὰ κάνανε πολλὴ βλάβη στοὺς ἔμπορους. Δὲν εἶναι τόπος ποὺ νὰ μὴν ἔχει πάθει πολλὲς ζημιὲς ἀπὸ δαύτους. Κι' ἂν οἱ ἐμπόροι δὲν εἴχανε τὸ νοῦ τους νὰ παγαίνουνε κατὰ κεῖ γερὰ ἀρματωμένοι καὶ μὲ τὰ δοξάρια τους, θὰ τοὺς σκοτώνανε ὁλουνούς. Αὐτοὶ βαστᾶνε τὸ νόμο τοῦ Μωάμεθ τοῦ Προφήτη τους. Στὶς πολιτεῖες ὑπάρχουνε πολλοὶ πραματευτάδες καὶ τεχνίτες ποὺ ζοῦνε κάνοντας ἐμπόρια κι' ἄλλες κατεργασίες. Ὑφαίνουνε ροῦχα ἀπὸ χρυσάφι καὶ μεταξωτὰ κάθε λογῆς. Ἐκεῖ προκόβει τὸ μπαμπάκι, καρπίζει σὲ μεγάλη αὐθονία τὸ σιτάρι, τὸ κριθάρι, τὸ κεχρὶ καὶ κάθε ἄλλο σπαρτό, τὸ κρασί, καὶ κάθε λογῆς φροῦτα. Ἂς ἀφήσουμε τοῦτα τὰ βασίλεια κι' ἂς μιλήσουμε γιὰ τὸ Γιάδις.

Τὸ Γιάδις εἶναι μιὰ μεγάλη πολιτεία τῆς Περσίας τιμημένη, ὅπου εἶναι σὲ μεγάλη ἀκμὴ τὸ ἐμπόριο. Ἐκεῖ φτιάνουνε πολλὰ ὑφάσματα μεταξωτὰ ποὺ τὰ λένε καὶ γιάσδια, καὶ ποὺ τὰ πᾶνε οἱ πραματευτάδες σὲ διάφορες χῶρες διὰ νὰ κερδίσουνε. Ὁ λαὸς λατρεύει τὸ Μωάμεθ. Φεύγοντας κανένας ἀπὸ τούτη τὴν πολιτεία, τραβᾶ καβάλλα ἑφτὰ μέρες γιὰ νὰ φτάξει σ' ἕναν κάμπο ὅπου μόνο τρία μέρη ὑπάρχουνε ποὺ μπορεῖ κανένας νὰ κονέψει. Στὸ δρόμο βρίσκεις ὄμορφες πυκνοῦρες ἀπὸ δέντρα ποὺ κάνουνε τὸ ταξίδι πολὺ χαροποιό, κι' ὅπου βρίσκουνται πολλὲς πέρδικες κι' ὀρτύκια, κυνῆγι πολὺ φχάριστο γιὰ τοὺς ἔμπορους ποὺ περνᾶνε ἀπὸ κεῖ. Ὑπάρχουνε ἀκόμα ἄγρια γαϊδούρια ὀμορφότατα. Ὡστόσο ἂς μιλήσουμε γιὰ τὴν πολιτεία τὴ λεγομένη Κρέμα.

(ἔχει συνέχεια)

Μετάφραση: Τζ. Καΐμη καὶ Φ. Κόντογλου

ΣΑΙΚΣΠΗΡ

ΟΝΕΙΡΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΗΣ ΝΥΧΤΙΑΣ

ΠΡΑΞΗ Ε

ΣΚΗΝΗ Α'.—Ἀθῆνες—Σάλι στὸ παλάτι τοῦ Θησέα—Μπαίνει ὁ Θησέας—Μπαίνει ἡ Ἱπολύτη, ὁ Φιλόστρατος, ἄλλοι ἀρχόντοι καὶ ἀκόλουθοι.

ΙΠΠΟΛΥΤΗ

Αὐτά, Θησέα, εἶναι παράξενα ποὺ λὲν
αὐτοὶ οἱ ἐρωτοχτυπημένοι.

ΘΗΣΕΑΣ

Πιὸ πολὺ
παράξενα παρὰ νὰ πεῖς ἀληθινά.
Ποτὲ δὲν πίστεψα σὲ τέτοια παραμύθια
παλαϊκὰ κι' ἀγερικῶνε σαπουνόφουσκες.
Μόνον οἱ ἐρωτοχτυπημένοι κ' οἱ τρελλοὶ.
ποὺ βράζει τὸ μυαλό τους, ἔχουν τέτοια ὀνείρατα
καὶ βλέπουν ἴσκιους ποὺ δὲ νιώθει ἡ λογική.
Οἱ παλαβοί, οἱ βαλαντωμένοι κι' οἱ ποιητὲς
γιομάτοι εἶν' ὅλοι φαντασία. Ὁ ἕνας βλέπει
τόσους διαβόλους, ποὺ οὔτε ἡ κόλαση ἡ πλατειὰ
δὲν τοὺς χωράει. Ὁ χτυπημένος ἀπ' τὸν ἔρωτα
τρελλὸς κι αὐτὸς θαρρεῖ πῶς βλέπει τῆς Ἑλένης
τὴν ὀμορφιὰ σὲ μοῦτρο ἀράπη. Τοῦ ποιητὴ
τὸ μάτι, βόσκοντας σὲ μιὰ ἄλλη τρέλλα νόστιμη,
ἀπὸ τὸν οὐρανὸ στὴ γῆς κι' ἀπὸ τὴ γῆς
στὸν οὐρανὸ πηδάει, καὶ τὶς μορφὲς ἀπ' τὸ [ἄγνωστο,
ποὺ πλάθει ἡ φαντασία, ἡ πέννα τοῦ ποιητὴ
τοὺς δίνει σκῆμα, τόπο νὰ σταθοῦνε κι' ὄνομα·
τέτοιά χει χάρι ἡ φαντασία ἡ ζωηρὴ,
φτάνει νὰ νιώσει μόνο μιὰ χαρὰ καὶ βλέπει
κάποιον ποὺ φέρνει τὴ χαρά. Γιὰ στὸ σκοτάδι,
ἂν τῆς περάσει κάποιος φόβος, πόσο εἶν' εὔκολο
νὰ πάρει κούτσουρο γι' ἀρκοῦδα!

ΙΠΠΟΛΥΤΗ

Μὰ ὅλα αὐτὰ
τὰ περιστατικὰ τῆς νύχτας ποὺ μᾶς εἶπαν
καὶ τὰ μυαλά τους τ' ἀλλαγμένα ὅλων μαζὶ
δείχνουνε κάτι πιὸ πολὺ ἀπὸ ζουγραφίσματα
τῆς φαντασίας καὶ πέρνουν κάποια ἀληθινὴ
βάσι, ἀγκαλὰ πάντα παράξενη κι' ἀλλόκοτη.

ΘΗΣΕΑΣ

Ἀ! νάτοι ποὺ ἔρχονται οἱ ἐρωτοχτυπημένοι μας
ὅλο χαρὰ γεμᾶτοι καὶ μακαριότητα.

(—. Μπαίνουν ὁ Λύσανδρος, ὁ Δημήτρης, ἡ Ἑρμία καὶ ἡ Ἑλένη—)

Χαρεῖτε, φίλοι μας, χαρεῖτε καὶ καινούργιες
μέρες ἀγάπης ἂς φωτίζουν τὶς καρδιές σας.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ

Κι' ἂς σὲ φωτίζουν πιὸ πολὺ ἀπὸ μᾶς ἐσένα.
Ρήγα, στὸ διάβα σου, στὴν τάβλα, στὸ κρεββάτι σου.

ΘΗΣΕΑΣ

Ἐλᾶτε τώρα, τὶ χοροὺς καὶ μασκαρέματα
θἄχουμε ἀπόψε γιὰ νὰ σπρώξουμε τ' ἀτέλειωτο
μάκρος τῶν τριῶν αὐτῶν ὡρῶν ποὺ ἔρχονται [ἀνάμεσα
ἀπὸ τὸ σουπέ μας ὡς τὴν ὥρα ποὺ πλαγιάζουμε;
Ποῦναι ὁ πιστὸς τῆς εὐφροσύνης μας θεατρώνης;
Τὶ γλέντια εἶν' ἔτοιμα; δὲν ἔχει κάνα δρᾶμα
νὰ ξαλαφρώσουμε τὸ βάρος ἀπ' τὸ βάσανο
τῆς ὥρας τούτης; Τὸ Φιλόστρατο φωνᾶχτε μου.

ΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟΣ

Παρών, Θησέα μου, δυνατέ.

ΘΗΣΕΑΣ

Γιὰ πές μου, ἀπόψε,
σὰν τὶ διασκέδαση μὰς ἔχεις; Τὶ χοροὺς,
τὶ μουσική; Πῶς θὰ γελάσουμε τὴν πλήξη μας
ἀλλιῶς, ἂν ὄχι μὲ ξεφάντωμα κομμάτι;

ΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟΣ

Ἐδῶ γραμμένα εἶν' ὅλα ποὺ ἔχουμε ἑτοιμάσει·
Καὶ ἡ ἡ ὑψηλότη σου ἂς διαλέξει ὀπ' ὅλα ποιὸ
θέλει νὰ ἰδεῖ πρῶτο.

(τοῦ δίνει ἕνα χαρτί)

ΘΗΣΕΑΣ

«Ὁ πόλεμος μὲ τοὺς κενταύρους, θὰ τὸ ψάλλει
ἕνας εὐνοῦχος Ἀθηναῖος μὲ τὴν κιθάρα».
Τέτοια δὲ θέλουμε· αὐτό, μάτια μου, ἐγὼ τὄχω
ψάλλει πρὸς δόξα τοῦ Ἡρακλῆ τοῦ συγ- [γενῆ μου.
«Τ' ὀργιαστικὸ ξεφάντωμα τῶν μεθυσμένων
βακχίδων ποὺ κατακομμάτιασαν στὴ λύσσα τους
τὸ Θρᾶκα τὸν τραγουδιστή». Παλιὸ κομμάτι,
καὶ τῶχαν παίξει τελευταῖα, ὅταν ἐγύριζα
καταχτητὴς ἀπὸ τὴ Θήβα.
«Οἱ τρεῖς φορὲς
οἱ τρεῖς οἱ Μοῦσες ποὺ τῆς Μάθησης τὸ θάνατο
μοιρολογοῦν ποὺ κατ' αὐτὰς στὴν ψάθα πέθανε».
Αὐτὸ εἶναι σάτιρα γραμμένη ἔξω ἀπ' τὰ δόντια
καὶ τσουχτερὴ ποὺ δὲν ἁρμόζει σ' ἕνα γάμο.
«Μεγάλη σύντομη σκηνὴ γιὰ τὸ νιὸ Πύραμο
καὶ γιὰ τὴ Θίσβη, τραγικώτατη διασκέδαση»
Καὶ τραγικὴ μαζὶ καὶ διασκεδαστική!

Τρανὴ καὶ σύντομη! Αὐτὸ μοιάζει ζεστὸς πάγος
καὶ χιόνι ἀλλόκοτα παράξενο. Ποῦ θἄβρουμε
τὴ συμφωνία σὲ τούτη τὴν παραφωνία;

ΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟΣ

Εἶν' ἕνα δρᾶμα, Ρήγα μου, ὅλο κι' ὅλο ὡς δέκα
λόγια καὶ σύντομο ὅσο δὲν ξανάκουσα ἄλλο.
Ὅμως τὰ δέκα λόγια αὐτὰ τραβοῦν σὲ μάκρος
κι' ἔτσι τὸ κάνουνε μεγάλο, βαρετό.
Τὶ σ' ὅλο τὸ ἔργο οὔτε μιὰ λέξη εἶναι στὴ θέση [της
οὔτε κανεὶς στὸ ρόλο του ἀπ' αὐτοὺς ποὺ [παίζουν.
Καὶ τραγικὸ, μεγάλε Ρήγα μου, εἶναι, ἀφοῦ
σ' αὐτὸ ὁ νιὸς Πύραμος σκοτώνεται μονάχος του,
ποὺ ὅταν στὴν πρόβα τὸ εἶδα, πρέπει νἀν τὸπῶ,
τὰ μάτια μου ἔκανε νὰ τρέχουνε σὰ βρύσες,
μὰ δάκρυα πιὸ φαιδρα ἀπὸ ξεκαρδιστικὰ
γέλια δὲ χύθηκαν ποτέ.

ΘΗΣΕΑΣ

Ποιοὶ θἀν τό παίξουν;

ΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟΣ

Ἄνθρωποι μὲ χοντρὸ τὸ χέρι, ποὺ δουλεύουν
μὲς στὴν Ἀθήνα, καὶ ποτέ τους δὲν ἀκόνισαν
τὴ σκέψη πρίν, καὶ τώρα ἐπαίδεψαν τ'ὀγύμναστο
μνημονικό τους μὲ τὸ δρᾶμα αὐτὸ ποὺ ἑτοίμασαν
γιὰ τὶς χαρές σας.

ΘΗΣΕΑΣ

Ἄς τἀκούσουμε λοιπὸν.

ΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟΣ

Ὄχι, καλέ μου Ρήγα, δὲν εἶναι γιὰ σᾶς.
Τ'ἄκουσα ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. Ἕνα τίποτε,
μὰ τίποτε δὲν εἶναι, ἐχτὸς ἂν ἡ εὐγενεία σας
βρίσκει ἴσως γοῦστο μὲ τὸν πόθο τους ποὺ [ἐμόχτησαν
κι'ἐβασανίστηκαν νὰ μάθουν, γιὰ νὰ σᾶς
εὐχαριστήσουν.

ΘΗΣΕΑΣ

Θὰ τ'ἀκούσω αὐτὸ τὸ δρᾶμα.
τὶ δὲν μπορεῖ νἆναι ποτὲ γιὰ παραπέταμα
ὅτι προσφέρει ἡ ἀφοσίωση κ'ἡ ἁπλότητα.
Πήγαινε φέρτους. Καὶ, κυρίες μου, πάρτε θέση.

(βγαίνει ὁ Φιλόστρατος)

ΙΠΠΟΛΥΤΗ

Δὲ μ'ἀρέσει νὰ βλέπω τοὺς φουκαράδες νὰ
παραφορτώνονται καὶ τὴν ἀφοσίωση νὰ θυσιάζεται
ἀπ'τὴν πολλή της προθυμία.

ΘΗΣΕΑΣ

Μὰ πῶς, καλή μου; Δὲν πρόκειται νὰ ἰδεῖς
τίποτα τέτιο.

ΙΠΠΟΛΥΤΗ

Λέει ὅτι δὲν καταφέρνουν τίποτα σ' αὐτὴ
τὴ δουλειά.

ΘΗΣΕΑΣ

Δουλειὰ δική μας νὰ τοὺς εὐχαριστήσουμε
γιὰ τὸ τίποτα. Ἐμεῖς θὰ κάνουμε γοῦστο νὰ
καλοπιάσουμε ὅτι αὐτοὶ κακοπιάνουν. Κι' ὅτι
δὲ μπορεῖ νὰ κατορθώσει ἡ καϋμένη ἡ ἀφοσίωση, ἡ εὐγενικιὰ διάκριση τὸ δέχεται ἀνάλογα
μὲ τὴν καλή του προαίρεση, ὄχι μὲ τὴν ἀξία
του. Ὅπου πῆγα, μεγάλοι ἄνθρωποι γραμματισμένοι εἶχαν τὴν πρόθεση νὰ μὲ καλωσορίσουν
μὲ λόγους προμελετημένους. Καὶ τοὺς ἔβλεπα
νὰ τρέμουν καὶ νὰ χλωμιάζουν, νὰ κάνουν τελεία
στὴ μέση ἀπὸ τὶς φράσες, νὰ ξεροκαταπίνουν
καὶ νὰ τοὺς κόβεται ἀπ' τὸ φόβο τους ὁ τόνος
ποὺ εἶχαν ἀσκηθεῖ ἀπὸ πρίν, καὶ στὸ τέλος νὰ
σταματοῦν καὶ νὰ σωπαίνουν χωρὶς νὰ μὲ καλωσορίζουν. Πίστεψέ με, γλυκειά μου, ἀπὸ τὴ σιωπὴ αὐτὴ ἀκριβῶς ἔβγανα ἐγὼ τὸ καλωσώρισμά
μου καὶ στὴν ταπεινότητα τῆς δειλιασμένης αὐτῆς ἀφοσίωσης ἐδιάβαζα τόσα ὅσα καὶ στὸ καχάρισμα τῆς ἁλατισμένης καὶ θαρρετῆς εὐγλωτίας.
Γι' αὐτὴ ἀγάπη αὐτὴ, ἡ ἁπλότητα ἡ βουβὴ,
σὲ μὲ τουλάχιστον, καλύτερα μιλεῖ.

(ξαναμπαίνει ὁ Φιλόστρατος)

ΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟΣ

Ἂν τώρα ἔχει εὐχαρίστηση ἡ ὑψηλότη σου, ὁ
πρόλογος εἶν' ἕτοιμος.

ΘΗΣΕΑΣ

Ἄς ἔρθει. *(σάλπισμα)*

(μπαίνει ὁ Κυδώνης γιὰ Πρόλογος)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἂν ἐνοχλοῦμε, ἀπὸ καρδιᾶς
τὸ κάνουμε σκεφθεῖτε
δὲν ἤρθαμε γιὰ ἐνόχληση
παρὰ μὲ τὴν καλή μας
Καρδιά, τὴν ἁπλῆ τέχνη μας
ἐρχόμαστε νὰ ἰδεῖτε
τούτη ἡ ἀφορμὴ ἡ τελειωτικὴ
ποὺ ἀρχίζει ἡ ὑπόθεσή μας
λοιπὸν λογιάστε ἐρχόμαστε
μὲ τὸ στανιὸ νὰ ποῦμε
νὰ σᾶς καλοκαρδίσουμε,
δὲν εἴμαστε φερμένοι
μὲ τὴν καλή μας τὴν καρδιά.
Παρὰ σᾶς ἀγαποῦμε
γιὰ νὰ μὴ βγεῖτε ἤρθαμε ἐδῶ.
ποτὲς μετανοιωμένοι
οἱ ὑποκριτὲς εἶν' ἕτοιμοι
καὶ τώρα ποὺ θα βγοῦνε
θὰ μάθετε ὅσα ξέρετε
καθὼς θὰ σᾶς τὰ εἰποῦνε.

ΘΗΣΕΑΣ

Ἑτοῦτος ὁ φίλος δὲ σταματάει στὶς τελεῖες.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ

Καββάλησε στὸν πρόλογό του σἂν νἄτανε κανένα
ἄγριο πουλαράκι ποὺ δὲ σταματάει καθόλου.
Καλὸ τὸ μάθημα,ρήγα μου, δὲ φτάνει νὰ μιλάει
κανεὶς παρὰ νὰ μιλάει σωστά.

ΙΠΠΟΛΥΤΗ

Ἀλήθεια, ἔπαιξε στὸν πρόλογό του καθὼς ἕνα
παιδάκι μὲ τὴν καραμοῦζα του· βγῆκε ἀχὸς μὰ
ἀκυβέρνητος.

ΘΗΣΕΑΣ

Ο λόγος του ἔμοιαζε μὲ ἀλυσσίδα μπερδεμένη,

δὲν εἶχε σπάσει πουθενὰ μὰ ἤτανε μαλλιὰ κουβάρια. Ποιὸς ἔρχεται τώρα;

(Μπαίνει ὁ Πύραμος καὶ ἡ Θίσβη, Τοῖχος Φεγγάρι καὶ Λιοντάρι, ὅπως στὴν παντομίμα).

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἂν ὅσα βλέπετε σᾶς κάνουν κι' ἀπορεῖτε,
ἂς ἀπορεῖτε, ὥς που ὅλα αὐτὰ
ἡ ἀλήθεια τὰ φωτίσει.
Αὐτὸς ἐδῶ εἶν' ὁ Πύραμος
καθεὶς ἂς τὸν γνωρίσει
καὶ τούτη ἡ νέα ἡ ὄμορφη εἶν'
ἡ Θίσβη βεβαιωθεῖτε.
αὐτὸς μὲ λάσπη καὶ χορὶ
τὸν τοῖχο παρασταίνει
τὸν τοῖχο αὐτὸν τὸν ἐλεεινὸ
ποὺ ἔχει τοὺς δυὸ χωρίσει,
καὶ ποὺ ἀπ' τὴ χαραμάδα του
τὰ λέγανε οἱ καϋμένοι,
τὶ νάκαναν; Γι' αὐτὸ κανείς,
κανεὶς μὴν ἀπορήσει.
Ἑτοῦτος μέ φανό, σκυλί,
κι' ἀφάνα παρασταίνει
τὴ Φεγγαράδα τί ὁ καθεὶς
πρέπει ἀπὸ σᾶς νὰ μάθει
μὲ φεγγαράδα ντροπερὸ
δὲν τῶβραν οἱ ἐρωμένοι
στὸ μνῆμα ν' ἀνταμώσουνε
τοῦ Πύρου, ἐκεῖ τὰ πάθη
τοῦ ἔρωτα ἐκεῖ νὰ εἰποῦν. Αὐτὸ
τὸ τρομερὸ θεριὸ
ποῦ λέγεται μὲ τόνομα
Λιοντάρι, τὴν πιστὴ
τὴ Θίσβη ποῦρθε πρώτη ἐκεῖ
τὴ νύχτα σὲ φευγιὸ
τὴν πρόγγιξε ἢ καλύτερα
τὴν τρόμαξε, ὅπου αὐτὴ
πετάει χάμω τὴ μπόλια της,
ποὺ τ' ἄγριο τὸ λιοντάρι
τὴ βάφει μὲ τὸ στόμα του
τὸ ματωμένο. Ἀντάμα
φτάνει κι' ὁ Πύραμος, ψηλὸ
κι' ὄμορφο παλληκάρι
βρίσκει τῆς Θίσβης τῆς πιστῆς
τή μπόλια σκοτωμένη
κ' εὐτὺς μὲ κάμα, κάμα ὠμή,
στὸ αἷμα κακοῦργα κάμα
κόβει μ' ὁρμὴ τὴν καψερὴ
καρδιὰ τὴ ματωμένη.
κι' ἡ Θίσβη ποὺ καθότανε
στὸν ἴσκιο τῆς μουργιᾶς
τραβάει κι' αὐτὴ τὸ λάζο του
καὶ πέθανε μὲ μιᾶς.
Γιὰ τ' ἄλλα ὅσα ἀπομένουνε,
Λιοντάρι, Φεγγαράδα,
Τοῖχος, ζευγάρι ἐρωτικό,
θὰ σᾶς τὰ εἰποῦν ἀράδα,
καταλεπτῶς ὅσο εἶναι ἐδῶ
κι' ἀργὰ μὲ γληγοράδα.

(βγαίνει ὁ Πύραμος, ἡ Θίσβη, τὸ Λιοντάρι καὶ ἡ Φεγγαράδα).

ΘΗΣΕΑΣ

Εἶμαι περίεργος ἂν θὰ μιλάει τὸ λιοντάρι.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Δὲν εἶναι περίεργο, Ρήγα μου. Τόσοι γαϊδάροι τὸ κάνουνε, γιατὶ νὰ μὴν τὸ κάνει κ'ἕνα
λιοντάρι;

ΤΟΙΧΟΣ

Σ'αὐτὴ τὴ φάρσα τὄθελεν
ἡ Μοῖρα νὰ μὲ κάνει
νὰ παρασταίνω Τοῖχο ἐγὼ
ὅπου μὲ λὲν Καζάνη.
Καὶ τέτιον τοῖχο ποὺ ὡς καθώς,
σκεφθεῖτε ὅτι σᾶς εἶπα,
θὰ φανταστεῖτε νἄχει ὀπή
μὲ ἄλλους λόγους τρύπα.
ποὺ ἀπ'τὴν ὁποία ὁ Πύραμος
κ'ἡ Θίσβη του συχνὰ
τὰ γλυκοκουβεντιάζουνε
μὲ τρόπο μυστικά.
τ'ἀσβέστι αὐτό, ὁ σουβᾶς αὐτός,
κι'ἡ πέτρα αὐτὴ τὸ πῶς
αὐτὸς ὁ τοῖχος εἶμ' ἐγὼ
τὸ δείχνουν σἂν τὸ φῶς.
Κι'ἡ χαραμάδα αὐτή ναι δῶ,
φριχτὴ καὶ διαστρεμμένη
ποὺ ἀναμεσό της θἀν τὰ ποῦν
οἱ δόλιοι ἐρωτευμένοι.

ΘΗΣΕΑΣ

Μπορεῖ ν'ἀπαιτήσει κανεὶς νὰ μιλοῦν καλύτερα ὁ ἀσβέστης καὶ ἡ τρίχα;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἐξυπνότερο μεσοτοῖχι ποὺ
ἄκουσα νὰ μιλάει, Ρήγα μου.

ΘΗΣΕΑΣ

Ὁ Πύραμος τραβάει κατὰ τὸν τοῖχο. Σιωπή.

(μπαίνει ὁ Πύραμος)

ΠΥΡΑΜΟΣ

Ὦ νύχτα κατσουφιάρα ἐσύ,
νύχτα μὲ μαῦρο χρῶμα,
ὦ νύχτα ποὺ εἶσαι πάντοτε,
ὅταν δὲν εἶναι ἡμέρα!
Ὦ νύχτα, ὦ νύχτα, ὦ νύχτα ἀλλί,
καὶ πάλι ἀλλὶ κι' ἀκόμα,
τρέμω μὴν ξέχασε ναρθεῖ
ἡ Θίσβη μου δωπέρα.
Κι'ὦ τοίχε ἐσύ, ποὺ στέκεσαι, ὦ
καλέ, ὦ γλυκέ μου τοῖχε,
καὶ τὶς αὐλὲς τὶς πατρικὲς
χωρίζεις, τὴ δικιά μου
καὶ τὴ δικιά της, ὦ καλὲ
τοῖχε, ὦ γλυκέ μου τοῖχε,
δεῖξε μου τή σκισμάδα σου
νὰ ἰδεῖ ἀπὸ κεῖ ἡ ματιά μου.

(ὁ τοῖχος κρατεῖ ψηλὰ τὰ δάχτυλά του)

Τοῖχε εὐγενῆ, σ' εὐχαριστῶ·
κιἂς στὸ πλερώσει ὁ Δίας.
Ἀλλὰ τὶ βλέπω; βλέπω ἐδῶ,
Θίσβη δὲ βλέπω διόλου.
Ἄπιστε τοῖχε! ποὺ ἀπὸ σὲ
χαρὰ δὲ βλέπω διόλου,
ἀνάθεμα στὶς πέτρες σου
γι'αὐτὴ τὴν κορροϊδία!

ΘΗΣΕΑΣ

Ὁ τοῖχος, θαρρῶ, μιὰ κ'αἰσθάνεται, θἄπρεπε

νὰ καταραστεῖ κ'αὐτός.

ΠΥΡΑΜΟΣ

Ὄχι μὰ τὴν ἀλήθεια, ἀφέντη, καθόλου δὲν πρέπει. Τὸ «γι' αὐτὴ τὴν κοροϊδία» εἶναι ἡ τελευταία λέξη ποὺ πρέπει νὰ τὴν ἀκούσει ἡ Θίσβη γιὰ νὰ μπεῖ, πρέπει νὰ μπεῖ τώρα, κι'ἐγὼ πρέπει νὰ τὴν παραφυλάω ἀνάμεσα ἀπὸ τὸν τοῖχο. Θὰ ἰδεῖτε πῶς τὸ πρᾶμμα θὰ ταιριάξει τάγκ, καθὼς σᾶς τὸ εἶπα. Νάτη κιόλας, ἔρχεται.

(μπαίνει ἡ ΘΙΣΒΗ)

ΘΙΣΒΗ

Ὦ τοῖχε! Ἐσὺ ἄκουσες συχνὰ
τὸν πόνο μου ὅταν φεύγαμε
ὁ Πύραμός μου ὁ ὄμορφος κ' ἐγώ.
Συχνὰ τὰ χείλη μου
τὰ κερασένια εφίλησαν
τὶς πέτρες σου, τις πέτρες σου
ποὺ ἀπάνω σου εἶναι μὲ χορὶ
καὶ τρίχα ταιριασμένες.

ΠΥΡΑΜΟΣ

Βλέπω φωνή! λοιπὸν ἐμπρὸς
στὴ χαραμάδα ἂς πάω
νὰ ἰδῶ ἂν θ' ἀκούσω τὴ μορφὴ
τῆς Θίσβης ποὺ ἀγαπάω.
Θίσβη!

ΘΙΣΒΗ

Ὁ καλός μου, ἀγάπη μου,
νομίζω ἐσὺ εἶσαι δῶ!

ΠΥΡΑΜΟΣ

Ὅτι κι' ἂν θέλεις νόμιζε,
ἡ ἀγάπη σου εἶμαι ἐγώ.
Πιστὸς καθὼς ὁ Λίμανδρος
ἐδῶ εἶμαι ἀγαπημένη.

ΘΙΣΒΗ

Κ' ἐγὼ ὡς ποὺ ὁ Χάρος νὰ μ' εὑρεῖ
πιστὴ καθὼς ἡ Ἑλένη.

ΠΥΡΑΜΟΣ

Τόσο πιστὸς ὁ Κέφαλος
στὴν Πρόκλη του; Ποτέ!

ΘΙΣΒΗ

Καθὼς στὴν Πρόκλη ὁ Κέφαλος
εἶμαι κ' ἐγὼ σ' ἐσέ!

ΠΥΡΑΜΟΣ

Ὦ, φίλησέ με ἀπ'τὴ σκισμὴ
στὸν τοῖχο ποῦν τὸ μαῦρο.

ΘΙΣΒΗ

Θὰ πάει στὸν τοῖχο τὸ φιλί,
τὰ χείλη σου δὲ θαῦρω.

ΠΥΡΑΜΟΣ

Θἄρθεις στὸ μνῆμα νὰ μ' εὑρεῖς
τοῦ Σπύρου ἀμέσως τώρα;

ΘΙΣΒΗ

Θἄρθω νεκρὴ γιὰ ζωντανὴ
χωρὶς νὰ λείψει ἡ ὥρα.

(βγαίνουν ὁ Πύραμος κ' ἡ Θίσβη)

ΤΟΙΧΟΣ

Ἔτσι τὸ μέρος ποῦχα γώ
ὁ Τοῖχος γιὰ νὰ παίξω,
τὸκαμα κ' ἔτσι φεύγει αὐτὸς
ὁ Τοῖχος καὶ πάει ἔξω.

(βγαίνει)

ΘΗΣΕΑΣ

Τώρα λοιπὸν ὁ τοῖχος ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς διογειτόνους ἔπεσε.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Ἔτσι πρέπει, Ρήγα μου, ἀφοῦ οἱ τοῖχοι εἶναι τόσο πρόθυμοι νὰ κρυφακοῦνε.

ΘΗΣΕΑΣ

Τὸ καλύτερο μέρος σ' αὐτὸ εἶναι μόνον ὁ ἴσκιος, καὶ τὸ πιὸ χειρότερο δὲν εἶναι καὶ τόσο ἄσκημο, ὅταν τὸ διορθώνει ἡ φαντασία.

ΙΠΠΟΛΥΤΗ

Ὅμως αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ τὸ κάνει ἡ δική σου ἡ φαντασία παρὰ ἡ δική τους.

ΘΗΣΕΑΣ

Ἂν φαντασθοῦμε γι' αὐτοὺς ὅτι δὲν εἶναι χειρότεροι ἀπ' ὅτι φαντάζονται οἱ ἴδιοι γιὰ τὸν ἑαυτό τους, μποροῦν νὰ περάσουν γιὰ ἔξοχοι ἄνθρωποι. Νά, μπαίνουν δυὸ ἐβγενικὰ ζῶα, ἕνας ἀνθρωπος κ' ἕνα λιοντάρι.

(Μπαίνει τὸ Λεοντάρι καὶ ἡ Φεγγαράδα)

ΛΙΟΝΤΑΡΙ

Ἐσεῖς, Κυρίες, ποὺ οἱ τρυφερὲς καρδιές σας
[πέρνουν φρίκη
κι' ἀπὸ τὸ πιὸ μικρούτσικο δρακόμορφο ποντίκι
ποὺ στὴν μπασιὰ προβάλλει μουλωχτά,
θὰ νιῶστε τώρα καὶ τὰ δυὸ,λαχτάρα καὶ τρομάρα
ὅταν λιοντάρι φοβερὸ καὶ μ' ἄγρια λυσσασμάρα
βγάλει ἐδῶ πέρα μουγκρητά.
Νὰ μάθετε ὅθεν πώς ἐγώ,
μὲ λὲν Ροκάνη μαραγκό.
Κ' εἶμαι τομάρι λιονταριοῦ
κι' ὄχι λιοντάρι ἀληθινό.
Γιατὶ ἂν στ' ἀλήθεια ἐρχόμουνα
σὰν ζωντανὸ λιοντάρι
νἄμπαινα μέσα ἐδῶ μ' ὁρμή,
ὁ διάολος νὰ μὲ πάρει.

ΘΗΣΕΑΣ

Πολὺ εὐγενικὸ ζῶο κι' εὐσυνείδητο.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Ὅσο ζῶ, ζῶ μὲ τόση καλωσύνη δὲν εἶδα Ρήγα μου.(*)

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ

Πολὺ δυνατὸ λιοντάρι, ἴδια ἀλποῦ.

ΘΗΣΕΑΣ

Ἀλήθεια καὶ μὲ κρίση σὰν χήνα.

(*(Thè very best at a beast, my lord, that ever I saw,

ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Αὐτὸ ὄχι, Ρήγα μου, γιατὶ ἡ μπόρεσή του δὲ μπορεῖ νὰ σηκώσει τὴν κρίση του, κ' ἡ ἀλεποῦ σηκώνει τὴ χήνα.

ΘΗΣΕΑΣ

Εἶμαι βέβαιος πὼς ἡ κρίση του δὲ σηκώνει τὴ μπόρεσή σου, γιατὶ ἡ χήνα δὲ σηκώνει τὴν ἀλεποῦ. Ἂς εἶναι, ἂς τὸν ἀφήσουμε στὴν κρίση του κι' ἂς ἀκούσουμε τὸ φεγγάρι.

ΦΕΓΓΑΡΑΔΑ

Ἐτοῦτο τὸ φανάρι
παρασταίνει τὸ φεγγάρι
μὲ τὰ κέρατα.—

ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Τὰ κέρατα θἄπρεπε νὰν τὰ φορεῖ στὸ κεφάλι του.

ΘΗΣΕΑΣ

Δὲν εἶναι στὴ γιόμιση καὶ γι' αὐτὸ τὰ κέρατά του δὲ φαίνονται, γιατὶ δὲν ἔχουν βγεῖ ἀκόμα ἔξω ἀπὸ τὴν περιφέρεια τοῦ κεφαλιοῦ του.

ΦΕΓΓΑΡΑΓΑ

Ἐτοῦτο τὸ φανάρι
παρασταίνει τὸ φεγγάρι
μὲ τὰ κέρατα κι'ἐγὼ εἶμαι
ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος ποὺ μέσα
στὸ φεγγάρι φαίνουμαι.

ΘΗΣΕΑΣ

Αὐτὴ εἶναι ἡ μεγαλύτερη πλάνη ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες. Ὁ ἄνθρωπος ἔπρεπε νὰ εἶναι μέσα στὸ φανάρι· ἀλλιώτικα πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ φαίνεται μέσα στὸ φεγγάρι;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Δὲ μπορεῖ νὰ μπεῖ μέσα ἀπὸ τὸ κερί, γιατὶ καθὼς βλέπετε, ἔχει κιόλας ἀποκαεῖ.

ΙΠΠΟΛΥΤΗ

Βαρέθηκα αὐτὸ τὸ φεγγάρι·νὰμποροῦσε ν'ἄλλαζε!

ΘΗΣΕΑΣ

Φαίνεται ἀπὸ τὸ λίγο φῶς τοῦ μυαλοῦ του πὼς εἶναι στὴ χάση, ὅμως ἀπὸ εὐγένεια τώρα καὶ γιὰ τὴν τάξη, ἔχουμε ὑποχρέωση νὰ κάνουμε ὑπομονή.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ

Λέγε παρακάτω φεγγάρι.

ΦΕΓΓΑΡΑΔΑ

Ὅτι ἔχω νὰ λέω εἶναι νὰ σᾶς εἰπῶ πὼς τὸ φανάρι εἶναι τὸ φεγγάρι. Ἐγώ, ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἶναι στὸ φεγγάρι. Τούτη ἡ ἀφάνα ἡ ἀφάνα μου, καὶ τοῦτος ὁ σκύλος, ὁ σκύλος μου.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Μὰ ὅλα αὐτά, ἔπρεπε νὰ εἶναι μέσα στὸ φανάρι. Σιωπὴ ὅμως! ἔρχεται ἡ Θίσβη.

(μπαίνει ἡ Θίσβη)

ΘΙΣΒΗ

Τοῦ γέρω Σπύρου ὁ τάφος νά,
ποῦ εἶναι ὁ καλός μου ὡς τόσο;

ΛΙΟΝΤΑΡΙ

Οὔ!

(τὸ Λιοντάρι μουγκρίζει ἡ Θίσβη φεύγει τρεχάτη).

ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Καλὰ ἐμούγκρισες, λιοντάρι.

ΘΗΣΕΑΣ

Καλὰ ἔτρεξες, Θίσβη.

ΙΠΠΟΛΥΤΗ

Καλὰ ἐφώτισες, φεγγάρι. Πράγματι, τὸ φεγγάρι φέγγει μὲ πολλὴ χάρη.

(τὸ Λιοντάρι ξεσκίζει τὴ μπόλια τῆς Θίσβης καὶ βγαίνει)

ΘΗΣΕΑΣ

Καλὰ τὴν ξέσκισες, Λιοντάρι,

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ

Καὶ τότε ἔγινε ἄφαντο τὸ Λιοντάρι.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Καὶ τότε ἦρθε ὁ Πύραμος

(μπαίνει ὁ Πύραμος)

ΠΥΡΑΜΟΣ

Γλυκὸ φεγγάρι, εὐχαριστῶ
γιὰ τὸ ἡλιακό σου φέγγος,
σ' εὐχαριστῶ, φεγγάρι μου,
ποὺ λάμπεις τόσα ὡραῖα
γιατὶ στὴ λάμψη τὴ λαμπρὴ
ποὺ λάμπεις, λαμπρὸ φέγγος,
πιστεύω θὰ ἰδω τῆς πιστῆς
τῆς Θίσβης μου τὴ θέα.
Μὰ στάσου, ὦ κακότη!
Μὰ δές,δόλιε Ἱππότη,
τὶ θέα συφοριασμένη!
βλέπετε μάτια;
Μουκὲς καὶ κομμάτιο!
ὦ πάπια, πλουμιομένη!
Τῆς μπόλιας της τὸ γνέμα
βαμμένο μὲς τὸ αἷμα!
Μοῖρες κακὲς ζυγῶστε
τοῦ Τάρταρου κόρες,
ἐλᾶτε αἱμοβόρες,
ἀπὸ τὸν Ἅδη,
στιμόνι κ' ὑφάδι
σπᾶστε καὶ λυῶστε
κοκκαλῶστε. κόφτε, κάφτε καὶ
[τελειῶστε!

ΘΗΣΕΑΣ

Αὐτὸ τὸ πάθος καὶ ὁ χαμὸς ἑνοῦ προσώπου ἀγαπημένου λὲς καὶ θὰ μποροῦσε νὰ κάνει κανέναν νὰ συγκινηθεῖ.

ΙΠΠΟΛΥΤΗ

Σὲ καλό μου. ὅμως λυπᾶμαι τὸν ἄνθρωπο.

ΠΥΡΑΜΟΣ

Ἄχ! Βάχ! Ὦ φύση, ὠϊμὲ γιατὶ
νὰ πλάσεις τὰ λιοντάρια
ἀφόντας τὴν καλή μου ἐδῶ
τὴν πρόσβαλε λιοντάρι;
ποὺ εἶν ὄχι πούηταν στὸν ντουνιὰ
ἡ κόρη ἡ πιὸ καθάρια
κάλλη, καλὴ καρδιά, κορμὶ
καϊμοὶ καὶ κάθε χάρη!.

Δάκρυα, βροχὴ
χυθεῖτε χάμου.
ἔβγα σπαθί.
στήθεια Πυράμου
πάρτε πληγὴ
ζερβιὰ μεριὰ
ποῦν ἡ καρδιά.
(τρυπιέται μὲ τὸ σπαθί του)
πεθαίνω τώρα, ἐγώ, ἐγώ, ἐγώ.
τώρα νεκρὸ
πέφτεις κορμί μου,
πετᾶς ψυχή μου
στὸν οὐρανό.
Γλῶσσα μου, σβῦσε!
Φεγγάρι, κλεῖσε!
(βγαίνει ἡ φεγγαράδα)
τώρα νεκρός, νεκρός, νεκρός.
(πεθαίνει)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ

(Παραλείπεται λογοπαίγνιο ἀπάνω στὸ die, die *ποὺ σημαίνει καὶ ζάρι).* Ὄχι ντόρτια παρὰ ἄσσος, γιατὶ εἶναι ἕνας.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ

Οὔτε ἄσσος, ἄνθρωπε, γιατὶ ἔχει πεθάνει ὥστε δὲν εἶναι τίποτα.

ΘΗΣΕΑΣ

Τώρα μὲ τὴν ἐπέμβαση κανενοῦ χειρούργου μπορεῖ νὰ συνέλθει καὶ θὰ φανεῖ γάϊδαρος. *(ἄλλο λογοπαίγνιο μὲ τὴ λέξη* ace, ass*).*

ΙΠΠΟΛΥΤΗ

Πῶς συμβαίνει νὰ φύγει τὸ φεγγάρι προτοῦ γυρίσει ἡ Θίσβη καὶ βρεῖ τὸν ἐραστή της;

ΘΗΣΕΑΣ

Θὰ τὸν βρεῖ στὴν ὀστροφεγγιά. Νά τη, ἔρχεται. Καὶ μὲ τὸ θρῆνο της πέρνει τέλος ἡ παράσταση.

(ξαναμπαίνει ἡ Θίσβη)

ΙΠΠΟΛΥΤΗ

Νομίζω ὅτι δὲ θ'ἄπρεπε ὁ θρῆνος της νὰ εἶναι καὶ πολὺ μεγάλος γιὰ ἕναν τέτιο Πύραμο, Ἐλπίζω νὰ εἶναι σύντομη.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Μιὰ τρίχα θἄκανε νὰ γείρει ἡ πλάστιγγα ποὺ θὰν τοὺς ζύγιασε πιὸς ἀπὸ τοὺς διό, ὁ Πύραμος γιὰ ἡ Θίσβη εἶναι καλύτεροι, αὐτὸς γιὰ ἄντρας, ὁ θεὸς νὰ μας φυλάξει, αὐτὴ γιὰ γυναίκα, ὁ θεὸς νὰ μᾶς ἐλεήσει.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ

Πρὶν τὸν παρακολουθοῦσε μὲ τὰ γλυκά της μάτια.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Καὶ τώρα θρηνεῖ ἔτσι, *δηλαδή:*

ΘΙΣΒΗ

Κοιμᾶσαι, ζωή μου;
Νεκρός, πουλί μου;
Ὦ Πύραμέ μου,
σήκω, καλέ μου,
καὶ μίλησέ μου.
Δὲ μ' ἀκοῦς, πῶς;
νεκρός, νεκρός!
τάφος πικρὸς
θὰ σοῦ σκεπάσει
αὐτὰ τὰ μάτια
τὰ ζαχαρένια;
Κι' αὐτὰ τὰ χείλη σου
τὰ κρινένια;
Καὶ τούτη ἡ μύτη σου
ἡ κερασένια,
τὰ λουλουδένια σου μαγουλάκια
πᾶνε; ὦ φαρμάκια!
Νὰ σᾶς ξεχάσω
μάτια μου πράσινα
σὰν τὸ πράσσο;
Κλάφτε ἐραστές!
Μοιρολογᾶτε,
ὦ ἐλᾶτε, ἐλᾶτε
τρεῖς ἀδερφές,
καὶ τ' ἄσπρα σὰν τὸ γάλα χέρια
βάφτετα στό αἷμα,
ποὺ μὲ ψαλίδια καὶ μαχαίρια
τῆς ζωῆς τοῦ κόψατε τὸ γνέμα
Γλῶσσα, οὔτε λέξη,
πιστὸ σπαθί,
στὰ στήθη μου ἂς χωθεῖ
καὶ μ' αἷμα ἂς τὰ βρέξει.
(μαχαιρώνεται)
Κόσμε, ἔχε γειά!
Ἔτσι τελειώνει ἡ Θίσβη πιά:
ἔχετε γειά, ἔχετε γειά.
(πεθαίνε.)

ΘΗΣΕΑΣ

Ἡ φεγγαράδα καὶ τὸ λιοντάρι ἀπόμειναν νὰ θάψουν τοὺς νεκρούς.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Ναί, κι' ὁ τοῖχος.

ΣΤΙΜΟΝΗΣ

(σηκώνεται) Ὄχι καθόλου σᾶς βεβαιόνω· ὁ τοῖχος ἔπεσε ποὺ ἐχώριζε τοὺς πατεράδες τους. Τώρα θἄχετε τὴν εὐχαρίστηση νὰ ἰδεῖτε τὸν ἐπίλογο, ἢ ν' ἀκούσετε ἕνα χορὸ χωριάτικο ἀπὸ δυὸ συντρόφους μας.

ΘΗΣΕΑΣ

Ὄχι ἐπίλογο σᾶς παρακαλῶ, γιατὶ τό δράμα σας δέ χρειάζεται ἄλλη ἐξήγηση. Καμμιὰ ἐξήγηση. Γιατί ὅταν οἱ ἠθοποιοὶ πεθαίνουν ὅλοι, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ κατακρίνουμε κανέναν. Νά σοῦ εἰπῶ, ἂν αὐτός ποὺ τόγραψε, ἀναλάβαινε νὰ παίξει τὸν Πύραμο καὶ νὰ κρεμασθεῖ ἀπὸ τὴν καλτσοδέτα τῆς Θίσβης θὰ γινότανε πολὺ νόστιμη τραγωδία. Κ' ἔτσι ὅμως τὰ καταφέρατε πιστὰ καὶ ἀξιόλογα. Ἐμπρός, τὸ χωριάτικο χορό σας, ἀφῆστε τὸν ἐπίλογό σας, ἂς μείνει μόνος του.

(Χορὸς)

Ἡ σιδερένια γλῶσσα τοῦ μεσονυχτιοῦ
σήμανε δώδεκα, ζευγάρια, στὰ κρεββάτια σας.
Κι' ἀκόμη ἡ ὥρα εἶναι κατάλληλη. Φοβοῦμαι
νὰ μὴν τὸ στρώσουμε βαρειὰ αὔριο τὸ πρωΐ
γιὰ νὰ κερδίσουμε ὅσο ἀπόψε ἀργὰ ἀγρυπνήσαμε.
Καλὰ τ' ὀκνὸ τῆς νύχτας βῆμα ξεγελάσαμε
Μὲ τούτη τὴ χοντροκοπιά. Ἐμπρὸς στὰ [κρεββάτια μας,
καλοί μου φίλοι. Ὅπως ἀπόψε, διὸ βδομάδες
θὰ τὸ γλεντοῦμε κάθε βράδυ μὲ γιορτὲς

μὲ ξεφαντώματα καινούργια καὶ χαρές.
(βγαίνου)

(Μπαίνει ὁ Μῶμος)

ΜΩΜΟΣ

Τώρα τὸ λιοντάρι
πειναλέο μουγκρίζει,
ὁ λύκος τὸ φεγγάρι
οὐρλιάζει καὶ βαβύζει
ποὺ ὁ ζευγᾶς βαρειὰ πεσμένος
ροχαλίζει ἀποσταμένος
ἀπ' τὸ μόχτο τὸ βαρύ.
Στὴ γωνιὰ ἡ φωτιὰ ἡ τρανὴ
ἔχει γίνει θράκα πιὰ
ποὺ ἡ κουκουβάγια μὲ μιὰ σκοϋίλα της στριγγιὰ
κάνει κάποιο φουκαρᾶ
ποῦναι ἀνήμπορος στὸ στρῶμα καὶ βογγᾶ
κι' ἀπ' τοὺς πόνους δὲν κοιμᾶται
πεθαμένους νὰ θυμᾶται.
Τώρα ἡ νύχτια εἶν' ὥρα ποὺ
οἱ τάφοι χάσκουν κι' ἀνοιγῶνται
καὶ μὲ βιὰ ξεπεταγῶνται
καὶ γλυστροῦν οἱ βρυκολάκκοι
γύρω στοῦ νεκροταφειοῦ
κάθε στράτα καὶ δρομάκι.
Κ' ἐμεῖς τὰ τελώνια, οἱ ἴσκιοι,
ποὺ πλάϊ στ' ἅρμα τρεχαλᾶμε
τῆς Ἑκάτης τὸ τριπλό,
ποὺ ἥλιου μάτι δὲν μᾶς βρίσκει
καὶ σὰν ὄνειρο ἀκλουθᾶμε
τὸ σκοτάδι, ἔχουμ' ἐδῶ
γλέντι τώρα καὶ χορό.
Αὐτὸ τὸ σπίτι τὸ ἱερὸ
μὴ μαγαρίσει ποντικός,
ἀποσταλμένος εἶμ' ἐμπρὸς
μὲ τὴ σκούπα νὰ σκουπίσω
τὸ μπουχὸ ἀπ' τὴν πόρτα πίσω.
Μπαίνει ὁ Ὄμπερον καὶ ἡ Τιτάνια μὲ τὴν ἀκολουθία τους.

ΟΜΠΕΡΟΝ

Χόβολη σβυστὴ συμπᾶτε
καὶ τὸ σπίτι αὐτὸ φωτᾶτε
μ' ἀπαλὴ φεγγοβολιά.
Μπρὸς, τελώνια, τραγουδᾶτε
κι' ἀλαφρὰ χοροπηδᾶτε
σὰν πουλάκια στὰ κλαδιά.
πάρτε τὸ σκοπὸ μὲ χάρι
κι' ὅλοι ἐμπρὸς ἕνα ποδάρι.

ΤΙΤΑΝΙΑ

Μάθε τὸ τραγοῦδι πρῶτα
κάθε λέξη σωστὴ νότα
Δός του ἐμπρὸς χέρι μὲ χέρι
τραγουδᾶτε
καὶ πηδᾶτε
κι' εὐλογᾶτε αὐτὰ τὰ μέρη
(τραγοῦδι καὶ χορὸς)

ΟΜΠΕΡΟΝ

Ὡς ποὺ νἄρθει ἡ χαραυγὴ
σκορπιστεῖτε ἐδῶ κ' ἐκεῖ
σ' ὅλο τοῦτο τὸ παλάτι.
Καὶ στοῦ γάμου τὸ κρεββάτι
πᾶμε ἐμεῖς, ἀγαπημένη,
νὰ τὸ μοιράνουμε νὰ γένει
τυχερὸ καὶ καρπερό,
καὶ νὰ βγάλει σόϊ λαμπρό.
Πάντα κι' οἱ ἄλλοι οἱ ταιριασμένοι
νἆναι πιστοὶ κι' ἀγαπημένοι.
κι' ἀσκημιὲς ποὺ ἡ φύση δίνει
ἀπ' τὸ σόϊ τους νὰ μακρύνει:
λαγωχείλισμα ἢ ἐλιὰ
ἢ ἄλλη κακοσημαδιὰ
νὰ τοὺς λείψει ἀπ τὰ παιδιά.
Πάρτε τώρα ἀπ' τὴ δροσιὰ
τούτη ἐδῶ τὴν ἁγιασμένη
στὸ λειβάδι μαζεμμένη
κι' ὁ καθεὶς σας ἂς φροντίσει
κάθε κώχει νὰ ραντίσει,
πέτρα ἐδῶ νὰ μὴ ραΐσει
τοῦ σπιτιοῦ κι' ὁ νοικοκύρης
μὲ χαρὰ κ' εἰρήνη ἂς ζήσει.
Δρόμο δῶστε
Μὴ στεκῶσ[illegible]
τὴν αὐγὴ θὰ μ' ἀνταμῶσ[illegible]
(βγαίνει ὁ Ὄμπερον, ἡ Τιτάνια καὶ ἡ ἀκολουθία τους)

ΜΩΜΟΣ

Ἂν πειράξαμε κανέναν οἱ ἴσκοι ἐμεῖς
Γιὰ σκεφθεῖτε καὶ διορθώνεται τὸ πρᾶμα.
Ἐδωπέρα ἐκοιμηθήκατε ὅλοι ἐσεῖς
Κι' ὄνειρο ἦσαν οἱ ὀπτασίες σ' αὐτὸ τὸ δρᾶμα.
Καὶ σὰν ὄνειρο ἀσυνάρτητο κουτό
τιποτένιο, μὴ μᾶς βρίσετε γι' αὐτό.
Συχωρᾶτε μας κ' ἐμεῖς θὰ διορθωθοῦμε,
Σᾶς τὸ τάζω ἐγώ, σὰν τίμιος Μῶμος ποῦμαι.
Κι'ἂν ἡ τύχη δὲ μᾶς βοήθησε νὰ δώσουμε
κάτι ἀπόψε ποὺ ν'ἀξίζει τὸν παρᾶ,
ἀπ'τὶς γλῶσσες τῶν φειδιῶν τώρα ἂς γλυττώσουμε
καὶ θὰ σᾶς τὸ ξεπληρώσουμε
τὴν ἐρχόμενη φορά.
Βγάλτε ἀλλιῶς τὸ Μῶμο ψεύτη. Τὸ λοιπὸ
καληνύχτα ἀφίνω σ'ὅλους σας ἐδῶ.
Τόκα χέρια, ἂν εἶστε φίλοι. Θὰ πασκίσει
πάλι ὁ Μῶμος γιὰ νὰ σᾶς εὐχαριστήσει.

Μετάφραση Β. Ρώτα.

ΗΛΙΑ ΣΟΥΡΓΟΥΤΣΩΦ

Ο ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

Μεγάλη βδομάδα στὴν παλιὰ πολιτεία τοῦ Κωνσταντίνου, γεμάτη θόρυβο καὶ εὐθυμία, στὴν πολιτεία τῶν τριῶν γιορτῶν, τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, τοῦ Μεγάλου Σαββάτου καὶ τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀναστάσεως. Θέλησα νὰ φυλάξω στὰ ξένα τὴ συνήθεια τῶν παππούδων μου, ἀπὸ τὸ πρωΐ χωρὶς νὰ πιῶ καὶ νὰ φάγω πῆγα νὰ προσκυνήσω τὸν Ἐπιτάφιο. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία εἶναι γεμάτη ἀπὸ κόσμο, ποῦναι χυμένος μέσα της σὰν νερό. Γιὰ νὰ μὴν σκουντοῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον εἶναι φτιασμένα δυὸ ξύλινα χωρίσματα· ἀνάμεσά τους ὁ ἕνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλον προχωροῦν οἱ εὐβλαβητικοὶ Χριστιανοί.

Οἱ Ἕλληνες ἔχουν μιὰ ὡραία συνήθεια· στὴν καθένα, ποὺ φιλᾶ τὸν Ἐσταυρωμένο, δίνουν ἕνα κλωνάρι γιασεμί. Πλάϊ στὸν τάφο τοῦ Κυρίου κάθεται ἕνας παχύς, πονηρὸς καὶ γλυκομίλητος ἐπίτροπος, μὲ μαλλιὰ λαδωμένα, μὲ κολλάρο χαλασμένο ἀπὸ τὴ ζέστη, μὲ ρολόγι στὴν πάνω τσέπη τοῦ γιλέκου· καὶ στὸν καθένα ποὺ φιλᾶ τὶς λαβωματιὲς τοῦ βασανισμένου Θεοῦ δίνει αὐτὸς ὁ μελαχρινὸς ἐπίτροπος ἕνα μυρωδᾶτο καθάριο γιασεμὶ ποὺ μοιάζει σὰν ἄστρο τῆς γῆς. Στὴν ἴδια γραμμὴ κι' ἐγὼ μὲ τοὺς Ἕλληνες προχωροῦσα γιὰ νὰ φτάσω στὸν Ἐσταυρωμένο.

Ὁ ἐπίτροπος ποὺ μοίραζε γιασεμιὰ μελετοῦσε μὲ προσοχή, μὲ μάτι ἔμπειρο τὴν ἀνθρώπινη κείνη ἁλυσσίδα, ὅπως προχωροῦσε κατὰ τὸν Ἐπιτάφιο. Τὰ κοκκινωπὰ μάτια του τὰ σκοῦρα καστανὰ, μὲ προσοχή, μὰ καὶ μὲ ἀκρίβεια, μελετοῦσαν τὰ πανωφόρια μας, τὰ σακάκια μας, τὸ πᾶχος, τὴν καλοπέραση, τὸ γιάλισμα καὶ τὸ ξύρισμα τῶν προσώπων, καὶ παρατήρησα καλὰ πὼς γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ εἶχε περασμένο στὸ λαιμοδέτη του περλαντένιο ἕνα S (σῖγμα γαλλικὸ) διάλεξε ἀπὸ τὰ γιασεμιὰ τὰ πάνω-πάνω τὸ καλύτερο. Στὴ γυναῖκα ποὺ εἶχε στὸ καπέλλο της γυρισμένες, μέσα ἔξω, τὶς κορδέλλες ἔδοσε ἀρρωστημένο γιασεμάκι, κιτρινιασμένο καὶ μισομαραμένο στὶς ἄκριες. Τῆς κυρίας μὲ τὸ ἀστραχὰν καὶ μὲ τὰ καινούρια γάντια τσιτωμένα στὰ χέρια της, μὲ ἄδεια τὰ ἄκρα τῶν δαχτύλων ἔδωσε δυὸ γιασεμιά, τῆς χαμογέλασε καὶ μάλιστα μισοσηκώθηκε ἀπὸ τὴ θέση του. Ἐπὶ τέλους τὰ μάτια του πέσαν κι' ἀπάνω μου καὶ εἶδα πὼς τὸ μυαλό του ἄρχισε νὰ τὸ ταράζει μιὰ σκοτεινὴ πεισματωμένη κι' ἀνήσυχη ἀγωνία.

—Ρῶσος; ρωτοῦσε μὲ βάσανο τὸν ἑαυτό του κι' ἀποκρινώτανε «Ναὶ ρῶσσος μὲ μάτια ἀσπρογάλανα. Ὀρθόδοξος; Ναὶ σὰν καὶ μένα, πρῶτα στὸ δεξιὸ ὤμο φέρνω τὸ χέρι κι' ὕστερα στὸν ἀριστερό. Μὰ τὶ μπορεῖ αὐτὸς ὁ ξυπόλυτος νὰ ρίξῃ στὸ δίσκο; Τὶ μπορεῖ νἄχει στὴν τσέπη του;

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἶχε στὸ λαιμοδέτη του τὴν περλαντένια καρφίτσα ἔρριξε στὸ δίσκο 20 πιάστρα· ἡ γυναῖκα ποὺ εἶχε τὶς γυρισμένες, τὶς ξεθωριασμένες κορδέλλες, ἔβαλε 10 πιάστρα ἡ κυρία μὲ τὴ γοῦνα καρακοὺλ μὲ τὰ γαντωμένα δακτυλάκια της ἔρριξε ἕνα νόμισμα κοκκινωπό, ἕνα γιοὺς-παρᾶ, δηλαδὴ 2 1)2 πιάστρα. Κ' ἐγὼ παρακολουθοῦσα ὅλο τὸν κόσμο, ἤμουνα προσεχτικός, ἀπὸ ὥρα εἶχα μαντέψει ὅλες τὶς ἰδέες τοῦ ἕλληνα ἐπιτρόπου καὶ διαλογιζώμουν καθὼς ἐσίμωνα στὸν Ἐσταυρωμένο.

—Σ' ἐκεῖνον ποὺ δὲ θὰ σβήσει θυμάρι ποὺ καπνίζει καὶ δὲ θα τσακίσει καλάμι ραγισμένο, στὸν Ἀμνὸν τοῦ Κυρίου, τὸν αἴροντα τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου· στὸ ἱλαρὸν φῶς, τὸ ἐλθὸν ἐπὶ τὴν ἡλίου δύσιν—γίνεται νὰ θυσιάσω σ' Ἐκεῖνον λιγώτερα παρὰ οἱ ἄλλοι.

Κ' ἔρριξα στὸ δίσκο 50 πιάστρα.

Μὰ τοῦ ἐπιτρόπου δὲν τοῦ γέμιζα τὸ μάτι. Σὰν εἶδε πὼς κοντοζυγώνω βιαστικά, ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του τὸ τεφτέρι του καὶ ἄρχισε νὰ τὸ ξεφυλλίζει. Βυθίστηκε σὲ κάποια κακογραμμένη σημείωση, κρέμασε στὴ μέση τῆς μύτης του τὰ ἀσημένια του ματογυάλια «ἔχοντας ὅλη τὴν ἔννοια του στὰ

γραμμένα λόγια καμώθηκε πὼς ἀλησμόνησε νὰ μοιράζει στοὺς πιστοὺς τὰ γιασεμιά. Τὰ λουλούδια ὡστόσο, σὰν ἁγιοκέρια ποὺ ἡ φλόγα τοὺς εἶναι ἀχνόλευκη καὶ μυρωμένη, ἦταν σωριασμένα μέσα σ' ἕνα κουτὶ μὲ τὴν μάρκα τοῦ ἀνθοπώλη.

Κοντοστάθηκα λίγη ὥρα μπροστά τους, μὰ ὁ ἐπίτροπος ξεπίτηδες δὲ σήκωσε τὰ μάτια του νὰ μὲ κοιτάξει. Ὅταν ὅμως μὲ ἄδεια χέρια χωρὶς γιασεμὶ πῆγα νὰ βγῶ καὶ γύρισα πίσω νὰ κοιτάξω εἶδα πὼς ὁλοπρόθυμος καὶ γελαστὸς, μ' ἕνα συνειθισμένο κούνημα τοῦ κορμιοῦ του ἔδινε τὸ λουλούδι ποὔπρεπε νὰ πάρω ἐγώ, σ' ἕναν κύριο μὲ μεταξωτὴ φόδρα στὰ πέτα τοῦ καλοκαιρινοῦ του πανωφοριοῦ.

Κατέβηκα τὴν παλιὰ μεγάλη σκάλα κι' ἐπάτησα τὸ πόδι μου στὸν ἀνοιξιάτικο δρόμο, γεμᾶτο ζεστὸν ἀέρα σκεπασμένον ἀπὸ τὸν μεσημεριάτικον ἄψηλὸ θολωτὸ οὐρανὸ συννεφιασμένο—τὰ σύννεφα τραβοῦσαν κατὰ τὴ Ρωσσία—κ' ἔψαξα νὰ δῶ τὶ εἶχε τὸ μικρό μου πορτοφόλι. Μοῦμεναν ἀκόμα πέντε πιάστρα. Ζύγωσα ἕναν Τοῦρκο στὴ γωνιὰ κι' ἀγόρασα ἀπ' αὐτὸν πέντε ὄμορφα κι' ἄσπρα σὰν το χιόνι γιασεμιὰ ποὺ σὰν καὶ κεινα δὲν εἶχε πάρει οὔτε ὁ κύριος μὲ τή περλαντένια καρφίτσα. Καὶ σκεπάζοντάς τα προσεχτικὰ μὴν τὰ χτυπήσει ὁ ἥλιος καὶ μὴν καθίσει ἐπάνω τους ἡ σκόνη, τὰ πῆγα σπίτι μου ἴδιο σὰν ὅπως πήγαινα ἄλλοτε, στὴ Ρωσία τὴν λαμπάδα τὴν ἀναστάσιμη.

(Μετ. ἀπ' τὸ Ρούσικο Π. Σ. Λέφα)

ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΚΑΡΠΑΘΟΥ

Ἀπὸ τὴν ἀνέκδοτη συλλογὴ Μ. Πρωτοψάλτη

Πολλοὶ ἔγγραψαν, πὼς τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι εἶναι καθρέφτης, ποὺ βλέπει κανεὶς τὸν πολιτισμὸ ἑνὸς λαοῦ.

Καὶ πραγματικά, ἔχοντας στὸ νοῦ μου τὴν Κάρπαθο, τίποτ' ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν Καρπαθίων δὲν εἶναι, ποὺ νὰ μὴν ἀνεφέρεται μέσα στὰ δηματικά της τραγούδια· ἡ χαρὰ καὶ το ξεφάντωμα εἶναι ζωγραφισμένα στὸ τραγούδι καθὼς κι' οἱ πίκρες κι' οἱ θάνατοι.

Ἡ ὑπόθεση τοῦ τραγουδιοῦ, ποὺ δημοσιεύουμε τὰ ἴδια λέει. Διασκεδάζουν οἱ νέοι, μὰ μέσα στὴ παρέα τους εἶναι ἕνας γέρος καὶ τὸν παρακαλοῦν νὰ τραγουδήσει καὶ νὰ χορέψει.

Αὐτός, ἂν καὶ εἶναι νέος στὴ ψυχὴ ἀκόμα, τὰ πόδια του ὅμως δὲ βαστοῦνε πιὰ γιὰ χορὸ κι' ἀρχίζει το παθητικὸ τραγούδι.

Ἐγέρασα καὶ δὲ μπορῶ,
ὅπως ξέρω νὰ γλεντῶ
καὶ λυποῦμαι καὶ χολιῶ
τῆς νεότης τὸ καιρό.
Ὅσο πάλι συλοοῦμαι
πούμουνα καὶ τώρα ποῦμαι,
μούρχεται νὰ στρέψω πίσω
κι' ὅπως ξέρω νὰ γλεντίσω.
Μὰ τὰ πόδια δὲ βαστοῦ
γλήορα θὰ κουραστοῦ.
Κ' ἡ φωνὴ δὲν εἶν' ἡ πρώτη
ὅπως ἦτο πρὶ κι' ἡ νειότη.
Μόνο πλιὸ σιγὰ - σιγὰ
ἂς τὰ πιάσω τὰ χαρκιὰ
καὶ νὰ τὰ φυλλομετρήσω
μήπως καὶ τὰ θυμηθῶ
τὸ παληό μου τὸ καιρό.
Τὶ νὰ πῶ νὰ σᾶς ἀρέσει
σεῖς, ποὺ μ' ἔχετε στὴ μέση,
ἐπεθύμου νὰ σᾶς ἔχω
ἀντίκρυά μου, νὰ σᾶς βλέπω
νᾶστε οὖλοι ἀγαπημένοι
καὶ καλὰ καζαντισμένοι,
ἀξάερφοι καὶ ἀνιψιοὶ
νὰ γλεντίζωμε μαζί,
νᾶστε κι' εἰς τ' ἀρχοντικά σας
νὰ θωρεῖτε τὰ παιδιά σας
καὶ νὰ χαίρετ' ἡ καρδιά σας.
Νάχετε κι' ἕνα παπᾶ
μεσακὰ νὰ τραουᾶ.
καὶ νὰ (δ)ῆτε τότες γλέντι
σεῖς, ποὺ μ' ἔχετε στὴ μέση.» (*)

Β. ΔΟΥΚΑ

Η ΚΟΡΗ ΜΕ ΤΑ ΚΟΚΚΙΝΑ

Ἀφοῦ ἤπιαν καφὲ κ' ἔφαγαν γλυκὰ καὶ τὸ κουτσομπολιὸ γιὰ ὅσους δὲν ἦσαν μπροστὰ στέρεψε κι' ἄρχισαν τὰ πειράγματα καὶ τ' ἀστεῖα ἀναμεταξύ τους, ἡ στρουμπουλὴ καθηγητίνα, ποὺ ἀνακατευότανε σὲ ὅλα κ' ἤτανε τὸ γενικὸ πειραχτήριο, πρότεινε νὰ παίξουν κανένα παιγνίδι.

— Κύριε γυμνασιάρχη, νὰ μὴ μᾶς διώξετε ἀκόμη, εἶναι τόσο ὄμορφα ἐδῶ στὸ σπίτι σας.

— Κυρία μου, ἔκανε ὁ γυμνασιάρχης πλησιάζοντάς τη, ἐνῶ ὁ καθηγητὴς ὁ ἄντρας της ποὺ τὴ ζήλευε φοβερὰ παρακολουθοῦσε δαγκωμένος ἀπ' τὴ γωνιά του ὅλα της τὰ φερσίματα καὶ τὰ φερσίματα τῶν ἄλλων ἀπέναντί της, ὄχι μόνον δὲ σᾶς διώχνω ἀλλὰ ἂν ἦταν τρόπος νὰ σᾶς κρατήσω κι' ὅλη τὴ νύχτα....

Ἡ καθηγητίνα γέλασε ἠχερὰ καὶ σταυνικὰ ὅπως χαχανίζουν συνήθως τὰ κορίτσια, γέλασαν καὶ καναδυὸ ἄλλα πρόσωπα ποὺ εἶχαν παρακολουθήσει.

— Ἕνια σας, ἔκανε ἡ καθηγητίνα τάχα πειραγμένη καὶ προχώρησε στὴ γωνιὰ ὅπου τρεῖς δεσποινίδες σιγομιλοῦσαν καὶ ξεκαρδίζονταν στὰ γέλια.

— Γιατὶ ξέρετε, ἐξακολούθησε ὁ γυμνασιάρχης μιλῶντας τώρα στὸν ἄντρα τῆς καθηγητίνας καὶ δυὸ ἄλλους ποὺ καθόντανε μαζὶ στὸν καναπὲ καὶ καπνίζανε, μοῦ κάνουν πραγματικὰ τόσο καλὸ αὐτὲς οἱ βραδειές...

«Ναί βέβαια, τὸν διέκοψε ὁ παχὺς ταμίας μὲ τὰ μικρὰ στρογγυλὰ μάτια του σὰν χάντρες, ἡ καλὴ συντροφιά...

«Ἡ συντροφιὰ ἐν γένει, πρόσθεσε ὁ γυμνασιάρχης πέρνοντας ἐκεῖνο τὸ θλιμμένο ὕφος ποὺ ἔκανε τόσο συμπαθητικὴ τὴ μαυρειδερὴ γενάτη φυσιογνωμία του. Δὲν ξέρετε πόσο εὐτυχισμένο νιώθω τὸν ἑαυτό μου τὸ φετεινὸ χειμῶνα. Ρίχνω τὴ ματιά μου σ'ὅλη τὴν περασμένη μου ζωὴ καὶ μὰ τὴν ἀλήθεια, πουθενὰ δὲ βλέπω τὴν ψυχικὴ γαλήνη ποὺ ἔχω τώρα.

«Ἔ μα βέβαια,οἱ μεταθέσεις» τόλμησε νὰ παρατηρήσει ὁ νέος καθηγητής.

«Νὰ σᾶς πῶ, καὶ σ'ἄλλες πόλεις εἴχαμε τὴν καλὴ συντροφιά, μὰ ἐδῶ θαρρεῖς ταίριαξαν ὅλα. Καὶ οἱ συνάδελφοι καὶ ἡ ὤμορφη πόλη καὶ τὸ σπίτι.

«Εἴσαστε εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸ σπίτι;» ρώτησε ὁ ἐντόπιος ἔμπορος ποὺ πλησίασε αὐτὴ τὴ στιγμὴ μὲ τὰ χέρια δεμένα πίσω.

«Μόνον εὐχαριστημένος; ἐνθουσιασμένος, ἀπάντησε ὁ γυμνασιάρχης. Ὅταν μοῦ τὸ πρότειναν αὐτὸ τὸ σπίτι, δὲ θυμοῦμαι ποιὸς μοῦ εἶπε ὅτι θὰ ἦταν πολὺ ἄγριο τὸ χειμῶνα ἐπειδὴ εἶναι στ'ἀκρογυάλι. Σᾶς βεβαιῶ καθόλου. Τὴς νύχτες, ὅταν βογγάει ὁ βοριᾶς στοὺς διαδρόμους καὶ ὁ ρόχθος τοῦ κυμάτου φοβερίζει ὅλο τὸ σπίτι, ξυπνῶ καμμιὰ φορὰ στὸ ζεστό μου κρεββάτι, καὶ ξεχωρίζοντας πλάϊ τὶς ἥσυχες ἀναπνοὲς τῆς γυναίκας μου καὶ τοῦ παιδιοῦ μας, καταλαβαίνω μιὰ τέτοια γαλήνη νὰ πιάνει τὴν ψυχή μου, ποὺ ποτέ, ποτέ μου ἄλλοτε δὲ δοκίμασα.

«Ἔτσι εἶναι, κύριε γυμνασιάρχη, εἶπε ὁ ἔμπορος. Ὅσο εἶναι κανεὶς νέος, ἀναποκατάστατος ἀκόμη, εἶναι ἀνήσυχος γιὰ τὸ μέλλον. Ἅμα ὅμως ἀποκατασταθεῖ καὶ ἀποχτήσει παιδιά.

«Μπᾶ, τὰ παιδιὰ εἶναι βάσανα διέκοψε ὁ ταμίας...

«Ἄλλο ἤθελα νὰ σᾶς πῶ, πρόσθεσε ὁ γυμνασιάρχης. Δὲν εἶναι ἡ ἀσφάλεια τοῦ μέλλοντος ποὺ μοῦ δίνει τὴν ἡσυχία. Γιατὶ δὲ μπορῶ νὰ εἰπῶ ὅτι εἶμαι ἐξασφαλισμένος, ἕνας ὑπάλληλος χωρὶς περιουσία καὶ μὲ τόσο μικρὸ μισθό.

»Ἐλᾶτε δά, τώρα ἱκανοποιεῖσθε ἀρκετά»

ἔκανε ὁ ἔμπορος ποὺ συλλογίστηκε τὴ φορολογία γιὰ τὴν ἐκπαίδευση.

«Δὲ μ'ἐννοήσατε, ἐξακολούθησε μ'ἔμφαση ὁ γυμνασιάρχης. Ὄχι γιὰ τὸ μέλλον μου, ἄλλου εἴδους ἀνησυχία εἶχα.

«Ἐρωτικὲς ἀνησυχίες», εἶπε ὁ ταμίας καὶ γέλασε. Γέλασε κι' ὁ ἔμπορας.

«Ἴσως, ἔκαμε ὁ γυμνασιάρχης κοιτάζοντάς χαζά. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι στὸν ὕπνο μου καὶ στὸ ξύπνιο μου ὀνειρευόμενα καὶ πολλὲς φορὲς δὲν ἤξερα κάτι ποὺ ἔκανα ἢ κάποιο μου αἴσθημα ἂν τὸ ἔκανα ἢ τὸ αἰσθανόμουνα ξύπνιος νὰ εἰποῦμε ἢ ἦταν ὄνειρο.

» Βέβαια, ἔκανε ὁ ἔμπορος, ὁ ὁποῖος νόμιζε ὅτι ὁ γυμνασιάρχης ἔλεγε κουταμάρες. Τὸν εἶχε ἄλλως τε καὶ γιὰ μισόκουτον γιατὶ ὅλο τέτοιες κουβέντες ἔκανε.

» Ἐνῶ τώρα, ἐξακολούθησε ὁ γυμνασιάρχης, τώρα εἶμαι βέβαιος γιὰ ὅ.τι κάνω κι' ἂς βογγάει ὁ βοριᾶς κι' ἂς φοβερίζει τὸ κῦμα ξέρω πάντα ποὺ βρίσκομαι, τὶ θέλω. Ὅλα τὰ περασμένα ἔχουν πεθάνει καὶ τὰ ὄνειρα εἶναι ὄνειρα μόνο ποὺ μόλις ξυπνήσω ξεχνιοῦνται».

Τὴ στιγμὴ αὐτὴ στάθηκε μπροστά τους, γελαστὴ ἡ πεταχτὴ καθηγητίνα προτείνοντας ἕνα σκουφάκι ποὺ εἶχε χαρτάκια διπλωμένα μέσα:

» Πάρτε καὶ ν' ἀπαντήσετε μὲ εἰλικρίνεια στὴν ἐρώτηση. Καὶ σεῖς κύριοι, ἀπὸ ἕνα. Ν' ἀπαντήσετε μὲ εἰλικρίνεια στὴν ἐρώτηση καὶ γρήγορα γιατὶ θὰ τὰ μαζέψουμε ἀμέσως·» καὶ ἀφοῦ οἱ κύριοι πῆραν πῆγε παραπέρα.

«Ἀνεξάντλητη ἡ κυρία σας» ἔκανε ὁ ταμίας τοῦ νεαροῦ καθηγητὴ ἀνοίγοντας τὸ χαρτάκι του καὶ διαβάζοντας δυνατὰ τὴν ἐρώτηση: «Ἀγαπήσατε ποτέ σας;»

»Νὰ δὰ ἡ ὥρα, ἔκαμε γελῶντας στοὺς ἄλλους καὶ χωρὶς δισταγμὸ τράβηξε ἕνα μολυβάκι ἀπ' τὴν τσέπη του κ'ἔγραψε ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν ἐρώτηση τὴν ἀπάντηση: «Χίλιες φορὲς καὶ εἶμαι πρόθυμος νὰ ξαναγαπήσω ἄλλες χίλιες!»

Τὶ γράψατε; ρώτησε ὁ νεαρὸς καθηγητὴς ποὺ ὅλα αὐτὰ τὰ παιγνίδια τάβλεπε μὲ ὕποπτο μάτι καὶ δὲν τοῦ ἄρεσαν καθόλου. Θὰ προτιμοῦσε χίλιες φορὲς νὰ περνοῦσε τὴ βραδιὰ μονάχος μὲ τὴ γυναῖκα του. Δὲ μποροῦσε ὅμως νὰ μὴ δεχτεῖ τὴν πρόσκληση τοῦ γυμνασιάρχη. «Τὶ γράψατε;» ξανᾶπε στὸν ταμία μὲ ψεύτικο χαμόγελο.

Ἄ! δὲ στὸ λέω, Ὕστερα θὰν τὰ διαβάσουν καὶ θὰ τ' ἀκούσετε.» ἔκανε τοῦτος καὶ προχώρησε νὰ ρίξει τὸ χαρτάκι του στὸ σκουφάκι ποὺ τὸ κρατοῦσε ἡ καθηγητίνα, πρᾶμα ποὺ ἔκανε τὸν νεαρὸν νὰ δαγκωθεῖ.

Ὁ γυμνασιάρχης εἶχε ἀφαιρεθεῖ διαβάζοντας τὴ δικιά του ἐρώτηση. «Τὶ θυμᾶστε μὲ περισσότερη εὐχαρίστηση;» Τὴν ἐρώτηση αὐτὴ τὴν εἶχε γράψει ἡ γυναῖκα του. Ἦταν τὸ γράψιμό της. Σήκωσε τὰ μάτια του καὶ τὴν εἶδε στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς σάλας νὰ κουβεντιάζει ἀδιάφορα μὲ ἄλλες δυὸ κυρίες.

Ἡ τύχη ποὺ τούφερε τὴν ἐρώτηση τῆς γυναίκας του στὰ χέρια καὶ αὐτὴ ἡ ἐρώτηση τὸν φέρανε σὲ μιὰ περίεργη ψυχολογικὴ κατάσταση καὶ θυμήθηκε ἀμέσως τὴν κόρη μὲ τὰ κόκκινα. Δὲν ἤθελε ὅμως νὰ τὸ γράψει καὶ προσπαθοῦσε νἄβρει κάτι ἄλλο νόστιμο ν' ἀπαντήσει μὰ ἡ κόρη μὲ τὰ κόκκινα δὲν ἔφευγε ἀπ' τὸ νοῦ του. Ἡ καθηγητίνα ἔφερνε πάλι βόλτα μὲ τὸ σκουφάκι.

»Τὶ, ἀκόμα κύριε γυμνασιάρχη; γράψτε γλήγορα».

Ὁ γυμνασιάρχης σὰν νὰ πῆρε κάποιαν ἀπόφαση ποὺ δὲν ταίριαζε στὴν ἐλαφρότητα τοῦ παιγνιδιοῦ ἔγραψε ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν ἐρώτηση, «τὴν κόρη μὲ τὰ κόκκινα» δίπλωσε τὸ χαρτάκι καὶ τόρριξε στὸ σκουφάκι καὶ μόλις τὸ σκουφάκι ἀπομακρύνθηκε τὸ μετανόησε.

Σὲ λίγο ἡ καθηγητίνα ἀνεβασμένη σὲ μιὰ καρέκλα διάβαζε δυνατὰ ἐρωταπαντήσεις κάνοντας ποὺ καὶ ποὺ καὶ σχόλια ποὺ προκαλοῦσαν πολλὰ γέλια.

Διάβασε αἴφνης «Τὶ εἶναι ἔρως;» κ' ἔρριξε μιὰ σημαντικὴ ματιά στὴ φιλενάδα της τὴν κόρη τοῦ ἐμπόρου καὶ ἀμέσως τὴν ἀπάντηση: «Μανία ποὺ δὲ θεραπεύεται μὲ ψυχρολουσίες ἀλλὰ μὲ θερμὰ χάδια». Ἄχ, γιατρέ! ἔκανε μὲ ἀπειλητικὸ δαχτυλάκι πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀνθυπιάτρου στὴν ἄλλη ἄκρη.

Ἔτσι ἄλλες ἔξυπνες, ἄλλες συνειθισμένες καὶ σαχλὲς διάβασε συνέχεια. Ὅταν διάβασε τὴν ἐρώτηση «Τὶ θυμᾶστε μὲ περισσότερη εὐχαρίστηση;» «Τὴν κόρη μὲ τὰ κόκκινα» σταμάτησε καὶ σούφρωσε τὰ χείλη της.

«Τὶ θὰ εἰπεῖ αὐτό; Ἄ! δὲν παίζω, μυστικά. Αὐτὸ εἶναι μυστικό. Πιὸς τὄγραψε αὐτὸ παρακαλῶ;

«Νὰ σᾶς πῶ, πετάχτηκε ὁ ἀνθυπίατρος. Δὲν ἔχετε δικαίωμα νὰ ρωτήσετε. Γι'αὐτὸ τὰ χαρτάκια γράφτηκαν μυστικὰ καὶ ἀνακατεύτηκαν γιὰ νὰ μὴν ξέρουμε πιὸς γράφει.

«Τὶ λέτε καλέ; ἔκανε ἡ καθηγητίνα. Καὶ νὰ σοῦ λέει ὁ ἄλλος «Τὴν κόρη μὲ τὰ κόκκινο» καὶ νὰ μὴν καταλαβαίνεις τίποτα; Ψηφοφορία: Ὅσοι θέλουν νὰ φανερωθεῖ κεῖνος πούγραψε αὐτὴ τὴν ἀπάντηση νὰ σηκώσουν τὰ χέρια τους». Ὅλοι σήκωσαν τὰ χέρια.

«Τὴν ἐρώτηση τὴν ἔγραψα ἐγώ» πρόφτασε κ'εἶπε ἡ γυμνασιάρχαινα μὲ τὴ γλυκειά της φωνή.

«Καὶ τὴν ἀπάντηση ἐγώ» εἶπε ὁ γυμνασιάρχης κοιτάζοντας ὅλους γύρω μὲ ὕφος κἄπως προκλητικό, ποὺ ἔκανε ἐντύπωση.

Ἡ καθηγητίνα εἶδε πὼς δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπιμείνει· ρώτησε ὅμως «Καὶ δὲ μᾶς ἐξηγεῖτε;»

«Ἔλα ἔλα παρακάτω», ἀκούστηκαν φωνές. Διάβασε παρακάτω κι' ἅμα τέλιωσε ζύγωσε μὲ τρόπο τὸ γυμνασιάρχη.

«Ἔτσι λοιπὸν ἔ; Ἡ κόρη μὲ τὰ κόκκινα. Μπράβο σας!»

«Μὰ μοῦ φαίνεται, κυρία μου, μπῆκε στὴ μέση ὁ ταμίας, σύμφωνα μὲ τὴν ἐρώτηση μποροῦσε κανεὶς ν'ἀπαντήσει ὅτι ἤθελε χωρὶς νὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ δίνει ἐξηγήσεις. Τὶ θυμᾶστε μὲ περισσότερη εὐχαρίστηση; Τὴν κυροῦλα μου σᾶς λέω ἐγώ. Θὰ σᾶς δώσω λόγο γιατὶ καὶ πῶς;»

«Βέβαια, πρόσθεσε ἕνας ἄλλος. Ἡ ἐρώτηση εἶναι περιωρισμένη καὶ φυσικὰ καὶ ἡ ἀπάντηση. Ἀφοῦ μάλιστα ἔτυχε νάχει κάνει τὴν ἐρώτηση ἡ κυρία γυμνασιάρχη καὶ τὴν ἀπάντηση ὁ κύριος γυμνασιάρχης τὸ πρᾶγμα καταντᾶ πιὰ ὁλωσδιόλου οἰκογενειακό...» γέλασαν ὅλοι.

Σιγὰ σιγὰ ἡ βραδιὰ κρύωνε. Ἄρχισαν τὰ καληνυχτίσματα· οἱ ξένοι κατέβαιναν τὴ στρογγυλὴ σκάλα ποὺ ἔτριζε, ἀφοῦ ἀποχαιρέτησαν τὴ γυμνασιάρχαινα ποὺ στεκότανε κοντὰ στὴ τζαμαρία μὲ τὰ ποικιλόχρωμα γυαλιά. Ὁ γυμνασιάρχης εἶχε κατέβει κάτω στὴν πόρτα. Καληνύχτιζε μηχανικὰ τοὺς ξένους καὶ καθὼς φύσαγε ἔξω καὶ βογοῦσε τὸ κῦμα ποὺ τὄβλεπε μὲς στὸ σκοτάδι ν' ἀσπρίζει στὸ μάκρος τῆς παραλίας κ'ἔβλεπε τοὺς ἴσκιους τῶν προσκαλεσμένων του ὁμιλητικοὶ ν'ἀπομακρύνονται καὶ νὰ χάνονται μὲς στὸ σκοτάδι, συλλογιζότανε πῶς κάτι ἔκαμε ἀπόψε, πῶς θἄχε νὰ δώσει ἐξηγήσεις στὴ γυναῖκα του γι'αὐτὸ μὰ ἐκεῖνο ποὺ περισσότερο τὸν στενοχωροῦσε ἤτανε ποὺ πρόδωσε κάποιο μυστικό, ποῦ τὄχε πιὰ ξεχάσει. Τοῦ φαινότανε πῶς ἔπαθε κάποια καταστροφὴ γιατὶ μαρτύρησε κάτι ποὔπρεπε νὰ τὸ φυλάξει κρυφὸ καὶ πῶς τώρα πιὰ αὐτὸ ἔχασε τὴ χάρη του. Τοῦ φαινότανε πῶς ἔχασε κάτι σπουδαῖο ἀπ' τὴν ψυχή του κ' ἡ σκέψη αὐτὴ τὸν ἀρρώσταινε. Ἔκλεισε καὶ μαντάλωσε τὴν πόρτα, ἀνεβαίνοντας πῆρε τὴ λαμπίτσα ποὺ φώταγε τὴ σκάλα καὶ πῆγε μόνος του καὶ τὴν ἄφησε στὴν κουζίνα ἐνῶ ἡ ὑπηρέτρια ἔλεγε.

» Ἄχ κύριε, κάνατε τὸν κόπο».

Ὕστερα πῆγε στὴν κρεββατοκάμαρα.

Ἡ γυναῖκα του εἶχε πέσει κι' ὅλα. «Εἶναι θυμωμένη» σκέφτηκε ὁ γυμνασιάρχης. Γδυνότανε καὶ συνάμα συλλογιζότανε πῶς γι' αὐτὸ ποὔγραψε, αὐτὴ ἡ γυναῖκα θὰ εἶχε δυὸ ἡμέρες τὰ μοῦτρα της κρεμασμένα, θὰ φύσαγε καὶ θ' ἀναστέναζε καὶ δὲ θὰ γέλαγε καθόλου.

Γδυνότανε ἀργὰ κ' ἐδῶ ἐκεῖ ἔριχνε καὶ μιὰ ματιὰ στὸ κρεββάτι, ὅπου ξεχώριζε τὸ μακρὺ πρόσωπο τῆς γυναίκας του μὲ τὰ κλειστὰ μάτια καθὼς τὸ φώτιζε τὸ καντῆλι ἀπὸ ψηλὰ μὲ τὸ γαλάζιο του φέγγος.

» Βέβαια, συλλογιζότανε, τώρα θἄχουμε πάλι θυμούς. Καὶ περισσότερο γιὰ τὰ ἔξοδα. Γιατὶ ξοδέψαμε κάτι νὰ ἰδοῦμε ἕναν ἄνθρωπο στὸ σπίτι μας νὰ μᾶς ἀλλάξει λίγο τὴ ζωὴ καὶ νὰ διασκεδάσουμε. Ἡ γελαστὴ καθηγητίνα ξαναπέρασε μιὰ στιγμὴ ἀπ' τὸ νοῦ του καὶ χαμογέλασε μ' ἀμέσως κατσούφιασε πάλι.

» Τὶ θέλω ἐδῶ; Τὶ κάνω ἐδῶ;» σκεπτότανε καθὼς νιβότανε στὸ νιφτῆρα. Τὶ σχέση ἔχει αὐτὴ ἡ γυναῖκα μὲ μένα καὶ μὲ βασανίζει ἔτσι; Κι' αὐτὸ τὸ παιδί»;

Τὸ παιδὶ πράγματι ταράχτηκε στὸ κρεββατάκι του καὶ μιξόκλαιγε ἐνῶ ἡ μάνα του ἀνασηκώθηκε καὶ τὸ κούναγε λίγο νὰ σωπάσει.

Τὴν εἶχε πάρει ὅπως θἄπερνε ἕνα παλτό. Δὲν ἀγαποῦσε καμμιά, καὶ τοῦ φαινότανε πῶς ὁ γάμος θὰ τὸν ἔκανε εὐτυχισμένο. Μὰ ἡ γυναῖκα αὐτὴ δὲν τὸν καταλάβαινε καθὼς τῆς ἔλεγε συχνὰ καὶ τῆς ἴδιας. Ἡ ἀλήθεια ὅμως ἦταν πὼς αὐτὸς δὲν τὴν καταλάβαινε. Ὅταν ἀποφάσισε νὰ τὴν πάρει τὴν ἔβλεπε μιὰ κοπελίτσα ἐκειδά ὑποταχτικὴ καὶ πρόθυμη, χαρούμενη, ἕνα πραματάκι ποὺ θὰ τὄκανε ὅπως ἤθελε.

Ἄλλαξαν τὰ πράγματα! Τώρα κατάλαβε τὴν ἀλήθια πὼς οἱ γυναῖκες εἶναι σὰν τὰ βουνά. Ὅσο τὶς πλησιάζεις τόσο ψηλώνουν καὶ πλαταίνουν. Αὐτὸς ἤθελε νὰ ἐξακολουθήσει τὴν ξένιαστη ζωὴ ποὺ εἶχε κάνει ὡς τότε χωρὶς πρόγραμμα, νὰ ζεῖ τὶς ἡμέρες, τὶς ὧρες, τὶς στιγμές. Αὐτὴ πάλι ἤθελε πρόγραμμα γιὰ τὸ μέλλον, νοικοκυρωσύνη, οἰκονομία. Μάλλωναν συχνὰ γιατὶ αὐτὸς δὲν πήγαινε καθόλου στὴν ἐκκλησία, γιατὶ αὐτὴ πήγαινε πολὺ συχνά. Μάλωναν γιὰ τὸ παιδὶ ποὺ αὐτὴ τὸ κακομάθαινε, γιὰ τὴν ὑπηρέτρια, γιατὶ ἔκανε πολλὰ ἔξοδα. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ περισσότερο τὸν ἀγαναχτοῦσε ἦταν πὼς μέρα μὲ τὴν ἡμέρα αὐτὴ κέρδιζε ἔδαφος κι' αὐτὸς ὑποχωροῦσε. Αἰσθανότανε τὴ σκλαβιὰ μέρα μὲ τὴν ἡμέρα καὶ παρηγοριότανε μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς τοῦμενε πάντα στὸ χέρι νὰ κάνει ἕνα κίνημα καὶ νὰ λευτερωθεῖ.

«Πότε θὰν τὰ παρατήσω ὅλα νὰ φύγω μακριά!» Εἶχε φοβερίξει κάποτε.

Καὶ ὅμως δὲν ἔφευγε. Κι' ὄχι μόνον δὲν ἔφευγε ἀλλὰ σιγὰ σιγὰ συνήθιζε. Ἀναγκαζότανε νὰ πηγαίνει μὲ τὶς ὀρέξεις τῆς γυναίκας του γιατὶ ἤτανε ἀδύνατο νὰ πάει αὐτὴ μὲ τὶς δικές του.

Ἔπεσε στὸ κρεββάτι του καὶ προσπαθοῦσε νὰ κοιμηθεῖ.

Τὸ παιδὶ γκρίνιαζε καὶ δὲν σώπαινε, ὅσο ποὺ σηκώθηκε ἡ μάνα του καὶ τὸ πῆρε στὰ χέρια της κ' ἔκανε βόλτες.

«Σοῦπα τόσες φορὲς νὰ μὴν τοῦ κάνεις τὸ χατῆρι» πετάχτηκε θυμωμένος. «Τὸ καταστρέφεις».

«Ἔ καλά! μὴν κάνεις ἔτσι. Δὲ θὰ σ' ἀφίσει νὰ κοιμηθεῖς, καὶ τότε θὰ πάει χαμένη ἡ διασκέδασή σου ἀπόψε».

Πειράχτηκε πολύ, μὰ καθὼς τὴν ἔβλεπε νὰ κάνει βόλτες μὲ τὸ παιδὶ στὴν ἀγκαλιά της, μισόγυμνη, προκλητικὴ στὸ φέγγος τοῦ καντηλιοῦ, δὲν ἀπάντησε τίποτα. Διὰ μιᾶς οἱ σκέψεις του μαλάκωσαν, γλύκαναν κι' ὅταν ἡ γυναῖκα, ἀφοῦ ἀποκοίμησε τὸ παιδὶ ξανάπεσε, τῆς εἶπε δειλά: «Νἄρθω κοντά σου;»

Τὰ κρεββάτια τους ἦταν κολλητά.

«Δὲ σ' ἐμπόδισα ποτὲ» τοὔκαμε αὐτὴ χωρὶς νὰ ταραχτεῖ.

«Εἶσαι θυμωμένη;» εἶπε σὲ λίγο.

«Γιατὶ νἆμαι θυμωμένη;» ἀπάντησε αὐτὴ κοιτάζοντας πάντα τὸ ταβάνι.

«Ἔλα ἔλα, ἔκανε αὐτὸς ζυγώνοντας καὶ χαϊδεύοντάς την καὶ φιλῶντας την στὸ πρόσωπο. εἶσαι θυμωμένη γιατὶ παρασταστειεύτηκα μὲ τὴν καθηγητίνα.

«Δὲν πὰ νὰ κάνεις ὅτι θέλεις, θαρρεῖς πὼς προσέχω τὰ καμώματά σου! Ἀρκεῖ ὅτι διασκεδάζεις.»

«Ὑποθέτω νὰ μὴν πιστεύεις σοβαρὰ ὅτι—

«Δὲν πιστεύω τίποτα. Σ'ἔνιωσα πιά.

Τὸ χέρι του τραβήχτηκε ἀπὸ τὸ στῆθος της.

«Τὶ ἔνιωσες δηλαδή;

«Ἔνιωσα πὼς ποτὲ δὲ μ'ἀγάπησες καὶ πὼς ὅλα σου τὰ λόγια ἦσαν λόγια, ἀπὸ κεῖνα ποὺ ξέρεις καὶ λὲς πολλά».

Ἡ ὀργή της τὸν παραξένευε. Τὴν περίμενε θυμωμένη, ὄχι ὅμως τόσο πολύ.

«Μὰ τὶ ἔκανα;»

«Ὅτι κάνεις κάνε, τὸν κουτὸ νὰ μὴν κάνεις».

«Σὲ βεβαιόνω, δὲν καταλαβαίνω· ἐξηγήσου.»

Τὸν κοίταξε μὲ τὰ μάτια της νοτισμένα καὶ γύρισε στὴν ἄλλη μεριὰ λέγοντας:

«Ἀπὸ μέρους μου δὲν ἔχω ν'ἀνακατευθῶ καθόλου στὶς βρωμιές σου, μὰ ἕνα σοῦ λέω. Νὰ μὴ γίνεσαι ρεζίλι σ' ὅλο τὸν κόσμο!»

Αὐτὸς λύσσαγε. Ἔβλεπε καθαρὰ πὼς κάπια κουτὴ παρεξήγηση πάλι γεννήθηκε στὸ μυαλό της.»

«Δὲ θὰ ἐξηγηθεῖς;»

«Καταλαβαίνεις πολὺ καλὰ» ἔκανε αὐτὴ μὲ τρεμουλιασμένη φωνὴ τώρα.

«Καὶ δάκρυα; Μπᾶ σὲ καλό σου!» προσπάθησε νὰ τὴ γυρίση πρὸς τὸ μέρος του μ' αὐτὴ ἀντιστεκότανε καὶ ξέσπασε πιὰ σὲ λυγμούς.

«Καλή μου, γιατὶ μὲ βασανίζεις ἔτσι; Πές μου καθαρά. Τὶ ἔχω καμωμένα;»

«Νὰ γινόμαστε ὅλοι ἔτσι ρεζίλι στὸν κόσμο!»

«Καλά, πές μου τὶ ἔκανα;»

«Ξέρεις πολὺ καλὰ τὶ ἔκανες.»

«Ξέρω, μὰ θέλω νὰ μοῦ τὸ εἰπεῖς καὶ σύ»

«Δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰ τὸ φανερώσεις στὸν κόσμο πῶς τἄχεις φτιαγμένα μαζί της!»

Δὲν τἄχε καθόλου φτιαγμένα μαζί της. Γέλασε λέγοντας:

«Ἄϊ στὸ καλὸ» κ' ἔπεσε στὸ κρεββάτι του· Εἶχε πάψει πιὰ νὰ κλαίει.

«Δὲ μποροῦσες, ἔπρεπε νὰ τῆς τὸ γράψεις κι' ὅλα».

Μιλιὰ αὐτός.

«Ἀκοῦς ἐκεῖ» «ἡ κόρη μὲ τὰ κόκκινα!»

Ἔκπληκτος γύρισε καὶ τὴν κοίταξε. «Καὶ μ' αὐτὸ τί;»

«Ἀμ' ὅλος ὁ κόσμος τὴν εἶδε μὲ τὸ καινούργιο φουστάνι της τὸ κόκινο!»

Τώρα γέλασε δυνατὰ ποὺ τὸ παιδὶ ξύπνησε

κ' ἔκανε τὴ μάνα του νὰ σηκωθεῖ ἄλλη μιὰ φορά. Γελοῦσε καὶ αὐτή· τὸν κοίταξε μὲ ὕφος σὰν νἄλεγε: «Μὴ γελᾶς μὲ τὸ στανιό».

Ὅταν ξανάπεσε τῆς εἶπε. Ἔλα κοντά μου καὶ θὰ σοῦ εἰπῶ ποιὰ εἶναι ἡ κόρη μὲ τὰ κόκκινα».

«Δὲν Θέλω ψέμματα».

«Ἔλα τώρα μὴ λὲς κουταμάρες. Πρῶτα πρῶτα αὐτὴ δὲν εἶναι κόρη ἀλλὰ κυρία. Κ' ἔπειτα — μὰ τὶ κάθομαι καὶ λέω — εἶναι τόσο ἐξωφρενικὸ αὐτὸ ποὺ ὑπόθεσες: Ἡ κόρη μὲ τὰ κόκκινα εἶναι ἱστορία παλιά. Μπορεῖ τώρα νἄχει πεθάνει κι' ἂν ζεῖ ὅμως δὲ θὰ εἶναι πιὰ ἡ κόρη μὲ τὰ κόκκινα, παρὰ πιὸς ξέρει πιὰ γυναικούλα συχαμένη. Εἶναι ἡ ἀθωότερή μου καὶ γι' αὐτὸ ἡ ὡραιότερή μου ἐρωτικὴ ἱστορία, ἂν μπορῶ νὰ τὴν ὀνομάσω κ' ἐρωτική. Θέλεις νὰ στὴ διηγηθῶ;»

«Πιὸς ξέρει τὶ ψέμμα ἐδημιούργησες κι' ὅλα μὲ τὸ νοῦ σου!»

«Καλὰ λοιπὸν, μεῖνε μὲ τὴν ἰδέα σου» τῆς εἶπε καὶ γύρισε αὐτὸς τώρα στὴν ἄλλη μεριά.

Τὸ παιδὶ ξαναταράχτηκε, γκρίνιασε κι' ἀφοῦ ἡ μάνα του τὸ σώπασε εἶπε μὲ ἥσυχη φωνή. «Πολὺ ἀνήσυχο εἶναι αὐτὸ τὸ παιδὶ ἀπὸψε».

Αὐτὸς σκεπτότανε πὼς τὸ παιδὶ θὰ τοὺς συμφιλίωνε καὶ τώρα μὲ τὴν ἀνησυχία του ὅπως πάντα πότε μὲ τὸ γέλιο του πότε μὲ τὴ γκρίνια του.

«Ἔλα, λέγε τὴν ἱστορία σου ξαναεῖπε αὐτή, ἀφοῦ δὲ νυστάζεις.»

«Δὲν εἶναι καμμιὰ σπουδαία ἱστορία ὅπως φαντάζεσαι. Κι' οὔτε ξέρω καλὰ καλὰ γιατὶ πάντα ὅταν τὴ θυμᾶμαι μὲ πιάνει μιὰ γλυκειὰ μελαγχολία. Τώρα ὅμως πάει κι' αὐτή. Τὴ θυσιάζω κι' αὐτὴ σὲ σένανε, ὅπως τόσες ἄλλες.

Σώπασε λίγο γιὰ νὰ σκεφθεῖ ἀπὸ ποὺ ἀρχίζει συγκεκριμένα ἡ ἱστορία κι' ἄρχισε.

«Ἦταν ἡ πρώτη χρονιὰ ποὺ σπούδαζα στὸ Πανεπιστήμιο. Θὰ ἤμουν τότε δεκαεφτὰ χρόνων—ἐδῶ ἀναστέναξε βαθιὰ—καὶ καθόμουν στὸ σπίτι τῆς θείας μου σὲ μιὰν ἀπόκεντρη συνοικία τῆς Ἀθήνας. Τὸ σπίτι ἦταν ἰσόγειο κι' ἀπ' τὸ παράθυρο τῆς κάμαράς μου ἔβλεπα τὴν ἥσυχηκίνηση τοῦ δρόμου καὶ τ' ἀπέναντι σπίτια, ἰσόγεια φτωχικὰ σπιτάκια. Ὅταν δὲν ἤμουν στὸ Πανεπιστήμιο, καθόμουν στὸ σπίτι καὶ διάβαζα. Διάβαζα τότε πολύ. Πολλὲς φορὲς μ' ἔπιανε τὸ σούρουπο σκυμμένο στὸ τραπέζι μου. Τότε, ἅμα δὲ μποροῦσα πιὰ νὰ ξεχωρίσω τὰ γράμματα στὸ βιβλίο, σηκωνόμουνα καὶ πήγαινα στὸ παράθυρο, ὡς ποὺ νὰ μούφερνε τὴ λάμπα ἡ ὑπηρέτρια τῆς θειᾶς μου.

«Ἡ κόρη μὲ τὰ κόκκινα!» ἔκαμε ἡ γυναίκα του καὶ θέλησε νὰ γελάσει.

«Χμ! θέλεις νὰ μὲ πειράξεις.

«Ὄχι δά!»

«Ἡ κόρη μὲ τὰ κόκκινα καθότανε ἀπέναντι καὶ τὴν πρωτοεῖδα ἀπὸ τὸ παράθυρό μου ἕνα βράδυ, ἐκεῖ ποὺ προσπαθοῦσα νὰ διαβάσω ἀκόμα λίγο στὸ τελευταῖο φῶς τῆς ἡμέρας. Ἔπαιζε μὲ τὰ παιδιὰ στὸ δρόμο».

Τώρα γέλασε ἡ γυναῖκα του.

«Ἀστεῖο σοῦ φαίνεται;»

«Τὶ κάθεσαι καὶ μοῦ λὲς αὐτοῦ μωρουδίστικες ἱστορίες!»

«Δὲν εἶταν τόσο μικρὴ γιὰ νὰ παίζει στὸ δρόμο. Ἦταν ἡ μεγαλύτερη στὴν παρέα της, παιδιὰ καὶ κορίτσια, μὰ πολὺ μεγαλύτερη. Στὸ ἀνάστημα ξεχώριζε ἀμέσως. Μὰ καὶ στὴ φωνὴ καὶ στὸ δέσιμο τοῦ κορμιοῦ. Φοροῦσε μακριὰ ποδιὰ μὲ ἀνοιχτὸ λαιμὸ ποὺ σούρωνε κάτω ἀπὸ τὸ στῆθος καὶ χυνότανε πλατιὰ κ' ἐλεύθερα ὡς τοὺς ἀστραγάλους. Ἡ ποδιά της κατακόκκινη. Κ' εἶχε μαῦρα μαλιὰ κοντὰ κομένα κ' ἐλεύθερα κ' ἕνα πρόσωπο λεπτὸ πολὺ ἄσπρο. Καὶ τὰ χέρια της ἦσαν λεπτὰ καὶ τὰ πόδια της, ποὺ ὅταν ἔκανε ἥσυχα βόλτες μπροστὰ στὴν πόρτα της μόλις τάβλεπες λίγο πάνω ἀπ' τοὺς ἀστραγάλους, ἐνῶ ὅταν ἔπαιζε μὲ τὰ παιδιὰ μποροῦσες νὰ ἰδεῖς καὶ πάρα πάνω. Μιὰ μέρα πηδοῦσε τὸ σκινάκι καὶ πιάστηκε κάπως ἡ ποδιά της καὶ εἶδα καὶ τὸ γόνατο. Λεπτὸ ἄσπρο γόνατο—ὄχι, σὰν τὸ δικό σου».

«Αὐτὸ δὰ τὸ ξέρουμε πιά, ὅλες πάντα θάχουν κάτι καλύτερο ἀπὸ μένα».

Ἦταν ἀρχὴ τοῦ φθινόπωρου τότε καὶ τὸ παράθυρό μου ἀνοιχτό. Καθὼς διάβαζα ὀρθὸς πίσω ἀπὸ τὶς ταντελένιες κουρτίνες, ἄκουα τὶς φωνὲς τῶν παιδιῶν καὶ ἔξαφνα τὴν εἶδα. Τὴν πρόσεξα ἀμέσως κ' ἔγειρα στὸ παράθυρό μου νὰ παρακολουθήσω τάχα τὸ παιγνίδι. Ἔβλεπα αὐτὴ τὴ λεπτὴ κορμοστασιά, στὰ κόκκινα ντυμένη νὰ τρέχει καὶ νὰ λαχανιάζει καὶ νὰ φωνάζει μὲ μιὰ παράξενη φωνὴ ποὺ ὡς κι' αὐτὴ ξεχώριζε μέσα στὶς ἄλλες φωνές. Σὲ μιὰ στιγμὴ μὲ πῆραν τὰ μάτια της ποὺ τὴν κοίταζα καὶ μὲ τρόπο παράτησε τὸ παιγνίδι καὶ μπῆκε στὴ πόρτα της ἀφοῦ μοῦρριξε διὸ ματιές. Τὶς θυμᾶμαι ἀκόμη αὐτὲς τὶς ματιές. Ταράχτηκα τόσο πολύ,

Καὶ σήμερα ἀκόμη ταράζομαι. Χάθηκε στὴν πόρτα της ἀνάμεσα στὰ χρυσάνθεμα τῆς μπασιᾶς ποὺ ἦταν ἀνθισμένα. Κ' οἱ ματιές της ἐκεῖνες καὶ τὰ χρυσάνθεμα καὶ τὸ κόκκινό της φόρεμα καὶ τὸ κόκκινο ἡλιοβασίλεμα τῆς στιγμῆς ἐκείνης θὰ τὰ θυμᾶμαι πάντα καὶ πάντα ὅσο θὰ βλέπω χρυσάνθεμα πάντα θὰ θυμᾶμαι αὐτὲς τὶς ματιὲς καὶ πάντα θὰ θυμᾶμαι τὴ λεπτὴ αὐτὴ κορμοστασιὰ στὰ κόκκινα ντυμένη νὰ χάνεται μέσα στὴ μπασιὰ τοῦ χαμηλοῦ σπητιοῦ κάπιας ἀθηναΐκης συνοικίας.»

Σταμάτησε. Κάμποσην ὥρα δὲ μίλησε οὔτε ὁ ἕνας οὔτε ὁ ἄλλος. Ἡ γυναῖκα του εἶχε πειραχτεῖ πολύ. Ἄκουγε γιὰ ματιὲς καὶ χρυσάνθεμα καὶ ζήλευε. Ζήλευε ὄχι γιατὶ αὐτὴ δὲν εἶχε νὰ διηγηθεῖ τέτοια δικιά της ἱστορία, ἀλλὰ γιατὶ ἔβλεπε ἐδῶ ὁλοφάνερα πὼς ὁ ἄντρας αὐτὸς ποὺ εἶταν πλάϊ της ξαπλωμένος κοντά της περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο πρόσωπο ποὺ ἀπ' αὐ τὸν κρεμότανε ἡ ὕπαρξή της καὶ ποὺ μ' αὐτὸν ἔκλεισε τὸ μέλλον της σ' αὐτὸν τὸν κόσμο γιατὶ αὐτὸς ἦρθε σὰν ἐκπλήρωση ὅλων τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν ὀνείρων τῆς κοριτσίστικης καρδιάς της καὶ ποῦ τρελλὰ τὸν εἶχε ἀγαπήσει, ἔβλεπε ἐδῶ ὁλοφάνερα πὼς δὲν ἦταν ὅλως διόλου δικός της. Αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἦταν μακριά της πολύ, ἀγνώριστος, ἕνας ξένος.

Πολλὲς φορὲς εἶχε πληγωθεῖ θανάσιμα μὲ τέτιες ἱστορίες του, κ' ἐκεῖ ποὺ τὸν ἀγκάλιαζε σφιχτὰ κ' ἔπλεε στὴ μακαριότητα τοῦ ἀνθρώπου ποὺ αἰσθάνεται βαθιὰ πὼς ἀγαπάει καὶ ἀγαπιέται, μιὰ ἱστορία του ἔξαφνα, ἕνας του λόγος, ἕνα του γέλιο πολλὲς φορὲς τὴν ἔκαναν νὰ χάνει τὸ νοῦ της, νὰ νομίζει πὼς βυθίζεται σὲ μαῦρο χάος. Τότε τὸν ἔσφιγγε περισσότερο στὴν ἀγκαλιά της προσπαθώντας ἔτσι νὰ πιαστεῖ ἀπ' τὴ μοναδικὴ σανίδα σωτηρίας ποὺ τῆς ἔριξε ἡ μοῖρα.

Ἔτσι καὶ τώρα συμμαζεύτηκε κοντά του μ' αὐτὸς ἐξακολούθησε.

«Ἀπὸ τότε πάντα βρισκότανε μπροστά μου κι' ὅταν γύριζα ἀπὸ τὴν πόλη, κι' ὅταν φαινόμουνα στὸ παράθυρο καὶ πάντα μὲ κοίταζε. Εἶχε μιὰ πολὺ παράξενη ἐπιμονὴ ἡ ματιά της ποὺ μούφερνε ταραχή.»

Ἡ γυναίκα του τὸν φίλησε μιὰ φορὰ στὸ μάγουλο καὶ συμμαζεύτηκε ἀκόμη κοντά του καὶ περνώντας τὸ μπράτσο της κάτω ἀπ' τὸ κεφάλι του τὸσφιξε στὸ στῆθος της καὶ χάϊδεψε τὰ σγουρὰ μαλλιὰ καὶ τὰ γένια του τὰ σγουρά.

«Σιγά, σιγὰ παράτησα τὴ μελέτη μου. Κατάντησε νὰ μὴ φεύγω καθόλου ἀπὸ τὸ σπίτι. Στεκόμουνα ὧρες στὸ παράθυρο τὶς βροχερὲς ἡμέρες τοῦ Ὀκτώβρη, μ' ἕνα βιβλίο στὸ χέρι καὶ τὴν κοίταζα ποὺ καθότανε κ' αὐτὴ στὸ παράθυρό της μὲ τὸ κέντημα στὸ χέρι καὶ μὲ κοίταζε. Κι' ὅταν ἔκανε καλωσύνη αὐτὴ ἄνοιγε τὸ παράθυρό της καὶ τραγουδοῦσε μὲ τὴν ἀγορίσια της φωνὴ πάντα τὰ ἴδια λόγια, πάντα τὸν ἴδιο σκοπό. Δὲν τὸ ξανάκουσα, οὔτε τὸ διάβασα πουθενὰ αὐτὸ τὸ τραγοῦδι.

—Δὲν τὸ θυμᾶσαι;

—Πῶς· ἄκουσε νὰ 'στὸ τραγουδήσω:

Τὸ παιδὶ γκρίνιασε πάλι ζωηρά. Περίμεναν κ' οἱ διὸ ἀκούνητοι καὶ βαστῶντας τὴν ἀναπνοή τους νὰ πάψει. Αὐτὸ γκρίνιαζε περισσότερο. Χρειάστηκε νὰ σηκωθεῖ πάλι ἡ γυναῖκα. Αὐτὸς δάγκωνε τὰ χείλη του ἀπ' τὴν ὀργή. Τοῦ χαλοῦσε τὴν καλήτερη στιγμή. Πολλὲς φορὲς συνταιτίζε τὰ καμώματα τῆς γυναίκας του καὶ τοῦ πεδιοῦ του. Πήγαινε νὰ πιστέψη πὼς εἶχαν ἀποφασίσει τὰ δυὸ αὐτὰ πλάσματα νὰ τὸν βασανίζουν, νὰ τοῦ εἰρωνεύωνται τὰ ἱερώτερά του.

«Δός του βυζί!» εἶπε μὲ θυμό.

«Μὰ δὲν εἶναι ἡ ὥρα του τώρα. Ἐσὺ κάνεις τόση φασαρία ὅταν δὲν τοῦ δίνω στὴν ὥρα του νὰ φάει» κ' ἡ ἀπάντηση αὐτὴ τοῦ φάνηκε ἡρωνικὰ εἰπωμένη.

Θύμωσε πολύ. Γύρισε στὸ πλευρὸ, σκέπασε τὸ πρόσωπό του καὶ τ' αὐτί του μὲ τὸ μπράτσο του καὶ προσπαθοῦσε τοῦ κάκου νὰ βυθιστεῖ στὸν ὕπνο γιὰ νὰ παρακολουθήσει τὸ ὡραῖο ὄνειρο τῆς κόρης μὲ τὰ κόκκινα ποὺ τοὔφευγε τόσο ἀπότομα.

Κ' εἶχε γλαρώσει κ' ἔβλεπε πὼς βρισκότανε σὲ μιὰ μεγάλη πόλη ὅπου βιαζότανε νὰ πάρει τὸ πλοῖο καὶ μόλις ἔφτασε στὴν προκυμαία εἶδε τὸ πλοῖο ν' ἀνοίγεται μὲς στὸ πέλαγο, κ' εἶταν τόσο περίλυπος σὰν νὰ μὴν εὕρισκε ποτὲ πιὰ εὐκαιρία γιὰ τὸ ταξεῖδι καὶ ὅταν τὸ ζεστὸ χάδι τῆς γυναίκας του τὸν συνέφερε καὶ ἡ γλυκειά της φωνὴ τοῦ ψιθύρισε στὴν ἡσυχία τῆς κάμαρης:

«Λοιπόν;»

«Τὶ λοιπόν;» ἔκαμε ἀπότομα.

«Τὶ ἀπέγινε ἡ κόρη μὲ τὰ κόκκινα;»

Ἀναστέναξε βαθιά.

«Τὶ ἀπέγινε; Νὰ ἔφυγε!»

»Πῶς ἔφυγε;»

«Νὰ ἔτσι ἔφυγε. Ἕνα πρωῒ δὲν ἄκουσα τὸ τραγοῦδι της. Τοῦ κάκου περίμενα στὸ παράθυρό μου. Δὲν ἄνοιξε τὸ παράθυρό της

Ὁλόκληρο τὸ σπίτι ἦτανε κλειστό, σὰν ἄδειο. Ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ τὴν ἄλλη. Τὴν τρίτη ρώτησα μὲ χίλιους δισταγμοὺς τὴν ὑπηρέτρια «Φύγανε αὐτοὶ ἀπέναντι;» Φύγανε, μοῦ ἀπάντησε, πᾶνε στὴν Ἀμερική». Σώπασε πάλι.

«Δὲν τὴν ξανάειδες πιά;»

«Ποτέ.»

«Καὶ δὲν εἴχατε μιλήσει καθόλου;»

«Ποτέ! Οὔτε εἴχαμε κἂν χαιρετηθεῖ. Μόνο κοιταζόμαστε. Ἤμουν πάντα πολὺ δειλὸς στὶς γυναῖκες. Μ' αὐτὴ ἦταν ἄλλο πρᾶμα. Κάθε φορὰ ποὺ τ' μάτια της ἔτσι ἐπίμονα μοὔψαχναν τὴν ψυχή, ἔτρεμα. Τῆς εἶχα γράψει γράμματα ποὺ δὲν τῆς τἄστειλα ποτέ. Τἄχω ἀκόμη».

«Θὰ μοῦ τὰ δώσεις νὰ τὰ διαβάσω;»

«Αὔριο θὰ τὰ κάψω!» εἶπε, νομίζοντας ὅτι ἐκδικεῖται. Σὲ λίγο ἐξακολούθησε:

«Σοὔχω εἰπεῖ γιὰ τὸ ταξεῖδι μου στὴν Ἀμερική. Ὅταν μοὔγραψε ὁ ξάδερφός μου ὅτι μοῦ κάνει τὰ ἔξοδα νὰ πάω γιὰ ἕνα μῆνα ἐκεῖ, ξέρεις τὶ συλλογίστηκα ἀμέσως; Αὐτὴ τὴν κόρη. Δὲν ἤξερα κἂν τὄνομά της. Ὅμως μοῦ φαινότανε πὼς μόλις πατοῦσα τὸ πόδι μου πέρα ἐκεῖ στὸ νέον κόσμο τὸ πρῶτο πρόσωπο ποὺ θὰ συναντοῦσα θὰ ἦταν αὐτή. Τὴ φανταζόμουνα λίγο πιὸ μεγάλη, μὲ τὸ ἴδιο κόκκινο φόρεμα καὶ τὰ ἴδια μαλλιὰ καὶ τὰ ἴδια μάτια καὶ καθόλου δὲ μοῦ περνοῦσε ἀπὸ τὸ νοῦ πὼς εἶχαν περάσει δεκαπέντε χρόνια!»

«Λοιπόν;» ρώτησε πάλι ἡ ζεστὴ φωνὴ τῆς γυναίκας του στ' αὐτιά του ἐνῶ τὸ μπράτσο της πέρασε πάλι στὸ λαιμό του.

«Ἔ! δὲν τὴν εἶδα πιά» ἔκαμε θυμωμένος «Ἄσεμε τώρα, θέλω νὰ κοιμηθῶ».

Τὸ καντῆλι εἶχε σβύσει. Ξημέρωνε. Ἡ πρωϊνὴ κίνηση στὴν παραλία εἶχε ἀρχίσει. Ὁ ἄνεμος εἶχε πέσει. Θὰ ἔκανε ὡραία ἡμέρα.

«Τὶ νὰ κοιμηθεῖς τώρα; ξημέρωσε. Δὲ θὰ πᾶς στὸ σχολεῖο σήμερα;»

Μποροῦσε νὰ μὴν πάει; Σήμερα μάλιστα, ὕστερα ἀπὸ τὴ νυχτερινὴ διασκέδαση στὸ σπίτι του μποροῦσε νὰ κάνει τὸν ἄρρωστο; Νόμιζε πὼς ὅλος ὁ κόσμος εἶχε συνωμόσει ἐναντίον του. Σηκώθηκε καὶ ἄνοιξε τὸ παράθυρο. Γαλήνη. Ἡ θάλασσα γυάλιζε στὸ φῶς τῆς ἡμέρας ποὺ ἐρχότανε ὅσο κι' ἂν προσπαθοῦσαν μερικὰ ἄσπρα σύνεφα νὰ τὸ κρύψουν. Κ' οἱ τρατάρηδες καλάρανε. Τὸ ρυθμικὸ τραγουδιστὸ πρόσταγμα μὲ τὸ ρόχθο τῶν κουπιῶν τοῦ ξεσυνέφιασε τὴν ψυχή. Μιὰ χρυσῆ ἀχτίδα τοῦ ἥλιου πέρασε τὰ σύνεφα καὶ πέφτοντας στὸ γυαλὶ τῆς θάλασσας τόκαμε χίλια κομμάτια λαμπερά. Γύρισε καὶ φίλησε τὶ γυναίκα του καὶ ντύθηκε νὰ πάει στὴν καθημερινὴ δουλιά.

Β. ΔΟΥΚΑΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ

Ἀπὸ τὴν ἀνέκδοτη συλλογὴ τοῦ κ. Χ. Σακελλαριάδη

I

ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ

«Τ' ἔεις, ὀρὲ Νίκα, καὶ βογγᾶς καὶ βαριαναστενάζεις;
Ὡς τώρα νύχτες δώδεκα δὲν ἔχεις κλείσει μάτι.
Μὴ σοῦ βαροῦν τὰ βότανα, μὴ σ' ἄναψεν ἡ θέρμη;»
Ὁ Νίκας ἦταν ἄρρωστος, ἀμίλητος, χαμένος,
βόγγαε σὰν ἀγριοδάμαλο τοῦ λόγγου λαβωμένο.
Τρεῖς μῆνες ἦταν ἄρρωστος, τρεῖς μῆνες κοιτασμένος,
Σαπίσαν τὰ γελέκα του, ἔρρεψε ἡ λεβεντιά του,
τόφαε ἡ ἀρρώστια τὸ κορμὶ καὶ λύθηκαν οἱ ἁρμοί του.
Τὰ δυὸ τὰ σταυραδέρφια του τὸν ἐγιατρολογοῦσαν
μὲ ρίζες, μ' ἀγριοβότανα, μὲ σταυρωμούς, μὲ ξόρκια.
«Ξύπνα, Λαμπράκη, κι' ἄναψε τὸ ἔρμο τὸ λυχνάρι,
πάρε κλαριὰ ἀπ' τὸν ὀβορό, καὶ φέρ' τα στὸ καλύβι
καὶ χτύπα τὰ στουρνάρια μου λίγη φωτιὰ νὰ κάμεις
κι' ὁ Νίκας δὲν εἶναι καλὰ καὶ δὲν τὸν βρίσκει ἡ αὐγούλα,
Σήκου, ὀρὲ Νίκα, κρίνε μας καὶ πὲς μας κάνα λόγο,
σήκου, τὸ χλυκοχάραμα νὰ ἰδεῖς τὰ κορφοβούνια,
σήκου νὰ ἰδεῖς τὰ πρόβατα στὶς στροῦγκες ποὺ βελάζουν,
νὰ ἰδεῖς καὶ τὰ μαντρόσκυλα κατάρραχα γαυγίζουν,
Σήκου, σὲ κράζουν τὰ πουλιὰ καὶ σὲ καλημερίζουν».
Μίλησε ὁ Νίκας ὕστερνὰ κι' ἀνάρια-ἀνάρια λέει·
«Δέν μπορῶ, ὁ μαῦρος, δὲν μπορῶ, μ' ἀγγελοκρούει ὁ χάρος.
Καλὰ στραυραδερφάκια μου, μὴν κλα τε ποὺ πεθαίνω.
Γιὰ βάλτε τὸ κουφάρι μου μέσα σ' ἕνα κιβούρι,
στολίστετο μὲ λούλουδα, μὲ τοὺς ἀνθοὺς τοῦ Μάη
καὶ θάψτε το σὲ μιὰ κορφὴ νἀγναντερὴ μεγάλη,
γιὰ ν' ἀγναντεύω τὰ βουνά, τὰ χειμαδιὰ νὰ βλέπω,
νὰ δέχουμαι τὴν ἄνοιξη καὶ σᾶς καὶ τὰ κοπάδια,
ν' ἀκούγω τὶς φλογέρες σας, ν' ἀκούγω τὰ τρουκάνια,
ν' ἀκούω τὴν καλημέρα σας, τὰ χαιρετισματά σας.
Θάψτε με δίχως κλάματα καὶ δίχως μοιρολόγια.
Ντουφέκια νὰ μοῦ ρίχνετε, τραγούδια νὰ μοῦ λέτε.
Μαζί μου μεσ' στὸ μνῆμα μου βάλτε καὶ τὴ φλογέρα
καὶ τ' ἀσημένια τ' ἄρματα, τὶς ἀσημομπιστόλες.
Στὸν κάτου κόσμο μοὔπανε, πὼς τώρα ἐγὼ θὰ πάω,
οἱ νέοι βαστᾶν τ' ἄρματα, κι' οἱ λιγερὲς τοὺς στόλους.
Νὰ κάτεχα, μωρὲ παιδιά, κοπάδι ἐκεῖ θὰ ναὔρω;
Θὰ ναὔρω στροῦγκες καὶ μαντριά, θὰ ναὔρω βοσκοτόπια;
Τὴν ἀκριβή μου τὴν κοπή, καλά μου σταυραδέρφια
Ἔρμη μὴν τὴν ἀφήκετε μανάχη στὰ λιβάδια,
ἀνάρμεχτη κι' ἀκούρευτη, δίχως μαντρὶ καὶ στάλο».

II

ΠΑΡΑΛΟΓΗ

Τὸ βλέπεις κεῖνο τὸ βουνὸ π' ἄλλο ψηλὸ δὲν εἶναι,
ὁποὺ χει κείνην τὴν ἐτιά, τὴν ἀστραποκαϋμένη;
Στὴν ρίζα βγαίνει 'να νερό, τὸ λὲν ὄξω πηγάδι.
Κεῖ φανερώθη να στοιχειό, ποὺ τρώει τοὺς ἀντρειωμένους
Τοὺς ἔφαγε, τοὺς ἔσωσε, δὲν ἄφησε κανένα,
παρὰ τῆς χήρας τὸν ὑγιὸ γυρεύει νὰ τὸν φάῃ.
Γυναίκια φόρια φόρεσε, γυναίκια πασουμάκια,
γυναίκια πάει στὴν ἐκκλησιά, γυναίκια προσκυνάει,
γυναίκια παίρνει ἀντίδερον ὀχ τοῦ παπᾶ τὸ χέρι,
γυναίκια πῆγε κι' ἔκατσε κοντὰ στὸ κρυονέρι
κι' ἁπλώνει τὰ χρυσᾶ μαλλιά, καὶ τὶς ξανθὲς πλεξοῦδες.
Ὁ γιὸς τῆς χήρας πέρασε στὸ γρίβα του καβάλα
μὲ σεῖσμα καὶ μὲ λύγισμα καὶ λιανοτραγουδώντας.
—Τ' ἔχεις, κόρη, ποὺ θλίβεσαι καὶ χύνεις μαῦρα δάκρυα;
—Τὸ βλέπεις κεῖνο τὸ βουνό, π' ἄλλο ψηλὸ δὲν εἶναι,
ὁπόχει κείνη τὴν ἐτιά, τὴν ἀστραποκαϋμένη;
Στὴν ρίζα βγαίνει 'να νερό, τὸ λὲν ὄξω πηγάδι,
κι' ἔσκυψα κεῖ νὰ πιῶ νερὸ, νὰ πιῶ καὶ νὰ γιομώσω,
κι' ἔπεσ' ἡ ἀρραβῶνα μου κι' αὐ τὸ δαχτυλίδι

κι' ὅποιος βρεθεῖ καὶ κατεβεῖ, νὰ τὄβρει, νὰ τὸ βγάλει,
αὐτὸν θὰ τὸν στεφανωθῶ, ἄντρα γιὰ νὰ τὸν πάρω.
—Τράβα, κόρη μου, σὺ μπροστὰ κι' ἐγὼ 'ρχουμαι ἀπὸ πίσω».
Ξεβραχιονίστηκεν ὁ νιός, ξεζώστηκε, 'τοιμάστη
κι' αὐτὴ σφιχτὰ τὸν ἔδεσε, τὸν ῥίχνει στὸ πηγάδι.
Χαλεύει ἐδῶ, χαλεύει ἐκεῖ καὶ τίποτε δὲ βρίσκει,
βλέπει τὰ φίδια πλεχταριὰ καὶ τὶς ὀχιὲς γαϊτάνι.
=Τράβα, κόρη, τὸν ἄλυσο, μὲ ζώσανε τὰ φίδια,
ἐδῶ 'ν' τὰ φίδια πλεχταριὰ κι' οἱ ὄχεντρες γαϊτάνι.
—Τὶ θάρρεψες, διαβόλου γιέ, διαβολεμένου κλῆρα;
'Εγώ μαι ἡ λάμια τοῦ γιαλοῦ κι' ἡ λάμια τοῦ πελάγου,
ποὺ τρὼ τὶς νιές, ποὺ τρὼ τοὺς νιούς, ποὺ τρὼ τὰ παλληκάρια
καὶ θὰ σὲ φὰ καὶ σένανε.....
Κι' ἄλλους πολλοὺς ἐγέλασα σ' ἐγέλασα καὶ σένα.

ΘΑΧΑΝ ΠΕΡΑΣΕΙ....

Θάχαν περάσει ἀκόμα ἀπ' τὰ μ σάνυχτα
κι' ὅμως κανεὶς τους νὰ φύγει δὲν κινοῦσε.
Μὲ τ' αὐτιὰ καὶ μὲ τὰ στόματα ὁλάνοιχτα
τὸν ἀμφιτρύονα ἄκουαν ποὺ μιλοῦσε

κι' ἔλεε γιὰ πλούτια καὶ τὰ σπίτια πόχτι ε
καὶ κάναν τὶς στιγμές ου εὐτυχισμένες
καὶ κάλεσε νὰ ἰδοῦν τώρα ὅσα ἀπόχτησε
κυρίους κομψοὺς καὶ νέες χαριτωμένες.

Ξάφνου ἡ χοντρὴ σηκώνεται κυρία του
καὶ «γιὰ πέ ιτε μου», τοὺ. λέει, «καὶ σὲ μένα,
γιὰ πέστε μου ὁ καθένας μιὰ ἱστορία του
ἂν ἔζησε κι' αὐτὸς εὐτυχισμένα».

«Τώρα νοιώθω εὐτυχία», ἕνας πετάχτηκε
καὶ τοὺς λέει πὼς παντρεύτη κι' ἐταιριάσαν·
μὰ ἦταν γέρος κι' ἡ καλή του ἐκοιτάχτηκε
μὲ κάποιο νέο κι' οἱ δυὸ χαμογελάσαν.

»Κι' ἐγώ μαι εὐτυχισμένος ποὺ μὲ κάνανε
κατ' ἐκλογὴν δασάρχη», ἕνας φωνάζει.

«Μονάχα τὰ λεφτὰ μένα γλυκάνανε»
ἄλλος λέει καὶ περήφανα κοιτάζει.

Μὰ οἱ πιὸ πολλο' τους εἶπαν πὼς χαρήκανε
τὴν ἡμέρα ποὺ πῆραν τὸ πτυχίο
καὶ ξάφνου δόχτο ες οἱ νέοι βρεθήκανε
κι' ὅλε, οἱ νέες μὲ δίπλωμα ἀπ' τὸ 'Ῥοδεῖο.

«Ποιὰ μέρα εὐτυχισμένη σᾶς ἐστάθηκε;
πέσ ε καὶ σεῖς, τὶ κάθεστε θλιμμένος»
λὲν καὶ σὲ μέ α ποὺ ἡ χαρά μου χάθηκε
κι' ὅλο σαμιώτικο ἔπινα σκυμμένος.

Νὰ πῶ τὴν εὐτυχία χά, χὰ σηκώθηκα
καὶ μοῦρθες σὺ στὴ θύμηση, Φανή μου,
σὺ ποὺ μπροστά σου σὰν κεράκι ἐλυώθηκα
κι' ἀμέσως ἐσταμάτησε ἡ φωνή μου.

Τὰ χέρια πέφτουν καὶ τὸ μάτι ὀγραίνεται
κι' ἐνῷ ἠλίθια ὁ κόσμος μὲ κοιτάζει
κρυφολέει «δὲν ἔχει δίπλωμα ὡς φαίνεται
καὶ ντρέπεται γι' αὐτὸ κι' ἀναστενάζει».

Χ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΔΗΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΠΑΡΙΣΙΟΙ

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

Σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς τελευταῖες διαλέξεις τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου καθορίστηκαν «τὰ δικαιώματα καὶ τὰ ὅρια τῆς κριτικῆς ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως». Ὁ ὁμιλητὴς πραγματεύθηκε ὅπως ἔπρεπε τὸ θέμα του ἀπὸ τὴ νομική του πλευρά. Ἐξιστόρησε μὲ γενικὲς γραμμὲς τὴν ἱστορία τῆς κριτικῆς, ἐπέμεινε στὴ νομολογία τῶν γαλλικῶν δικαστηρίων, ποὺ τοὺς δόθηκε πολλὲς φορὲς ἀφορμὴ νὰ λύσουν διαφορὲς συγγραφέων καὶ κριτικῶν, καὶ κατέληξε στὸ συμπέρασμα ὅτι «καλὴ εἶναι ἡ κριτική, πρέπει ὅμως νὰ ἔχει κι' αὐτὴ τὰ ὅριά της».

Ὁ ὁρισμὸς εἶναι ἀνάλογος μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ὁμιλίας. Ὅταν ἡ κριτικὴ ἐξετάζεται ὡς δικαστικὸ ζήτημα, ἐπόμενο εἶναι νὰ ἔχει καὶ ὅρια καὶ περιορισμούς. Γιὰ τοὺς περιορισμοὺς ὅμως αὐτοὺς ὅμως ὁ μόνος ποὺ δὲν εὐθύνεται εἶναι ὁ δικαστής. Τὴν ἐλευθερία του ὁ ἄνθρωπος ἀναγκάστηκε νὰ τὴν περιορίσει μόνος του μὲ τὶς διάφορες νομοθεσίες, γιατὶ κατάλαβε πὼς ἦταν ἱκανὸς νὰ ζήσει ἀπόλυτα ἐλεύθερος. Τὰ δικαστήρια κ' οἱ δικαστὲς εἶναι μιὰ ὁμολογία τῆς ἀδυναμίας του αὐτῆς.

Τὴν ἴδια ὁμολογία κάνουν καὶ οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων, εἴτε συγγραφεῖς εἶναι, εἴτε κριτικοί, ὅταν καταφέρνουν οἱ διαφορές των νὰ καταλήγουν στὰ δικαστήρια. Ἐννοῶ βέβαια τὶς διαφορὲς ποὺ προέρχονται μόνο ἀπὸ τὸν καθορισμὸ τῆς ἀξίας κάθε ἔργου. Γιατὶ δυὸ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων συχνὰ ἀρχίζουν ἕναν καυγὰ μὲ ἀφορμὴ τὰ ἔργα τους καὶ καταλήγουν σὲ βρισιὲς ποὺ ἀναφέρονται στὴ ζωή τους. Οἱ διαφορὲς λοιπὸν ποὺ προκαλεῖ ὁ καθορισμὸς τῆς ἀξίας ἑνὸς ἔργου δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀκὸ κανενὸς εἴδους δικαστήριο. Ἡ πνευματικὴ ζωή, ὅταν στηρίζεται σὲ πραγματικὲς ἀξίες κρατάει τὴν ἐλευθερία της μακρυὰ ἀπὸ κάθε δικαστήριο. Καὶ ἀκριβῶς ἡ ἐλευθερία αὐτὴ εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀρετή της.

Ἔπειτα ὁ ποιητὴς ἢ ὁ πεζογράφος δὲν εἶναι ἕνας ἀνίσχυρος καὶ ἄοπλος ἄνθρωπος ὅταν τὸν κτυπάει ἡ κριτική. Ἕνα καλὸ ἔργο τέχνης μπορεῖ ν' ἀντιμετωπίσει τὰ πάντα. Μπορεῖ νὰ πολεμήσει ὄχι μόνο μ' ἕναν κριτικό, ἀλλὰ μὲ μιὰ ὁλόκληρη ἐποχή, καὶ νὰ τὰ βγάλει πέρα. Καὶ τὰ παραδείγματα ὑπάρχουν σὲ ὅλες τὶς λογοτεχνίες. Ἔργα ποὺ ἔμειναν στὶς ἱστορίες τῆς τέχνης, ὅταν πρωτοφάνηκαν δέχτηκαν τὶς πιὸ σφοδρὲς ἐπιθέσεις. Κ' ἔργα ποὺ ἀποθεώθηκαν στὴν ἐποχή τους, πέρασαν καὶ δὲν τὰ θυμᾶται κανείς. Ποιὰ δικαστικὴ ἀπόφαση θὰ ἦταν ἱκανὴ νὰ τοποθετήσει ἢ νὰ ἐκτοπίσει ἕνα ἔργο ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς τέχνης; Κάθε ἄλλο ἔργο ἔχει τὴν πανοπλία του, ποὺ εἶναι ἀπρόσβλητη ὅσο καμμιὰ ἄλλη πανοπλία στὸν κόσμο. Καὶ τὴν πανοπλία αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἀναπληρώσει καμιὰ δικαστικὴ ἀπόφαση. Τὸ ἔργο τέχνης ποὺ ζητάει βοήθεια ἀπέξω, ἀπὸ ἕνα δικαστήριο ἢ ἀπὸ ὁπουδήποτε ἀλλοῦ, κάνει μιὰ ὁμολογία ποὺ ἰσοδυναμεῖ μὲ καταδίκη του.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΤΟ ΣΩΣΤΟ ΣΩΣΤΟ.—Ὁ πανηγυρικὸς τοῦ κ. Παλαμᾶ στὴν ἐθνικὴ γιορτὴ εἴτανε τέλεια συνταιριασμένος μὲ τὸν ἄνθρωπο, στὴν ἐποχὴ καὶ τὸ μέρος ὅπου τόν ἐδιάβασε. Ἄξιζε γι' αὐτὸ μὲ τὸ παραπάνω καὶ τὸν ἔπαινο ποὺ τοῦκαμε ἀπὸ πρὶν ὁ κ. Ζέγγελης, καὶ τὸ ἐγκώμιο ποὺ ἄκουσε τὴν ἄλλη μέρα ἀπ' τὴν «Ἑστία». Ἕναν κόπο μόνον δὲ τοῦ ἀναγνώρισαν, καὶ θάταν ἄδικο νὰ μὴ τοῦ τὸ ἀναγνωρίσουμε κ' ἐμεῖς: τὸν κόπο ποῦκαμε νὰ ξετρυπώσει ἕνο λόγο τοῦ Σπ. Τρικούπη βγαλμένο στὸ Λονδῖνο σαράντα χρόνια ἔπειτ' ἀπὸ τὸ 21, σαράντα χρόνια ἀηδιαστικῆς λογάδικης πατραγαΰλας. Τὸ λόγο του λοιπὸν ἐκεῖνον ὁ Τρικούπης τὸν τέλειωνε μ' αὐτὰ τὰ λόγια: «Ἑορτάζονιες οἱ Πανέλληνες τὴν εἰκοσιὴν πέμπτην Μαρτίου δύνανται νὰ λέγωσιν ὑπερηφάνως: Α ὕ τ η ἡ ἡ μ έ ρ α ἣ ν ἐ π ο ί η σ ε ν ὁ Κ ύ ρ ι ο ς. Ναί. Θεοῦ ποίημα εἶναι ἡ εἰκοστὴ πέμπτη Μαρτίου». Θὰ πεῖτε: κάθε μέρα, τοῦ Θεοῦ μέρα εἶναι· κι' ἀκόμα: δέν μποροῦν οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες νὰ λέγουν δὰ καὶ τόσο «ὑπερηφάνως» α ὕ τ η ἡ ἡ μ έ ρ α ἣ ν ἐ π ο ί η σ ε ν ὁ Κ ύ ρ ι ο ς, κι' οὔτε τὸ πρωιὸπε ὁ Τρικούπης αὐτό, οὔτε καὶ ποιητὴς ἔγινε μὲ τὸ νὰ βάλει κορώνα στὸ λόγο του καὶ νὰ τοῦ κολλήσει καὶ μιὰν οὐρά: «Ναί. Θεοῦ ποίημα εἶνε ἡ εἰκοσιὴ πέμπτη Μαρτίου». Μὰ τὶ σημασία ἔχουν ὅλ' αὐτά! Τὸ σπουδαῖο εἴταν πὼς ὁ Τρικούπης,

ἄθελά του βέβαια, βὸλεψε τὴν περίσταση καὶ μᾶς βοήθησε νὰ προσπεράσουμε τὸ Σολωμό—δηλαδὴ νὰ μὴν τὸν ὀνοματίσουμε, νὰ τοῦ τὰ ποῦμε ὅμως ἕνα χεράκι ἀπὸ σπόντα. Ἔτσι, φτάνοντας στὸν Κ α ῖ ν ε ρ, ὁ κ. Παλαμᾶς τόνισε πώς τὰ πολεμικὰ τραγούδια τοῦ πήγαιναν αὐτουνοῦ, (γιατὶ ἀντίθετα πρὸς τὸ Σωλομό) καὶ πολέμησε καὶ σκοτώθηκε αὐτός. Μήπως ὁ Π ε γ κ ύ; Κι αὐτὸς σκοτώθηκε πολεμῶντας γιὰ τὴν πατρίδα, ἀφοῦ «πέρασε ἀπὸ λογῆς ἰδανικά», ἐθνιστικὸ καὶ σοσιαλιστικά—ἀλλὰ πῶς: «πάντα στὴν πρωτοπορεία»! Σὰ νὰ λέμε δηλαδή: Καὶ «γιούχα τῶν Πατρίδων» καὶ «ζήτω τῶν πατρίδων» μαζί, ἀνάκατα καὶ ἀξεχώριστα, καὶ τοῦτα καὶ ἐκεῖνα, κι' ὅ,τι ἐπιθυμεῖτε ἀλλά.... «πάντα στὴν Πρωτοπορείαν! Τὶ πᾶ νὰ πεῖ ἀντινομία κι' ἀσυνέπεια;Μὲ τὴ στιγμὴ ζεῖ ὁ ποιητής, κ' οἱ στιγμὲς πολλὲς καὶ διάφορες. Ἔτσι στὸν ἴδιο του τὸ λόγο ὁ κ. Παλαμᾶς βρίσκει κ' «ἐπιθυμία θανάτου» στὸν ποιητή, καὶ μανία τόση γιὰ τὴ ζωὴ ὁποὺ «νὰ τὴν κρατεῖ μὲ τὰ δόντια»!

ΜΑΚΑΡΙΟΤΗΤΕΣ — Στὸ ἄρθρο τοῦ Μερεσκβόσκη, ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ περασμένο φύλλο τῶν «Ἑλληνικῶν Γραμμάτων», γίνεται κάπου λόγος γιὰ τὴ «μακαριότητα τῆς βασιλείας τῆς χρυσῆς μετριότητας». Τὴν πετυχημένη αὐτὴ ἔκφραση τὴν ἔφερε πάλι στὸ νοῦ ἡ ἔκθεση τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Ἀκαδημίας γιὰ τὸ «ἔπαθλο Βικέλα». Δημοσιεύτηκε σὲ μιὰ μεγάλη καθημερινὴ ἐφημερίδα καὶ τὴν ὑπογράφουν δυὸ βαρβᾶτοι ἀκαδημαϊκοί. Εἰσηγητής—πάει νὰ πεῖ συντάχτης της—εἶναι ὁ κ. Παλαμᾶς. Νὰ λοιπὸν τὶ γράφεται κεῖ ἀνάμεσα στ' ἄλλα: «Τὸ διήγημα, βραχὺ καὶ εἰς τὴν περιεκτικότητά του λογοτέχνημα, ἔχει πρὸς τὸ εὐρὺ καὶ πολυκύμαντον μυθιστόρημα, ὁποῖον λόγον πολυπρόσωπος καὶ ποικιλόσχημος τοιχογραφικὴ σύνθεσις πρὸς ἁπλῆν, ἀλλὰ πόσον δύσκολον εἰς τὴν χαρακτηριστικὴν ἐκφραστικότητά της προσωπογραφίαν! Ἤ, καλύτερον, ἔχει σχέσιν τὸ διήγημα πρὸς τὸ μυθιστόρημα, ὁποίαν πολύστροφος ᾠδὴ πρὸς ἓν σονέττον κτλ. κτλ». Δὲν εἴμαστε πολὺ βέβαιοι μήπως δὲν κάμαμε λάθος στὴν ἀντιγραφὴ καὶ τὸ κείμενο τὰ λέει ἀνάποδα, δηλαδὴ ὅτι «τὸ σονέττο ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν πολύστροφον ᾠδήν, ὁποίαν ἕν μυθιστόρημα πρὸς ἓν διήγημα». Ὅπως καὶ νἆναι ὅμως, βέβαιο μένει πὼς πρώτη φορὰ ἐδῶ βλέπουμε νὰ χρησιμεύει ἡ πήχυ γιὰ τὸ ξεχώρισμα τῶν λογοτεχνικῶν εἰδῶν. Πολὺ βαθυστόχοστη κριτικὴ μέθοδο. Καὶ πῶς νὰ μὴν εἶναι ἱκανοποιημένος ὁ ἐφευρέτης τῆς καινούργιας αὐτῆς μεθόδου ἀπὸ τὸν ἑαυτό του καὶ ἀπὸ τὴν φιλολογία μας; ἀλλὰ καὶ πῶς σὲ κάθε προσπάθεια γιὰ κριτικὸ ξεκαθάρισμα τῆς πνιχτικῆς τούτης ἀτμοσφαίρας, ποὺ νεκρώνει κάθε πνευματικὴ ζωὴ ἐδῶ στὸν τόπο, νὰ μὴ βλέπει τὴν προκατάληψη «ἐκ συστήματος ἀνικανοποιήτου τινὸς κριτικοῦ»; Ὅταν ζεῖ κανεὶς μέσα σὲ τέτοια μακαριότητα, φυσικὸ εἶναι νὰ τοὺς βρίσκει ὅλους ἄξιους νὰ στεφανωθοῦν, ἴσως καὶ νὰ στεφανώσουν. Γιατὶ ἀλήθεια πῶς ἀλλιῶς θὰ δοξαζόταν ἡ «βασιλεία τῆς χρυσῆς μετριότητας»;

ΠΕΡΙ ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΑΣ Κ.Τ.Λ.—Εἶναι γνωστὸ πὼς συκοφάντης λέγεται κεῖνος ποὺ ἀποδίνει σ'ἕναν ἄλλον πράξεις ἀξιόμεμπτες καὶ ἀξιόποινες δίχως ὁ ἄλλος νἆναι πραγματικὰ ἔνοχος τέτοιων πράξεων. Φαίνεται πὼς τὴν ἁπλή τούτη ἀλήθεια δὲν θέλει νὰ δεχτεῖ ὁ ὀρθολογισμὸς τοῦ κ. Γληνοῦ.

Τα μέλη ποὺ ἔφυγαν ἀπὸ τὸν ἐκπαιδευτικὸ ὅμιλο εἶπαν πὼς ὁ κ. Γληνὸς, ἄλλα ἔγραφε πρὸ δυὸ χρόνων γιὰ τὸ ἔθνος καὶ γιὰ τὴ θρησκεία, ἄλλα εἶπε στὴν πρώτη του ὁμιλία στὸν ὅμιλο. ἄλλα στὴ δεύτερη καὶ πολὺ διαφορετικὰ μίλησε στὴν περίφημη προκήρυξη. Λέγοντας τοῦτα οἱ ἄνθρωποι ποὺ δὲν ἀνήκουν πιὰ στὸν ὅμιλο δὲν συκοφαντοῦνε κανέναν ἀλλὰ διαπιστώνουν μια πραγματικὴ κατάσταση πολὺ θλιβερή. Ποιὸ τίτλο ὅμως τιμητικὸ πρέπει νὰ δώσουμε μεῖς στὸν κ. Γληνὸ καὶ τὴ συντροφιά του ὅταν λένε πὼς ἐκεῖνοι ποὺ ἔφυγαν ἀπὸ τὸν ἐκπαιδευτικὸ ὅμιλο δὲν ἄφησαν κανένα μέσο ἐκβιασμοῦ ἀμεταχείριστο γιὰ νὰ ἐπικρατήσουν, ἐνῶ θυμοῦνται πολὺ καλὰ πόσο ἀντρείκια ἦταν ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Δελμούζου καὶ πόσο ἄμοιρη πολιτικαντισμοῦ ὅταν δήλωνε πὼς ἂν ἀναλάβαινε τὸν ὅμιλο θὰ τὸν διέλυε; Ὕστερα ἂν δὲν ξεχνοῦν τὶ θὰ πεῖ τιμὴ ὅπως πολὺ εὔκολα ξεχνοῦν τὶ θὰ πεῖ συκοφαντία πρέπει νὰ κατονομάσουν ποιοὶ δικοί μας ἀπείλησαν μέλη τοῦ ὁμίλου πὼς θὰ χάσουν τὴ θέση τους ἂν ποῦν ἐλεύθερα τὶς ἰδέες τους ἐνῶ ἀντίθετα εἶναι γνωστὴ ἡ δήλωση ποῦκαμε ὁ κ. Δελμοῦζος ὅταν ἀπὸ κάποιο δημόσιο λειτουργὸ ἔγινε μιὰ ἀόριστη νύξη. Δησμονοῦν οἱ κύριοι αὐτοὶ μὲ πόση ἀγανάχτηση καυτηρίασε τότε ὁ κ. Δ. τούτη τὴ νύξη; Ὅσο γιὰ ἐγγραφὲς κ.τ.λ. καλλίτερα ἀντὶ νὰ ζητᾶνε στὸ δικό μας στρατόπεδο ἐνέργειες ποὺ δὲ γίνηκαν ποτὲς ἂς θυμηθοῦν κάποια καμώματα θοὺ ἔγιναν τότε ἀπὸ μέρους τους καὶ ποὺ καταδίκασαν τὸ σωματεῖο ποὺ λέγεται σήμερα «Νέος Ἐκπαιδευτικὸς Ὅμιλος» νὰ μὴ θεωρεῖται πιὰ σωματεῖο πνευματικὸ ἀλλὰ πολιτικὸ γραφεῖο παράξενου κόμματος ποὺ δὲν ἔχει οὔτε τὸ θάρρος νὰ διακηρύξει τὶς πραγματικές του ἰδέες. Τὰ ἀποτελέσματα ἄλλως τε τῆς δράσης ἑνὸς χρόνου τοῦ νέου σωματείου ἐπικυρώνουν πανηγυρικὰ τούτη τὴν ἀντίληψη. Γιὰ ὅλα τοῦτα λοιπὸν νομίζουμε πὼς οἱ ἄνθρωποι ποὺ καυχιῶνται γιὰ τὸν ὀρθολογισμό τους θἄπρεπε νἆναι πιό σκεφτικοὶ ὅταν θέλουνε τὸ δικό τους τὄνομα νὰ τὸ χαρίσουν σὲ ἄλλους. Δὲν κολλάει τόσο εὔκολα ὅταν μάλιστα τὰ πράγματα φωνάζουν καὶ μαρτυρᾶνε τ'ἀντίθετα.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ—Ὁ σνομπισμὸς ποὺ δέρνει ὅλους τοὺς Ρωμιοὺς «καλλιτέχνες» καὶ «λογίους» πῆρε καὶ τὴν ἐπίσημη ἔκφρασή του μὲ μιὰ λέσχη, ποὺ βαφτίστηκε λεβαντίνικα: «Ἀτελιέ». Ἀπὸ κεῖ μέσα, εἶπε κάποιος ἀπ' τοὺς ἱδρυτές, θὰ βγεῖ ὁ νέος ἑλληνικὸς πολιτισμός. Καὶ γιὰ νὰ πληρωθεῖ τὸ ρηθὲν ἀμέσως, ἡ λέσχη αὐτὴ ἀποφάσισε,καθὼς ἀκούσαμε, νὰ δώσει μιὰ παράσταση ὅπου θὰ παιχτεῖ τὸ «Γαλάζιο Πουλὶ» τοῦ Μάτερλιγκ σὲ γλῶσσα γαλλική. Ὁ νεοελληνικὸς πολιτισμὸς φτιάνεται λοιπόν: ὅσοι μιλοῦνε λεβαντίνικα φρανσέζικα κι' ὅσοι ἄλλοι δὲ σκέφτουνται παρὰ πῶς νὰ φιγουράρουν στοὺς μιγᾶδες τῆς πρωτεύουσας, ἀπαρτίζουν τὸ

πρῶτα μπουμπούκια τοῦ πολιτισμοῦ μας. Πάει καλά. Μὰ ὑπῆρχε λόγος νὰ γίνει τὸ «Ἀτελιὲ» γιὰ νὰ τὸ μάθουμε αὐτό; Τὸ ξέραμε κι' ἀπὸ πρωτύτερα.

ΤΟ ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ ΤΟΥ ΓΚΡΕΚΟ.—Ἡ προσωπογραφία τῆς συλλογῆς Μπερουέτε ποὺ δίνουμε σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος, δὲν εἶναι σίγουρο ἂν παριστάνει τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του. Οἱ περισσότεροι ὅμως τεχνοκρίτες τοῦ Γκρέκο συμφωνᾶνε πὼς πράγματι εἶναι ὁ ἴδιος. γέρος ἑβδομήντα χρονῶν ἕνα-δυὸ χρόνια πρὶν πεθάνει.Σὲ τοῦτο τὸ συμπέρασμα φιάξανε, γιατὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μορφῆς αὐτῆς συμφωνᾶνε μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ἰδαλγοὺς ποὺ παραστέκουν στὴν ταφὴ τοῦ κόντε τοῦ Ὀργάζ καὶ ποὺ κοιτάζει κατάματα τὸ θεατή, καὶ τοῦτο πάλι τὸ πρόσωπο μοιάζει μὲ τὸν ἑκατόνταρχο ποὺ εἶναι στὰ δεξιὰ τοῦ Χριστοῦ ποὺ τόνε ξεντύνουνε νὰ τὸν σταυρώσουν, στὸ ἔργο ποὺ βρίσκεται στὸ Μόναχο.Κι'ὁἑκατόνταρχος βλέπει κατάματα τὸ θεατή. Τέλος ἡ ἴδια μορφὴ βρίσκεται ζωγραφισμένη στὴν ἀριστερὴ γωνία τοῦ ἔργου «ὁ Ἰησοῦς διώχνοντας τοὺς κολλυβιστὰς ἀπ'τὸ ναό» (Μουσεῖο Πάρμας), μαζὶ μὲ τρεῖς ἄλλους, τὸν Τισιανό, τὸ Μιχαηλάγγελο καὶ τὸν Κλόβιο. Τὸ τέταρτο πρόσωπο, ποὺ λέμε, εἶναι σίγουρο ὁλότελα τούτη τὴ φορὰ πὼς παριστάνει τὸν ἴδιο τὸ Θεοτοκόπουλο, ἀφοῦ ἔχει τὸ δάχτυλό του στὸ στόμα, σημεῖο πὼς εἶναι ὁ τεχνίτης πῶφτιαξε τὸ ἔργο, «Ipse fecit».Οἱ διάφορες αὐτὲς μορφὲς φαίνεται πὼς παριστάνουν τὸ ἴδιο πρόσωπο σὲ διάφορες ἡλικίες, ἀπὸ εἴκοσι χρονῶν ἕως ἑβδομήντα. Σ'ὅλες τὸ ἴδιο μέτωπο στενὸ καὶ ψηλό, τὸ ἴδιο κρανίο, ἡ ἴδια μύτη, τὰ ἴδια λαμπερὰ καὶ βαθουλὰ μάτια ποὺ δείχνουν τὴ μελαγχολικὴ καὶ νευρασθενικὴ ἰδιοσυγκρασία του.

Τοῦτο τὸ τελευταῖο πορτραῖτο του εἶναι ἕνα μοναδικὸ ἀριστούργημα, ἕνα ἀτίμητο δεῖγμα μέσα στὴν παγκόσμια προσωπογραφία. Λὲς κ'ἔβαλε ὅλη του τή μαστοργιά, ὅλη τὴν τεχνική του πεῖρα, γιὰ νὰ πιάσῃ τὶς τελευταῖες ἀναλαμπὲς ποὺ ξεψυχᾶνε ἀπάνω στὸ μισότρελλο αὐτὸ μοῦτρο, ποῦναι μαζὶ κι'ἁγιασμένο κι'ἁμαρτωλό, ξαναμωραμένο μὰ καὶ τρομερὰ ξυπνητὸ καὶ βαθυστόχαστο. Μὲ τὴν καράφλα του ἴδιος μυτερὸς κουμπὲς βυζαντινῆς ἐκκλησιᾶς, μὲ τα μάτια πεταμένα ὄξω, μὲ τὰ χείλια κρεμασμένα ἀπ' τὰ γηρατειά, κάθεται χωμένος μέσα στὴ σαμουρένια γοῦνα του, λὲς κ'εἶναι κανένας τρεμουλιασμένος ἀσπάλακας,ἀνετριχιασμένος ἀπ'τὸ χειμῶνα ποὺ τὸν πλάκωσε.

Τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν εἶναι πλειά προσωπογραφία, εἶναι σὰν ἕνα θησαυροφυλάκειο κλειδωμένο ποὺ μέσα του κρύβεται ἡ σοφία κ'ἡ πεῖρα τῆς ζωῆς. Αὐτὸ τὸ γέρικο ὄρνιο, σκεβρωμένο καὶ μυστηριῶδες, δὲν εἶναι μαθὲς ὁ κουρασμένος ἀπόγονος μιᾶς παμπάλαιας φυλῆς, ποὺ πέρασε ἀπὸ φωτιὰ κι' ἀπὸ σίδερο, καὶ πῆγε καὶ κούρνιαξε ἀπάνω στὸν ξερὸ κ' ἡλιοψημένο βράχο τοῦ Τολέδου γιὰ νὰ πῇ τ' ἀκατανόητο τραγοῦδι του καὶ νὰ πεθάνῃ;

Φ. Κ.

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΤΕΧΝΕΣ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Δώρη Κουβαρᾶ. Ἡ θεία Διαθήκη. — Τόσες ἀπογοήτεψες μᾶς ποτίζουν κάθε λίγο τὰ διάφορα νέα βιβλία μὲ τοὺς χτυπητοὺς τοὺς τίτλους, τὶς ποζᾶτες φάτσες τῶν νέων ἢ νεαρῶν συγγραφέων καὶ σοβαροὺς, ὅλο μεγάλα λόγια προλόγους. ὅπου παίρνοντας στὰ χέρια μου καὶ τὸ βιβλίο αὐτὸ τοῦ ἄγνωστού μου συγγραφέα Δώρ.; Κουβαρᾶ καὶ βλέποντας ὅλα τὰ ξώφυλλα πιασμένα μὲ τὴ φάτσα του. φωτογραφημένη καὶ σκιτσαρισμένη καὶ παραγιομισμένα μὲ λόγια ποὺ σοβαροφέρνουν. ἄρχισα τὸ διάβασμα μὲ τὴ μεγαλύτερη ἐπιφύλαξη. Ποιὰ ὅμως ἦταν ἡ χαρά μου. ὅταν σιγὰ σιγὰ μοῦ φανερώθηκ' ἐδῶ ἕνας δυνατὸς συγγραφέας καὶ περισσότερο ἕνας ἔξοχος ἄνθρωπος, μὲ καρδιὰ μεγάλη, μὲ σκέψη βαθειά, μὲ προσεκτικὴ παρατήρηση μὲ ἁγνὸ αἴσθημα! Ὁ Κουβαρᾶς ἐπόνεσε κ' ἐμελέτησε τὴ ζωή, τὸ μόνο ποὺ δὲ συμφωνάω μαζί του εἶναι τὸ ἀπελπισμένο του συμπέρασμα. Ὅμως εἶμαι ὑποχρεωμένος ν' ἀναγνωρίσω τὸ δίκηο τῆς ἀπελπισιᾶς σὲ κάθε πλάσμα ποὔχασε τὴν ἀγνότητά του καὶ τὴν ὑγεία του (δυὸ πράγματα ποὺ κατὰ βάθος εἶναι τὸ ἴδιο).

Τὸ βιβλίο εἶναι ἕνα εἶδος ἐξομολόγηση ποὺ κάνουν δυὸ πλάσματα δυστυχισμένα, ἕνας νόθος καὶ μιὰ πόρνη. Τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ πλάσματα αὐτά, ἡ πόρνη, χρωστάει τὴ δυστυχία της στὴν ἴδια της τὴν ἁμαρτία. Ὅμως τὴ δυστυχία της δὲν τὴ νοιώθει παρ' ἀπὸ τή πτιγμὴ ποὺ ἀνοίγονται τὰ μάτια της ἀπὸ τ' ὅραμα τῆς ἁγιωσύνης τοῦ νόθου. Ὁ νόθος πάλι νοιώθει μικρὸς μικρὸς τὴ δυστυχία του, ποὺ αὐτὸς τὴ χρωστάει στῆς μάνας του τὴν ἁμαρτία. Βρίσκει μόνος του τὸ δρόμο τῆς λύτρωσης στὴν ἁγιωσύνη (ποὺ ὁ συγγραφέας τὴ λέει μεγαλωσύνη), καὶ μέσω του βρίσκει σωτηρία κ' ἡ πόρνη. Τὰ δυὸ αὐτὰ πρόσωπα εἶναι νὰ ποῦμε οἱ ἥρωες τοῦ βιβλίου. Παρουσιάζονται καὶ ἕνα δυὸ ἄλλα πρόσωπα, ἕνας κηπουρός, παιδιά, δασκάλοι, ἕνας βασιλιᾶς, μιὰ βασίλισσα, ἕνα ἀντρόγυνο καὶ μερικοὶ μαθηταί, μὰ ἔτσι στὸ περιθώριο. Αὐτὰ τὰ πρόσωπα χρησιμεύουν μόνο γιὰ βοηθήματα. τὰ ὁλωσδιόλου ἀπαραίτητα στηρίγματα γιὰ τὴ σύνθεση τῆς διήγησης. Ὅλο τὸ ἔργο πλέκεται γύρω στὴ συναισθηματικὴ καὶ ψυχικὴ ζωὴ τῶν δύο προσώπων ποὺ εἴπαμε. Αὐτὴ μόνον ἐνδιαφέρει τὸ συγγραφέα καὶ ἂν μεταχειρίζεται περιστατικὰ ἀπὸ τὴ ζωή τους, ξέρει καὶ διαλέγει μόνον ἐκεῖνα ποὺ τὸν βοηθοῦν στὸ σκοπό του. Γι' αὐτὸ τὸ ἔργο αὐτὸ ἀλλοῦ εἶναι σὰν παραμῦθι, ἀλλοῦ σὰν ὄνειρο.Στὴν ἀρχὴ ἀπορεῖ κανεὶς μὲ τὴν πρωθύστερη τοποθέτηση τῶν κεφαλαίων, μ' ἀφοῦ διαβάσει τὸ βιβλίο βλέπει ὅτι ὅλα ἔχουν τὸ λόγο τους κι' ὅλα ἐξηγοῦνται.

Πολλὲς λεπτὲς παρατήρησες ἀπὸ τὴ ζωὴ φανερώνουν πὼς ὁ συγγραφέας ἔχει μάτι πολὺ προσεχτικό :

«Τὰ διάφορα φιλοσοφικά τους ποὺ φροντίζουν νὰ μοῦ λένε τώρα, καμιὰ φορὰ μοῦ φέρνουν στὴ θύμηση τὸ μῦθο τοῦ χορευτῆ μιᾶς πανήγυρης, ποὺ

ἀφοῦ χόρεψε καὶ χειροκροτήθηκε κατὰ τὸ σύνηθες, ἐκατέβηκε στὸ πλῆθος κ' ἐκεῖ ἔπινε καὶ γελοῦσε γιὰ διάφορα πράγματα μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους, ἔκανε κάποτε ξαφνικὰ μιὰ κίνηση τοῦ χοροῦ γιὰ νὰ θυμίζει στον ἑαυτό του καὶ στοὺς ἄλλους πὼς αυτος εἶναι ὁ χορευτής».

«Ἡ γλῶσσα του δὲν εἶναι πάντα καθαρὴ οὔτε ἡ φράση του πάντα στρωτή, τὸ ὕφος του ὄχι πάντα ὁμοιόμορφο, κάπ μικροασυνέπειες πότε πότε παρουσιάζονται. Μὰ τὰ ψεγάδια αὐτὰ σὲ πολὺ περιωρισμένη κλίμακα καὶ ἐξηγοῦνται γιατὶ ὁ συγγραφέας φαίνεται νέος. Ὡστόσο καὶ πεῖρα τῆς ζωῆς ἔχει καὶ σοφία καὶ ταλέντο. Στὸ βιβλίο του ἀφθονοῦν οἱ σοφὲς σκέψεις:

«Ἂν μποροῦσε κανεὶς νὰ σκεφτεῖ τὴν ὥρα ποὺ λέει κάτι τί εἶναι αὐτο ποὺ λέει, τότε πολὺ λίγο θὰ μιλοῦσε σ' ὅλο του τὸ βίο...»

«..Καλιτεχνία! Ἀλήθεια, καμιὰ φορὰ σκέπτομαι πῶς κι' αὐτὴ δὲ χρησιμεύει παρ γιὰ νὰ δικαιολογεῖ πράγματα ἀκατανόητα, τὰ ὁποῖα διαφορετικὰ δὲ θὰ ἐπιτρέπαμε αὔτε στὸν ἑαυτό μας οὔτε στοὺς ἄλλους καὶ θὰ τα πετούσαμε σὰν περιττὰ καὶ ἄχρηστα ἢ θὰ τα δικάζαμε σὰν ἐπιβλαβῆ καὶ ἐγκληματικά».

Ἀπ' ὅλο τὸ βιβλίο βγαίνει ἕνα ἄρωμα ἁγνότητας καὶ καλωσύνης Μερικές του εἰδιλιακὲς σκηνὲς θὰ τὶς ὑπόγραφε κ' ἕνας μεγάλος συγγραφέας. Ἀφοῦ διαβάσει κανεὶς τὸ βιβλίο, καταντᾶ νὰ βρίσκει δικαιολογημένη κι' αὐτὴ τὴν ὑπερβολὴ στὸν τίτλο του,«θεία διαθήκη». Πράγματι τὸ βιλβίο αὐτὸ μερικὲς φορὲς θυμίζει Ἀπόστολο Παῦλο, ἄλλοτε πάλι «Ἀδερφοὺς Καραμάζωφ». Βέβαια τοῦ λείπει ὁ φριχτὸς ρεαλισμὸς τοῦ Ντοστογιέβσκη, μὰ καὶ δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπεῖ ὅτι τοῦ χρειάζεται. Κ' εἶναι προτέρημα κι' αὐτὸ τοῦ Κουβαρᾶ ποὺ κατορθώνει δίχως ρεαλιστικὲς περιγραφὲς τῆς ἁμαρτίας νὰ δίνει ὡστόσο τὴν εἰκόνα της καὶ νὰ δείχνει τὸ δρόμο πρὸς τὴν ἀπολύτρωση. Κάθε πονεμένη ἁμαρτωλὴ ψυχὴ θἄβρει στὸ βιβλίο αὐτὸ κάποια γαλήνη, ὅσο κι' ἂν τὸ συμπέρασμά του εἶναι ἀπαίσιο.

Τὴ χαρὰ ποὺ βρίσκει τέλος ὁ Ντοστογέβσκης στὸ παιδί, δὲ φαίνεται νὰ τὴν ἔχει νιώσει ὁ Κουβαρᾶς, μᾶς ὅπως ἔχει περιορίσει τὸ θέμα του, θὰ ἦταν δύσκολο κανεὶς νὰ τὸν καταδικάσει. Γιατὶ τὸ ἀπαίσιο συμπέρασμά του, νὰ σταματήσει ἡ γέννηση νέου κόσμου κάπως δικαιολογεῖται, ὅταν τὴν ἐφαρμογή του τὴ ζητὰ σὰν αὐτοκαταδίκη της ἡ ἁμαρτία, ἡ ἁμαρτία ποὺ καμιὰ μετάνοια δὲν τὴν σώζει. Ὅμως τὸ «μηκέτι ἁμάρτανε» τὴν ὄντως θείαν αὐτὴ ἄποψη, ποὺ γεμίζει τὴ ζωὴ μ' ὅλες τὶς ἐλπίδες, αὐτὴ οὔτε κἂν τὴν ἀντίκρυσε ὁ Κουβαρᾶς. Ἔτσι ἡ «θεία διαθήκη του» ἔχει κάτι τὸ σκληρὸ καὶ ἀπαίσιο ποὺ δὲ βγαίνει ὅμως ἀπὸ τὴ ζωή, εἶναι αὐθαιρεσία. Ὅμως τὸ ξαναλέω, δικαιλογημένο γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ σκέφτεται ὅπως καὶ ἡ ἡρωΐνα του:

«Μὴν κάμεις τὴν ἀνοησία νὰ ὑποθέσεις πὼς ἐνδιαφέρομαι αἰσθηματικὰ γι' αὐτὸν τὸν νέο, ξέρουμε τί θὰ πεῖ ἔρωτας. Φθάνει ὡς τὸ κρεββάτι τοῦ κόρου. Ἀπο κεῖ καὶ πέρα δὲν πιστεύω νὰ προχωρεῖ περισσότερο παρὰ μέχρις ἑνὸς συμφέροντος ἀορίστου, ποὺ μένει κρυφὸ καὶ στὰ ἴδια τὰ μάτια ἐκείνου ὁ ὁποῖος τὸ ἔχει Πρᾶγμα, ἐννοεῖται, ποὺ δὲν ἐνδιαφέρει ἐμᾶς τὶς ἀπὸ καλλιτεχνία πόρνες».

Δὲ μοὔτυχε νὰ ἰδῶ πρὶν ἀπ' αὐτό, ἄλλα βιβλία τοῦ Κουβαρᾶ, γιὰ νὰ μπορῶ νὰ παρακολουθήσω τὸ δρόμο ποὺ τραβάει. Φαίνεται νέος. Μὰ εἶναι πολυ ἀξιοπρόσεχτος.

*

Μιχ. Γ. Πετρίδη. Σύντομοι χαρακτηρισμοὶ τῶν τωρινῶν μας λογοτεχνῶν.—*«Ἔχει καταντήσει της μόδας τώρα, κι' ὅταν κρίνουμε αὐτόκλητοι ἢ καὶ «διωρισμένοι», κι' ὅταν τυχαίνει ν ἀπαντοῦμε σ ἐρωτήματα, ποὺ μᾶς ὑποβάλλουν δημοσιογράφοι σχετικα μὲ τὴ Ν. Ἑλλ. Φιλολογία, να θέλουμε να φαινόμαστε «ὑπερκριτικοί». Ἐπασμενιζόμαστε ὅλοι να παίρνουμε ἀμέσως πόζα ἀνθρώπων, ποὺ μιλοῦν «ἀπὸ περιωπῆς». Καὶ χρησιμοδοτο με ὡς «ἀπὸ τρίποδος». Καὶ δογματίζουμε ὡς «ἀπὸ καθέδρας» Ὁ καθένας μας τοποθετεῖ μόνος του τόσο ψηλὰ τὸν ἑαυτό του, ποὺ βλέπει τοὺς ἄλλους τριγύρω του μικροὺς σαν μυρμήγκια καὶ τὰ ἔργα τους εὐκολοσύντριφτα σὰν παιχνιδάκια παιδιῶν. Ἐπικρίνουμε λοιπὸν χωρὶς ἔλεος, ψέγουμε χωρὶς φόβο, συκοφαντοῦμε χωρὶς συστολή.. Ἐμεῖς μ' ἐκμηδενιστικὴ μανία πολεμοῦμε νὰ τὰ γκρεμίσουμε ὅλα.. Νὰ σπείρουμε με βανδαλικὴ χαιρεκακία παντοῦ ἀλάτ. Νὰ κουρελιάσουμε κάθε καὶ τὴν πιὸ ἀξιέβαστη σημαία. Ν' ἀναποδογυρίσουμε καὶ νὰ ποδοπατήσουμε κάθε «ἀνεγνωρισμένη» πιὰ ἀξία, νὰ ἐξευτελίσουμε κάθε ἐργασία, ποὺ ὁ δημιουργὸς τεχνίτης της «τὴν ἔχει ἐγκυμονήσει μὲ ὀδύνη καὶ μητρικῶς τῆς ἔχει δώσει ὅ,τι ἔκρυβε μέσα του, αἷμα, καρδιά, φλογερότητα, πάθος, βασάνισμα, συνείδηση, πεπρωμένο», ὅπως λέει ὁ Νίτσε».*

Τὰ παραπάνω διαβάζουμε, ἀνάμεσα σὲ πολλὰ ἄλλα, στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου, ποὺ δὲ χρησιμεύουν παρὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν προσπάθεια τοῦ συγγραφέα στοὺς χαρακτηρισμούς του αὐτοὺς νὰ φανεῖ ὅσο μπορεῖ καλόβολος, κολακευτικός, συγκαταβατικός, συμβιβαστικός. Καὶ γιὰ νὰ τὰ συμβιβάσει τὰ πράγματα (νὰ τὰ συβάσει, ὅπως θάλεγε ὁ Λασκαρᾶτος). ξεχνάει ν' ἀναζητήσει ἀπὸ τὴν κάθε ἐργασία ἂν ὁ τεχνίτης της *«την ἔχει ἐγκυμονήσει με ὀδύνη και μητρικῶς τῆς ἔχει δώσει ὅ,τι ἔκρυβε μέσα του, αἷμα, καρδιά, φλογερότητα, χαρά, πάθος, βασάνισμα, συνείδηση, πεπρωμένο»*, γιατὶ σὰ νὰ τὸ παραδέχεται πὼς ὅλες οἱ ἐργασίες τἄχουν αὐτά. Καὶ πράγματι. Δέτε τί ὡραῖα ποὺ τὰ συμβιβάζει:

«...Στα «Εἰδύλλια» του ἀπαντᾶ κανεὶς εἰδυλλιακὴ χάρη Μερικὰ ἀπὸ τ' «Ἀμάραντα» του ὑπαρχει ἐλπιδα ὁ χρόνος νὰ τὰ σεβαστεῖ καὶ νὰ μὴν τα μαράνει. Ὅπως καὶ τὰ «σκοτεινὰ φωτερά» προβάλλουν πάντα στὴ χώρα μας, ἔισι παρουσιάζονται καὶ στὰ τραγούδια του... Κι' ὅταν εἶναι «κλειστὰ τὰ βλέφαρά» του ἀκόμη μπορεῖ νὰ μαγνητίζεται ὁ ποιητὴς μὲ τὰ γοητευτικὰ ἐνδάλματα τῆς ἑλλ. αἰθριότητος. Ἡ φωτοχαρὰ τοῦ τόπου μας, ποὺ μ' εὐγενικὲς συγκινησεις εὐφραίνει κάθε κολαίσθητον ἄνθρωπον, καθρεφτίζεται στοὺς στίχους του καὶ ἀφίνει τὶς ἀνταύγειές της, ἀκόμη κι' ὅταν «θὰ βραδυάζει». Τα τελευταῖα τραγουδάκια του εἶναι βαρκοῦλες μὲ κατάπρα πανάκια ἢ σωστὲς «Ἀλκυονίδες» στὴ θάλασσα τῆς ψυχῆς».

Παίζουμε δηλαδὴ μὲ τὰ λόγια. Καὶ μιὰ καὶ χάσαμε κάθε μέτρο ἐχτίμησης, πελαγώνουμε. Γιὰ τὴ μεταφραστικὴ ἐργασία τοῦ Θεοτόκη ἔξαφνα λέει:

«Σεβαστὴ σὲ ὄγκο τόσο, ὅσο κι' ἐπιμελημένη στά καθέκαστα, δηλ. στὴν ἀληθινὴ ἀπόδοση τῶν νοημάτων τοῦ πρωτοτύπου καὶ στὴν πλαστικὴ φραστικὴ διατύπωση».

Ἐντούτοις οἱ μετάφρασες τοῦ Θεοτόκη. ἰδίως τῶν ἔργων τοῦ Σαίκσπηρ εἶναι δῶρον ἄδωρον γιατὶ ὄχι μόνον δὲν παίζονται στὸ θέατρο παρ' οὔτε διαβάζονται, τόσο στριμένα ἔχει ἀποδόσει ὁ μακαρίτης τὸν ὁλοκάθαρον ἄλλωστε Ἐγγλέζο. στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ποὺ εἶναι ἄλλωστε ἁπλὴ κι' ὁλοκάθαρη.

Ἂν γιὰ τὸν ἄνθρωπο χρωστᾶμε νὰ εἴμαστε ἐπιεικεῖς, τί λέω, νὰ μὴν τολμᾶμε κἂν νὰ τὸν κρίνουμε, παρὰ μόνο νὰ τὸν ἀγαποῦμε, γιὰ τὸ ἔργο τέχνης ὅμως ὀφείλουμε νὰ εἴμαστε αὐστηροί, (ἄλλο ζήτημα ἂν νιώθουμε ἢ δὲ νιώθουμε). Γιατὶ ἀπὸ πάνω ἀπὸ κεῖνον ποὺ καταπιάνεται νὰ κρίνει ἕνα ἔργο τέχνης στέκει μιὰ πολὺ μεγάλη εὐθύνη, ποὺ ὁ Πετρίδης, φαίνεται δὲν νὴν ἔνιωσε, ἢ δὲν τῆς ἔδωσε σημασία.

*

Λευκέρη Ἀλεξίου: Ἡρακλῆς καὶ Ὀμφάλη. Δρᾶμα Λυρικό.—Ἐδῶ πάλι ἔχουμε σὲ ὅλη της τὴν εντέλεια τὴν *ποζα*. Ἐξηγῶ ἀμέσως πὼς μὲ τὴ λέξη αὐτὴ ἐννοῶ τό ἔργο τέχνης ποὺ δὲ γίνεται αὐθόρμητα, ἀπὸ ἀνώτερη ἀνάγκη ποὺ σπρώχνει σ'αὐτὸ τὸ δημιουργό τυυ, παρ' ἀπὸ τὴ θέληση τοῦ δημιουργοῦ του νὰ κάνει τέχνη, ἁπλῶς γιατὶ ἔτσι τὸ θέλει. ὅπως θἄκανε ὁποιαδήποτε ἄλλη δουλειά, ἂν ἁπλῶς τὄθελε. Κ'εἶναι ἕνα δεῖγμα -ό βιβλίο αὐτὸ τῆς μπόρεσης τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν θέλει. Πόζα στὸ διαλεχτὸ χαρτί, πόζα στὸ φροντισμένο τύπωμα (ἀ λά Χρηστομᾶνο), πόζα στὸ σκίτσο τοῦ στγγραφέα, πόζα στὸν πρόλογο, πόζα στὰ λόγια καὶ τὶς στάσεις καὶ τὰ κινήματα τῶν προσώπων, πόζα στὴ σύλληψη τῆς ἰδέας, πόζα στὴν ἐχτέλεση, πόζα στὴ λύση. Μὰ ἂν λείπει ἀπὸ τὸ ποζᾶτο αὐτὸ βιβλίο ὁλότελα τὸ ταλέντο, τὸ ταλέντο ποὺ κάνει τὴ ζωὴ τέχνη, ὅμως ἡ ἀνθρώπινη θέληση ἔχει κάνει τὸ θάμα της. Στὸν ποζᾶτο πρόλογό του ὁ συγγροφέας λέει: *«Ὅμως τ'ἀφίνει να ντυπωθεῖ γιατι τοῦ ἀρεσει ἡ πιστὴ καὶ σταθερὴ ἐχτέλεση τοῦ ἀρχικοῦ σχεδιου. ἀπὸ τὴν πρώτη ὡς τὴν ὕστερη γραμμή· τοῦ ἀρέσει ἡ ρυθμικὴ καὶ ἡ ἠχητική του, καὶ στα πεζα καὶ στ ἔμμετρα μέρη· τοῦ ἀρέσει τέλος γιατὶ γράφτηκε μ' ἐνθουσιασμο καὶ μ' εὐκολία ποὺ καθ ρια φαίνεται. Ἂν ἔχει ἀλήθεια τοῦτες τὶς χάρες. δὲν εἶναι κρῖμα ποὺ δημοσιεύεται».*

Κ'ἔχει δίκιο γιατὶ ἀλήθεια τὶς ἔχει αὐτὲς τις χάρες. Μὰ νά· γιὰ νὰ κρατήσει ἔξαφνα τὴ ρυθμικὴ καὶ τὴ ἠχητική του ἀναγκάζεται νὰ μεταχειρίζεται πολλὲς φορὲς λεχτικοὺς τύπους καὶ σύνταξη ποὺ κουράζουν γιατὶ ἐμποδίζουν τὸ νόημα νὰ ξεπεταχτεῖ ἄμεσα.

Ἐδῶ ἐκεῖ, σπάνια ὅμως, παρουσιάζονται καὶ μερικὲς ἀλήθειες.

«Εἴμαστε κιόλα χωρισμένοι, ὡσὰν ποτὲ γλυκόλογο ἢ φιλί, χαμόγελο ἢ ματιά, χερόπιασμα κρυφὸ μες στὸ σκοτάδι νὰ μὴν ἔδεσε τὰ ριζικά μας!»

«Ἀλευτέρωτη σκλαβειὰ ὁ ξένος πόνος, θὰ τοῦ στερεῖ τὴ γαλήνη...»

καὶ πετυχεμένες ἔκφρασες:

«Μὲ τὰ χείλη γενόμενα στὰ χείλη σου
τῆς ὕλης ὅλης τὴν ἱερὴ νοστιμια,
σὰν ἔλαφος τ' ὁλόδροσο βλαστάρι.»

ἀγκαλὰ τὸ ἱερὴ νοστίμια εἶναι πόζα. Κ'οἱ πόζες τόσο πολλὲς ποὺ χαλοῦν τὴ χάρη, ἂν κάνει νὰ φανεῖ πουθενά, καὶ καταντοῦν νὰ σκοτώνουν τὴ συγκίνηση ποὺ ἐλάχιστες φορὲς πάει νὰ σπιθίσει μέσα ἀπὸ τοὺς στίχους.

«Δεν ἀκούω' τ' εἶναι βουβος ὁ κόσμος. Σοῦ τ'ὁρκίζομαι στὴ λιγοστὴ χαρὰ καὶ τὴν ἀπέραντη λύπη τῆς ζωῆς» πόζα.

Ὀμφάλη —...τί πιὸ γλυκὸ διψᾶς ἀπὸ τὰ χείλη μου;

Ἡρακλῆς.—Αὐτὸ ποὺ μ' ἔχουν κάνει τὰ διψάσω.

Ὀμφάλη.—Καὶ τί 'ναι αὐτό;

Ἡρακλῆς —Ἀνείπωτο μυστήριο! πόζα.

«Ἂν ἄφισα μιλῶντας τὴν κορφή μου κι' ἅπλωσε χέρι στο δικό σου μαθε: Τὸ πεσιμό μου ἐν ἀγαθὸ τό κρινω· γιατὶ σ' ἄλλη ψηλότερη κορφὴ τὸ πένθος ἀνεβάζει καὶ ἡ συμπονια». Πόζα.

«...μέσα μου βογγάει,
σὰν ποταμοῦ πηγή, βαθειὰ ἡ φωνὴ τοῦ θεοῦ ποὺ κραυγάζει μου: Βοήθεια!» πόζα Καζαντζάκη.
«τὰ χέρια μου ἵδρο μύρ ζαν γυναικειο»
[πόζα Καζαντζάκη.

«Ναί. Στὴν κόμη σου βύθιζα τὰ δάχτυλα
κ' ἐμψυχο οῦσαν μέσα ἡ απαλάμη
γιὰ τὴν καλὴ τὴν πράξη, γιὰ τὸν ἔλεο,
γιὰ τὴ δουλειὰ τὴν τίμια καὶ τὴν ἄξα,
γιὰ τὸ σφυρὶ καὶ τὸ ἱερὸ δρεπάνι»
πόζα κομμουνισμοῦ

«Ἰχὼρ τῆς Ὕδρας ἔγεινε τὸ λύθρο.»
πόζα ἠχητικῆς

«Δὲ μοῦ βολεῖ νά κλαίω καὶ νὰ δηγᾶμαι» πόζα

Ἀλλὰ πρὸς τί, ὁλόκληρο τὸ βιβλίο εἶναι πόζα. Ἡ περιγραφὴ τῆς πάλης τοῦ Ἡρακλῆ μὲ τήν Ὕδρα, πόζα ἀλλὰ πολὺ ζωηρή.

Τὸ βιβλίο ἔχει τὴν ἀκόλουθη ἀφιέρωση: τοῦ *«Μάρκου Αὐγέρη τοῦ δασκάλου μου...»* Δὲ φαίνεται πουθενὰ ὅμως νὰ μαθήτεψε ὁ Ἀλεξίου στὸν Αὐγέρη. Γιατὶ εἶναι φανερώτατο πὼς τὸν τρόπο ποὺ σκέφτεται τὸν πῆρε ἀπὸ τὸν Κανζαντζάκη (πολὺ στενὰ καὶ δουλικὰ εἶν' ἀλήθεια). τὸν τρόπο ποὺ ἐκφράζεται ἀπὸ τὸ Χρηστομᾶνο.

Β. ΡΩΤΑΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Οἱ παραστάσεις τοῦ θιάσου Ρομπὶν—Ἀλεξάντερ. (Θέατρο «Κεντρικόν») —Ὁ γαλλικὸς αὐτὸς θίασος παρουσίασε δύο ἐντελῶς ἀντίθετα πράγματα: τὸν καλύτερο γάλλο πρωταγωνιστὴ ἀπ' ὅσους πέρασαν τὰ τελευταῖα χρόνια ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴ μετριώτερη πρωταγωνίστρια. Ὁ Ἀλεξάντρ εἶναι ἕνας ἠθοποιὸς μὲ ταλέντο πραγματικὰ ἐξαιρετικό. Τὸ μοναδικὸ τέμπρο τῆς φωνῆς του καὶ ἡ ὡραία ἀντρική του παράσταση κερδίζουν ἀμέσως τὴν πρώτη ἐντύπωση

τοῦ κοινοῦ. Ἀλλὰ ἡ ἐντύπωση αὐτὴ σιγά-σιγὰ συμπληρώνεται καὶ γίνεται πραγματικὴ ἀπόλαυση. Ὁ θεατὴς βλέπει ὅτι δὲν ἔχει μπροστά ἁπλῶς ἕναν ἠθοποιὸ μὲ ταλέντο, ἀλλὰ ἕναν ἠθοποιὸ μὲ ταλέντο καλλιεργημένο καὶ ὑποταγμένο στοὺς πιὸ αὐστηροὺς κανόνες τῆς θεατρικῆς τέχνης. Κάθε ἐμφάνιση τοῦ Ἀλεξάντρ εἶναι καὶ μία νέα ἐμφάνιση τοῦ ταλέντου του, ποὺ βρίσκει τρόπο νὰ ἀνανεώνεται ὁλοένα καὶ νὰ παρουσιάζεται κάθε φορὰ μ' ἕνα νέο προτέρημα. Συγχρόνως ὅμως εἶναι κ' ἕνα δίδαγμα γιὰ ὅσους γομίζουν ὅτι ὁ καλλιτέχνης μπορεῖ νὰ στηριχθεῖ μόνο στὶς δυνάμεις του. Ἄλλωστε ἕνα δίδαγμα ἔχω τὴν ἰδέα ὅτι εἶναι τὸ μόνο κέρδος μας ἀπὸ τὶς τόσο συχνὲς ἐπισκέψεις ξένων θιάσων στὸν τόπο μας. Γιατὶ τὰ ἔργα ποὺ παίζουν ἢ μᾶς εἶναι γνωστὰ ἀπὸ τὶς παραστάσεις τῶν ἑλληνικῶν θιάσων ἢ εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ βιομηχανικὰ ἔργα τοῦ γαλλικοῦ θιάσου. Ἐξαίρεση ὁπωσδήποτε ἔκαμε μόνο ὁ θίασος Πιερὰ καὶ ὁ θίασος Ρομπίν—Ἀλεξάντρ, ποὺ ἔπαιξε τὸ «Βρεττανικό» τοῦ Ρακίνα, τὸ «Ἂν ἤθελα» τῶν Ζεραλντύ—Σπίτζερ καὶ τὸν «Δεσμώτη ἄνθρωπο» τοῦ Μπουρντέ, δυὸ ἔργα μὲ ἀξιοσημείωτο περιεχόμενο. Τὸ μόνο κέρδος μας, ξαναλέω, εἶναι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο παίζουν οἱ γάλλοι ἠθοποιοὶ τόσο ὡς ἄτομα ὅσο καὶ ὡς σύνολα.

Ὡς σύνολο εἶναι ἀλήθεια ὅτι κανένας ἀπὸ τοὺς γαλλικοὺς θιάσους δὲν ἦταν ἀπολύτως εὐπρόσωπος. Τὰ δεύτερα καὶ τρίτα πρόσωπα τῶν ἔργων παίζονταν ἀπὸ μετριώτατους ἠθοποιούς. Παρ' ὅλες ὅμως αὐτὲς τὶς ἐλλείψεις κάθε ἔργο παρουσίαζε καὶ μιὰ εὐσυνείδητη προσπάθεια.

Οἱ ἠθοποιοὶ ἔστεκαν ὅπως ἔπρεπε κ' ἐκεῖ ποὺ ἔπρεπε ἔκαναν πολὺ καλὰ ὑπολογισμένα σκηνικὰ ταμπλὼ καὶ πρὸ πάντων ἔπαιζαν μὲ μιὰ ἄνεση ποὺ ἔφερνε τὸ θεατὴ σιμώτερα στὴ σκηνὴ κ' ἔδινε στὸ ἔργο τὸν ἀέρα τοῦ ἀνθρώπου ποὺ προχωρεῖ μὲ σταθερὸ βῆμα. Ἂς ἀφήσουμε ποὺ κανεὶς δὲν περίμενε τὸν ὑποβολέα γιὰ νὰ πεῖ τὸ μέρος του.

Αὐτὰ γιὰ τοὺς ἠθοποιοὺς ποὺ ἔπαιζαν δεύτερα καὶ τρίτα πρόσωπα. Ἀλλὰ ἡ καλὴ ἐκτέλεση ἑνὸς ἔργου δὲν στηρίζεται, σὲ ἕναν ἢ δύο καλοὺς ἠθοποιούς. Θέατρο σημαίνει σύνολο. Καὶ τὸ σύνολο αὐτὸ προσπαθοῦσαν νὰ τὸ παρουσιάζουν μὲ κάθε τρόπο οἱ γαλλικοὶ θίασοι. Τοὺς ἔλλειπαν τὰ ἀπαιτούμενα πρόσωπα: ἔπαιζαν μέσα σὲ ἐντελῶς ἀκατάλληλα σκηνικά. δὲν εἶχαν οὔτε τὸν ἀνάλογο μὲ κάθε ἔργο καὶ μὲ κάθε σκηνὴ φωτισμό. Ὡστόσο ἐκεῖνο ποὺ παρουσίαζαν εἶχε κίνηση, ποικιλία, μπρίο, συνοχή. Προπάντων συνοχήν.

Τὴν ἔννοια τῆς συνοχῆς, τὴν ἀνάγκη τοῦ συντονισμοῦ τῶν δυνάμεων ὅλων τῶν ἐκτελεστῶν καὶ τὴν ὑποταγὴ στὸ πνεῦμα τοῦ ἔργου τὴν ἔχει κι' ὁ πιὸ ἀσήμαντος γάλλος ἠθοποιός. Παίζει πάντα μὲ τὴν ἰδέα ὅτι εἶναι μέρος ἑνὸς ὅλου, μὲ τὴν αἴσθηση ὅτι κάθε παραπάτημα δικό του θὰ παρασύρει σὲ μιὰ παρερμηνία, — μικρὴ ἢ μεγάλη ἀδιάφορο — ὅλη τὴν ἐκτέλεση. Ξέρει δηλαδὴ ὅτι ἔχει ἀξία τὸ καλὸ παίξιμο καὶ τοῦ πιὸ μικροῦ ρόλου, κάτι ποὺ δὲν ἔμαθαν ἀκόμα οἱ περισσότεροι ἕλληνες ἠθοποιοί. Ἡ κοπέλα ποὺ θὰ φέρει μὲ τὸ δίσκο ἕνα γράμμα στὸ κύριό της εἶναι ἠθοποιός. Ἔ, στὸ ἑλληνικὸ θέατρο ἠθοποιοὶ γιὰ παρόμοιους ρόλους δὲν ὑπάρχουν. Τὸ ἔχω γράψει καὶ ἄλλοτε. Δὲν κάνει ὅμως κακὸ ἂν τὸ ξαναπῶ: στὸ θέατρό μας ὑπάρχουν πολλοὶ πρωταγωνιστὲς καὶ πρωταγωνίστριες, στὶς τάξεις μάλιστα τῶν νέων ἠθοποιῶν δὲν ὑπάρχουν παρὰ μόνο πρωταγωνιστὲς καὶ πρωταγωνίστριες. Ὅλοι καπετάνιοι καὶ καπετάνισσες. Ἕνας λόγος γιὰ νὰ μὴν μπορεῖ νὰ γίνει θέατρο στὴ Ἑλλάδα.

Ὅταν λοιπὸν ὑπάρχουν ὅλες οἱ προϋποθέσεις ποὺ ἀναφέραμε ὅτι χρειάζονταν γιὰ τὴν ἐμφάνιση ἑνὸς καλοῦ συνόλου, ἔστω καὶ ὡς προσπάθεια μόνο, καταλαβαίνετε μὲ πόση ἄνεση μπορεῖ νὰ ἐμφανισθεῖ ἕνας ἐξαιρετικὸς ἠθοποιός. Ξέρει ὅτι πατάει ἐπάνω σὲ στέρεο ἔδαφος κι' αὐτὸ τοῦ δίνει περισσότερον ἀέρα. Προσέχει καὶ παίζει μόνο ἕνα ρόλο, ἐνῶ οἱ δικοί μας πρωταγωνιστὲς εἶναι ἀνάγκη νὰ γεμίζουν τὰ κενὰ ποὺ ἀφίνουν οἱ ἄλλοι ἠθοποιοί. νὰ προλαβαίνουν λάθη. νὰ διορθώνουν τόν τόνο τοῦ συνομιλητῆ των νὰ βοηθοῦν στὸ παίξιμο ὅλων τῶν ρόλων καὶ νὰ μὴ μποροῦν νὰ ζητήσουν βοήθεια ἀπὸ πουθενά.

Ἡ κυρία Ρομπὶν εἶναι ἡ μετριώτερη πρωταγωνίστρια ἀπ' ὅσες ἦλθαν στὴν Ἀθήνα. Καὶ ἂν ἐξαιρέσουμε τὴ δ. Σερβιέρ καὶ τοὺς κ. κ. Μάγερ καὶ Μωζὲ, ὅλα τὰ ἄλλα μέλη τοῦ θιάσου Ρομπὶν-Ἀλεξάντρ εἶναι ἠθοποιοὶ μετριώτατοι. Ὡστόσο ὅλοι μαζὶ ἔκαναν ἕνα ὁπωσδήποτε στερεὸ ἔδαφος ἐπάνω στὸ ὁποῖο μπόρεσε ὁ Ἀλεξάντρ νὰ κινηθεῖ ἐλεύθερα καὶ νὰ δώσει ἕνα θαυμάσιο Μπρεσὰρ στὸ «Σαμψὼν» κι' ἕναν ἀριστουργηματικὸ Νέρωνα στὸ «Βρετανικό». Ὡς Νέρων ἰδίως ἔδωσε ὅλο τὸ μέτρο τῶν δυνάμεών του δυνάμεων πραγματικὰ δημιουργικῶν. Στὸ «Νέρωνα» ἐπίσης ἔδειξε ὅλη τὴν καλλιέργεια τοῦ ταλάντου του. Δὲν εἶπε οὔτε ἕνα στίχο, δὲν ἔκανε οὔτε μιὰ κίνηση οὔτε ἕνα μορφασμὸ ποὺ νὰ μὴν ἔχει τὴ θέση του, μιὰ φορὰ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ ἔργου καὶ δὲν ξέφυγε ποτὲ ἀπὸ τὸν τόνο τοῦ ρόλου του, τέλος δὲν παραφέρθηκε οὔτε μιὰ στιγμὴ σὲ ἀποκρουστικὴ ὑπερβολή! Καὶ ὅλ' αὐτὰ εἶναι τὰ πιὸ ἐλαφρὰ λάθη ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ κάνει ἕνας ἄλλος ἠθοποιὸς ὅταν σκεφτοῦμε πόση δύναμη καὶ πόση ἔκφραση χρειάζονται γιὰ νὰ ἑρμηνευθεῖ, ὅπως ἑρμηνεύθηκε ἀπὸ τὸν Ἀλεξάντρ, τὸ κυριώτερο πρόσωπο μιᾶς τραγωδίας ποὺ τὴν παρακολουθεῖ κανεὶς στὸ θέατρο ἢ τὴν διαβάζει περισσότερο ἀπὸ σεβασμὸ πρὸς ἕνα κλασσικὸ κείμενο παρὰ ἀπὸ καλλιτεχνικὸ ἐνδιαφέρον.

Π. Χ.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

Βουτιερίδη Ἠλ. Π. Ἀπάντηση σὲ μιὰ κριτικὴ τοῦ κ. Στίλπ. Κυριακίδη κ.τ.λ. γιὰ τὴν Ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας.—Ὁ συγγραφέας συνηθισμένος στοὺς εὔκολους ἔπαινους τῶν φίλων ξαγριώθηκε μόλις ἀντίκρυσε καὶ μιὰ κριτικὴ ποὺ θέλησε, χωρὶς νὰ παραβλέψει τὸ σεβασμὸ ποὺ χρωστιέται σὲ κάθε κόπο ἀνθρώπινο, νὰ βάλει στὴ θέση του ἕνα ἔργο ποὺ οἱ εὔκολες κριτικὲς τὸ παρουσίασαν προωρισμένο νὰ γεμίσει ἕνα μεγάλο κενὸ στὴν πνευματικὴ μας ζωή. χωρὶς καὶ νὰ τὸ ἀξίζει. καὶ ἀπαντᾷ μὲ πολυσέδιο φυλλάδιο. Βρίζει καὶ εἰρηνεύεται τὸν κριτικὸ γιὰ πρωτάρη, κακόπιστο, μὲ σκοποὺς καταχθόνιους, μιλᾶ γιὰ ναρκισισμοὺς καὶ ἄλλα πράματα καὶ προσπαθεῖ μὲ πολύλογα ἐπιχειρήματα καὶ παράθεση εὔκολης σοφίας νὰ δείξει ὅτι τὸν ἀδίκησαν. Οἱ βρυσιές, γραμμένες ἀπὸ ἄνθρωπο ποὺ παραβλάφτηκαν τὰ συμφέροντά του, δὲν μοῦ κάνουν καμιὰ ἐντύπωση. Στᾶλλα ἂν ἔβλεπα πὼς στὰ σωστὰ τὸν ἀδίκησα, ἀμέσως θὰ τοῦ τὸ ἀνεγνώριζα. Δυστυχῶς ἡ ἀπάντησή του μ' ἐβεβαίωσε πὼς ὅσα τοῦ εἶπα γιὰ τὴν ἀνεπάρκειά του στὴ δουλειὰ ποὺ καταπιάστηκε ἦταν πολὺ σωστὰ καὶ μάλιστα καὶ λιγώτερα ἀπὸ ὅ,τι ἔπρεπε.

Τοῦ ἔγραψα πὼς ὁ γενικὸς σκοπὸς ποὺ ἔβαλε στὸ βιβλίο του «νὰ καταδείξει τὴν οὐσία καὶ τὸ πνεῦμα τῶν μεταβυζαντινῶν λογοτεχνικῶν ἔργων τοὐλάχιστον ἕως τὸ 1800» δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι σκοπὸς μιᾶς ἱστορίας τῆς λογοτεχνίας. Μοῦ ἀπαντᾷ πὼς τὸν ἀδικῶ, γιατὶ αὐτὸς μιλᾷ γιὰ ὡρισμένη χρονικὴ περίοδο καὶ ὄχι γιὰ ὅλη τὴν ἱστορία. Ἀλλὰ εἴτε θέλει εἴτε δὲν θέλει ὁ κ. ἱστορικός, ἡ ἱστορία ἕνα ἐπιδιώκει σκοπὸ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τὸν ἀλλάζει γιὰ κάθε περίοδο. Ἀφήνω παρακάτω τὸ ἀνακάτωμα ποὺ κάνει σκοπῶν καὶ μέσων γιὰ νὰ δείξει πὼς γι' αὐτὸν ὁ σκοπὸς τῆς ἱστορίας τῆς λογοτεχτίας εἶναι πολὺ πλατύτερος ἀπ' αὐτὸν ποὺ βάζω ἐγὼ καὶ ὅλος ὁ ἄλλος κόσμος.

Τοῦ εἶπα πὼς κάπως πρέπει μέσα στὴν ἱστορία νὰ ξεκαθαρίζωνται τὰ λογοτεχνικά ρεύματα. Μοῦ ἀπαντᾷ. «ποῦ τέτοια ρεύματα στὴν Τουρκοκρατία;» Καὶ παρακάτω ἀντιφάσκοντας στὸν ἑαυτό του ἀναγνωρίζει μερικὰ «ὅσο κι ἂν εἶναι ἀδύνατα καὶ λιγόχρονα.» Ἴσια ἴσια κ' ἐγὼ αὐτὸ ἤθελα νὰ τοῦ πῶ. Πὼς εἶναι κάποια ρεύματα ποὺ ἔπρεπε νὰ τὰ παρακολουθήσει καλύτερα καὶ νὰ δείξει τὴν ἀρχή τους καὶ τὸ τέλος τους. Ὅσα πληροφοριακὰ λέγει δὲν εἶναι ἀρκετά.

Τοῦ λέγω πὼς κάνει κατάχρηση καὶ γιὰ τὸν ἀναγνώστη καὶ γιὰ τὸν ἐκδότη του νὰ γεμίζει μὲ ἀτελείωτα κομμάτια τὶς σελίδες τοῦ βιβλίου του. Μοῦ ἀπαντᾷ πὼς τοῦ κ. Saleville τοῦ ἀρέσανε, γιατὶ ἔτσι τοὔρχεται εὐκολώτερα. Νομίζω ἔτσι πὼς θὰ ἦταν προτιμότερο ὁ κ. ἱστορικὸς νὰ γράψει ἀνθολογία καὶ ὄχι ἱστορία.

Τοῦπα πὼς τὸ νὰ λέει ὅτι ἀκολούθωντας τὸ παράδειγμα τῶν προγενεστέρων μεγάλων διδασκάλων ἐμοίρασε τὴν λογοτεχνικὴ παραγωγὴ σὲ ποίηση καὶ πεζογραφία καὶ πάλι σὲ ἔργα ἀρχαῖα ἢ ἀρχαΐζοντα καὶ λαϊκά, εἶναι παιδιακίστικο καὶ δείχνει μόνο τὸ ξίπασμα τοῦ ἀνίδεου μπροστὰ σὲ στοιχειώδη πράμματα. Μοῦ ἀπαντᾷ πὼς δὲ νοιώθω τὴ διαφορὰ ποὺ εἶναι ἀνάμεσα στὰ δημοτικὰ καὶ τά ἀρχαΐζοντα ἔργα.

Τοῦ εἶπα πὼς κόβει τὸ νῆμα τῆς ἐξέλιξης τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας παρεμβάλλοντας τὰ ἐπιγράμματα τῶν λογίων τῆς ἀναγέννησης. Μοῦ παρατάσσει χίλια δυὸ βιβλία, γιὰ νὰ μοῦ δείξει πὼς ἔτσι κάνουν καὶ στὴν Εὐρώπη. Ἄγνωστα πράματα βλέπεις.

Τοῦπα πὼς δὲ νοιώθει τὶ τοῦ γίνεται ὅταν ἀπ' τὴν ἀδυναμία ποὺ ἔχει γιὰ τὰ παλιὰ βιβλία καταφεύγει στὸ Boissonade γιὰ νὰ πάρει ἀπὸ κεῖ γνῶμες ἀπαράδεκτες σήμερα γιὰ τὸ δεκαπενταστύλλαβο. Μοῦ λέει πὼς κάνει τὸν ἱστορικὸ, ἐνῷ ὁ ἴδιος καὶ στὴ σ. 17, ὅπου διατυπώνει τὴ γνώμη του καὶ στὴ σ. 49 μὲ ὅσα λέγει γιὰ τὸ Σεμιτέλο (*«χαρακτηρίσας ὅμως αὐτὸν ὡς ἰαμβικὸν καταληκτικὸν τρίμετρον»*) εἶναι φανερὸ πὼς αὐτὴ τὴ γνώμη δέχεται. Ὅταν δὲ τοῦ λέγω πὼς βάζει καὶ γιὰ παραδείγματα δεκαπεντασύλλαβου δεκαεξασύλλαβους, μοῦ λέει πὼς αὐτὸς εἶναι καὶ ποιητὴς καὶ ξέρει καὶ ἀπὸ ρυθμὸ καὶ μεταφέρει τὶς ἐλευθερίες τοῦ Παλαμᾶ καὶ τῶν σύγχρονων στὰ χρόνια τοῦ Βυζαντίου. Ὁρίστε κι' ἄλλα παραδείγματα δεκαπεντασύλλαβου τοῦ κ. ἱστορικοῦ.

Ἔβγα κυρὰ καὶ πεθερὰ γιὰ νὰ δεχτεῖς τὴ πέρδικα
νὰ τὴν ἰδεῖς πῶς περπατεῖ, πῶς περπατεῖ λεβέντικα
ἔχει τὴ μέση της λιανή, σὰν τὸ καθάργιο τὸ βργί,
ἔχει καὶ τὸ κορμάκι της σὰν κυπαρίσσι ψηλωτό.

Ἂς κρίνουν οἱ ποιητές. Καὶ μιὰ ἀνακάλυψη. Στὴ δημώδη βυζαντινὴ ποίηση εἶναι ἄγνωστη ἡ συνίζηση.

Ὅταν τοῦ λέω πὼς ὅσα γράφει γιὰ τὴν ἀρχὴ τοῦ τονικοῦ μέτρου τάπαν πολὺ καθαρώτερα ἄλλοι. μοῦ ἀπαντᾷ «καὶ τί μὲ τοῦτο ; Μᾶς ρωτᾶνε κ' ἐμᾶς ἂν δεχόμαστε τὴ γνώμη τους, ἀφοῦ δὲν μᾶς πείθουν καθόλου μὲ τὰ ὅσα λένε ὅτι ἔλυσαν τὸ ζήτημα ; » Ἴσια ἴσια γι' αὐτὸ τὸ «δεχόμαστε» πρόκειται κ. ἱστορικέ. Γιατὶ παίρνετε τὴ γνώμη τους καὶ τὴ λέτε μὲ ἄλλα λόγια, ἢ δὲν καταλαβαίνετε τί λέτε. Αὐτὸ πῶς λέγεται θὰ τὸ ἀκούσετε παρακάτω.

Τοῦ μιλῶ γιὰ τὶς παραπομπές, πὼς ἀπονέμοντας δῆθεν τὸ δίκαιο κοντεύει νὰ μοιάσῃ τὸν Πετριτσόπουλο. Φωνάζει τῶς τὸν λέω σφετεριστή, ἐνῷ αὐτὸς ἀπονέμει τὸ δίκαιο. Δὲν ἤθελα νὰ τοῦ τὸ πῶ τόσο φανερά, μ' ἀφοῦ τὸ θέλει, ἔτσι εἶναι καὶ ἔτσι ἀντιλαμβάνεται τὸ πρᾶμα αὐτὸ ὅλος ὁ κόσμος. Καὶ γιὰ νὰ φανεῖ ὡς ποῦ φτάνει ἡ εὐσυνειδησία τοῦ κ. Δικαιοκρίτου, τὸν προσκαλῶ νὰ διαβάσει τὸ ἀκόλουθο κομματάκι ἀπ' τὸ βιβλίο του (τ.Β.σ. 10). *«Τὸ ἑλληνικὸν δημοτικὸν τραγούδι ἔχει ἁπλότητα καὶ εἰλικρίνειαν, ἀκρίβειαν εἰς τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ ἀλήθειαν εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ κόσμου τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας. Οἱ ποιηταὶ αὐτοῦ χρησιμοποιοῦντες τὴν γλῶσαν των, τὴν λαϊκήν, χωρὶς τινα ἀλλοίωσίν της, δημιουργοῦν φράσιν πλήρη δυνάμεως καὶ εὐκρινείας, διατυπώνουν ἀκριβῶς καὶ καθαρῶς, ἄνευ περιττῶν καὶ περιτέχνων διακοσμητικῶν, τὰς εἰκόνας, τὰς ὁποίας λαμβάνουν ἀπὸ τὴν φύσιν, ἢ τὰ συναισθήματα καὶ πάθη, τῶν ὁποίων γίνονται διερμηνεῖς».* Ἂς διαβάσει τώρα καὶ τὸ ἀκόλουθο ἀπ' τοὺς «Γνωστοὺς ποιητὰς δημοτικῶν ἀσμάτων» τοῦ Πολίτη (Λαογρ. Δ' 496) *Ἡ ὑπεροχὴ τῆς δημώδους ποιήσεως ὀφείλεται εἰς τὴν ἐκφαινομένην ἐν αὐτῇ ἁπλότητα καὶ ἀλήθειαν. Ἔχει τὸ ἀνεπιτήδευτον καὶ τὴν εἰλικρίνειαν, τὴν ἀρετήν, ἡ ὁποία ἐν ἅπᾳ περιοχῇ τῆς τέχνης, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ τέχνῃ ἢ ἐν τῇ προραφαηλικῇ καταθέλγει τοὺς λεπτοὺς τεχνοκρίτας. Ἐκ τῶν ἀμέσων καὶ τῶν διαυγεστάτων πη-*

γῶν τῆς γλώσσης ἡ δημώδης ποίησις ἀντλεῖ φραστικὴν δυναμιν καὶ ἐνεργειαν, ἐργόν ἐρον δὲ προσκειμένη εἰς τὴν φύσιν, δέχεται ἀκραιφνεστεραν τὴν ἐντυπωσιν. Οὐδὲν ἐν αὐτῇ τὸ ψευδές; ἢ τὸ περίτεχνον. Ἡ μὲν πυρατήρησις τῶν πραγμάτων τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου εἶναι ἁπλῆ, ἀλλ' ἀκριβής ἡ δὲ ἔκφρασις τῶν παθῶν ἀπεριόριστος, ἀλλα βαθεῖα καὶ ἀληθινή.» Δὲν τοῦ φαίνεται πὼς κάπως περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι ἔπρεπε μοιάζουν τὰ δυὸ κομμάτια; Δὲν πιστεύω νὰ πεῖ πὼς φταίει ὁ τυπογράφος, ποὺ τοῦφαγε τὴν παραπομπή. Αὐτὸ εἴτε θέλει ὁ κ. ἱστορικὸς εἴτε δέ θέλει λέγεται *ὀντιγραφὴ μὲ ἄλλα λόγια.*

Τοῦ λέω καθαρὰ πὼς «δημοτικὴ ποίηση» σημαίνει διαδικὴ ποίηση, Gemein chafts dichtung, κατὰ λέξη κοινωνικὴν ποίηση, ὅπως λέγουν οἱ Γερμανοὶ λαογράφοι (Naumann nos), καὶ χωρὶς νὰ καταλάβει τί τοῦ λέω, μοῦ κάνει καὶ μάθημα γαλλικῆς καὶ γερμανικῆς πὼς Gemeinschafts dichtung εἶναι ἡ poesie sociale. Αὐτὰ μόνο ὡς κωμικὰ μποροῦν νὰ χαρακτηρισθοῦν.

Ὅταν χτυπῶντας τὸν ντιλεντατισμὸ τοῦ ξαναλέω, μὲ ὅλο πάλι τὸ σεβασμὸ ποὺ δείχνω γιὰ τὸν κόπο του, πὼς τοῦ λείπει ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ μεθοδικὴ προπαίδευση μὲ τὴ δουλειὰ ποὺ καταπιάστηκε μοῦ μετρᾶ πόσα πράματα διάβασε Αὐτὸ μοῦ θυμίζει, ὄχι τὸν Φάουστ, θὰ ἦταν πολύ, μὰ τὸ γιατρὸ τῆς Βαβυλωνίας, ποὺ εἶχε κι' αὐτὸς διαβάσει πολλὰ πράματα μὰ γιατρὸς δὲν εἶχε γίνει.

Μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι ἀρκετὰ ὅσα εἶπα γιὰ νὰ καταλάβει ὁ κ. ἱστορικὸς τί ἤθελα νὰ τοῦ πῶ στὴν κριτική μου. Τὴ συνέχεια θὰ τοῦ τὴν πῶ, ὅπως τὸ θέλει, ὅταν βγεῖ ὁλόκληρο τὸ ἔργο του.

ΣΤΙΛΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΔΗΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Κ. Φ. Ἑλληνικὸ σχέδιο Κοινωνίας Ἐθνῶν (διεθνικοῦ θεσμοῦ ἱκανοῦ δίχως βία καὶ στρατὸ νὰ ἀπονέμει τὸ δίκαιο καὶ νὰ διατηρεῖ τὴν εἰρήνη).— Ὁ μεγάλος πόλεμος καὶ οἱ συνέπειές του ἔχουν τρομάξει τόσο τὴν ἀνθρωπότητα ποὺ μπορεῖ νὰ πεῖ κανένας πὼς ζοῦμε ὅλοι μὲ τὸ φόβο τῆς ἐπανάληψής του. Κι' ἄλλοι στρώνουν σχέδια παγκόσμιας εἰρήνης, κι' ἄλλοι ἑτοιμάζονται γιὰ πόλεμο, ὥστε ὁ ἐρχομός του νὰ μὴν τοὺς καταλάβει ἀνέτοιμους. Ἔτσι ἐξὸν ἀπὸ τὴ φρίκη τοῦ πολέμου μᾶς βασανίζει καὶ ἡ στεναχώρια γιὰ τὶς πολεμικὲς ἑτοιμασίες ποὺ ἀπορροφοῦνε καιρὸ καὶ χρῆμα, μυαλὸ καὶ ἱδρῶτα ὅλων τῶν λαῶν. Φυσικὸ λοιπόν, ἀπὸ ἀντίδραση, νὰ φουντώσει περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ τὸ ἰδανικὸ τῆς παγκόσμιας εἰρήνης καὶ ἀπὸ πολλοὺς νὰ μὴ θεωρεῖται πιὰ οὐτοπία, παρὰ κάτι ποὺ μπορεῖ νὰ γίνει μὲ λίγη-πολλὴ καλὴ θέληση τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν Κρατῶν.

Κι' ὁ κ. Κ. Φ. ἀπὸ τὴν ἰδέαν αὐτὴ κινεῖται, Ἡ κατάσταση ποὺ βρίσκεται τώρα ὁ κόσμος δὲ μπορεῖ νὰ ἐξακολουθήσει. Ἡ διεθνία βρίσκεται σὲ ἀναρχία. Εἶναι «ἀγέλη» ποὺ πάνου της «καμμιὰ πολιτικὴ ὀργάνωση δὲν εἶναι τρόπος νὰ στηριχθεῖ», ὥστε «καὶ ἡ σημερινὴ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν εἶναι χίμαιρα».

Γιὰ νὰ γίνει «πλέρια Κοινωνία» ἡ σημερινὴ διεθνικὴ ζωὴ «ἀνάγκη τὰ ἔθνη νὰ ξεκινήσουν ἀπὸ τὴ δημιουργία *ὑλικῶν κοινῶν*» ἀπ' ὅπου θὰ προκύψουν καὶ τὰ «*ἠθικὰ κοινά*» κι' ὕστερα ν'ἀκολουθήσουν οἱ κοινοὶ *θεσμοὶ* γιὰ τὶς λειτουργίες τῆς νέας εὐρείας συμβίωσης καὶ γιὰ τὴν κοινὴ ἄμυνα, ὥστε νὰ ἀποκτηθοῦνε καὶ *πολιτικὰ κοινά.*

Ὁ συγγραφέας μπαίνει καὶ σὲ λεπτομέρειες: ποιοὶ λαοὶ θ' ἀποτελέσουν τὴ μόνη σωστὴ καὶ σωστικὴ αὐτὴ Κοινωνία Ἐθνῶν—οἱ λαοὶ τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ,—πῶς θὰ σχηματισθοῦν τὰ ὑλικά, ἠθικὸ καὶ πολιτικὰ κοινά. πῶς θὰ φτιασθεῖ ἡ πατρίδα τῆς Κοινωνίας καὶ μὲ ποιὸν τρόπο πρέπει νὰ ἐργασθοῦν οἱ δημιουργοὶ τῆς νεας Κοινωνίας Ἐθνῶν, ὅλα ἀναλυτικά, σὰν πρόγραμμα.

Δὲ θὰ μπῶ στὶς λεπτομέρειες. Διαφωνῶ στὴ βάση. Φυσικὴ ἡ φρίκη τοῦ πολέμου. Καὶ μόνο τώρα; Ὅσο φτάνει ἡ μνήμη τῆς ἀνθρωπότητας —ἡ ἱστορία καὶ ἡ παράδρση—πάντα ὁ πόλεμος φριχτὸς κι' ὀλέθριος ἐθεωρεῖτο. Χαλαστὴς καὶ καταλύτης, ὄχι γιὰ τοὺς νικημένους μόνο μὰ καὶ γιὰ τοὺς νικητές. Ὅμως εἶναι ὄργανο μιᾶς ἀνώτερης—θείας ἢ φυσικῆς, ὅπως θέλετε—δικαιοσύνης, εἶναι ὅπως καὶ ἡ βία συντελεστὲς προόδου. νόμος καὶ πρόσταγμα ἀνώτερης ἠθικῆς. Ὁποιαδήποτε Κοινωνία Ἐθνῶν χρειάζεται προϋπόθεση κάποια στασιμότητα μέσα σὲ καλούπια ποὺ ὅσο κι' ἂν εἶναι σήμερα ἁρμονικά, αὔριο θὰ στενεύουν τὴ ζωὴ ὡρισμένων ἐθνῶν ἢ καὶ ὅλων καὶ θὰ τὴν ὑποδουλώνουν. Ὁ πόλεμος καὶ μέσα στὴν κοινωνία καὶ μέσα στὴ διεθνία. Ὁ πόλεμος πάντα καὶ παντοῦ ἔχει τὰ κακὰ καὶ τὶς ἀδικίες του. Ὅμως καμαρῶστε τὴ ζωὴ τῆς Ἑλβετίας, ὅπου τὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων δὲν τὴν ἀναταράζουν οὔτε κοινωνικὲς οὔτε ἐθνικὲς τρικυμίες. Μιὰ μεγάλη Ἑλβετία πρόκειται νὰ γίνει μὲ τὴν ὅποια Κοινωνία Ἐθνῶν ἡ Εὐρώπη ὅλη κι' ὁ κόμος ὁλάκαιρος; Μὴ σώσει καὶ φτάσει σὲ τέτοιον πολιτισμό, ποὺ ἂν δὲν εἶναι θάνατος, εἶναι ἀσφαλῶς νεκροφάνεια.

*

Π. Κ. Καρελοπούλου: Περὶ τῆς Κοινωνιολογίας ὡς Ἐπιστήμης. —Ἀπόσπασμα λιγοσέλιδο εἶναι ἑνὸς ὑπομνήματος ποὺ ὑπόβαλεν ὁ συγγραφέας στὴν ἐπιτροπὴ ποὺ ἔγινε γιὰ τὸ διορισμὸ καθηγητῶν στὴ Σχολὴ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ὑποστηρίζει πῶς ἡ Κοινωνιολογία εἶναι ἐπιστήμη μὲ αὐτόνομη ὑπόσταση, καθορίζοντας τὸ ἀντικείμενο καὶ τὸ σκοπό της. Ὁ συγγραφέας ἐπηρεασμένος ὀπὸ τὶς Γερμανικὲς σχολὲς στενεύει, μοῦ φαίνεται, τὸν κύκλο τῆς κοινωνιολογίας κι' ἔτσι ἀφήνει ἔξω τὸ γνωστὸ Γάλλο κοινωνιολόγο Ντυρκὲμ καὶ τὴ σχολή του, γιατί, λέει, «στερεῖται κοινωνιολογικῆς σκέψεως» Τονὲ θεωρεῖ φιλόσοφο, ἐνῷ «ἡ κοινωνιολογικὴ σκέψις διακρίνεται τῆς φιλοσοφικῆς διὰ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῆς ἀπὸ πάσης ἀξιολογικῆς κρίσεως». Ὅσο γιὰ τὶς ἀξιολογικὲς κρίσεις παραπέμπω τὸν κ. Π.Κ.Κ. στὴν ἀνακοίνωση ποὺ ἔκαμε ὁ Ντυρκὲμ στὸ διεθνὲς φιλοσοφικὸ συνέδριο τῆς Boulogne στὶς 6 Ἀπριλίου 1911 καὶ

ποὺ δημοσίευσε στὴ Revue de métaphysique et de morale τῆς 3 Ἰουλίου 1911. Ἐκεῖ ὁ Ντυρκὲμ ἐπιμένει πὼς δημιουργὸς τῶν ἀξιολογικῶν κρίσεων εἶναι ἡ Κοινωνία κ' ἔτσι δίνει μεγάλη εὐρύτητα στὴν κοινωνιολογικὴ ἔρευνα. Γενικὰ ὁ συγγραφέας ἀρνεῖται καὶ τὴν Ἀγγλικὴ καὶ τὴ Γαλλικὴ κοινωνιολογία βγάζοντας ἔξω ἀπὸ τὸν κοινωνιολογικὸ κύκλο καὶ τὸν Comte καὶ τὸ Spanc', καὶ τὸ Durkheim ἐπειδὴ εἶναι καὶ φιλόσοφοι.

Φιλόσοφοι εἶναι, μὰ εἶναι καὶ ἱδρυτὲς τῆς Κοινωνιολογίας ποὺ οἱ Γερμανοὶ τὴν ἐπῆραν ἕτοιμη. Κι' ὅμως δέχεται κοινωνιολόγο τὸν Tarde, ποὺ καὶ προγενέστερος τοῦ Durkheim εἶναι καὶ στὸ κριτήριο τοῦ κ. Π.Κ.Κ. λιγώτερο θὰ ἔπρεπε νὰ δικαιοῦται τοῦ χαρακτηρισμοῦ γιὰ κοινωνιολόγου, ἀφοῦ ἡ βασική του ἀρχὴ τῆς *μίμησης* θὰ μποροῦσε νὰ ὑπαχθῇ στὴν ὁμαδικὴ ψυχολογία ἐνῷ ὁ *καταναγκασμὸς* (contrainte) τοῦ Durkheim εἶναι ἀρχὴ καθαυτὸ κοινωνιολογικὴ μιὰ καὶ ἡ χημικὴ σύνθεση τῶν Κοινωνικῶν φαινομένωο προϋποθέτει τὴ σύσταση τῆς κοινωνίας ὅπως τὴν παίρνει ἡ κοινωνιολογία. Τώρα τὸ νὰ παίρνει ὁ κ. Π.Κ.Κ. τὸν Tard· γιὰ κοινωνιολόγο καὶ τὸ Durkheim γιὰ πρόδρομο τῆς Κοινωνιολογίας εἶναι καὶ χρονικὰ πρωθύστερο.

Θὰ εἶχα ἀκόμη νὰ πῶ ὅτι ὁ κ. Π.Κ.Κ. κάνει κάπου σύγχυση τοῦ *ἀντικειμένου* καὶ τοῦ *σκοποῦ* γράφοντας: «Ποῖον εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς Κοινωνιολογίας ὡς ἐπιστήμης; Ὁ μὴ Κοινωνιολόγος θὰ ἀπαντήσῃ ἁπλῶς: ἡ κοινωνία ἢ τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα. Ἡ ἀπάντησις ὅμως εἶναι ἐσφαλμένη.... Φρονῶ ὅτι τὸ ἀντικείμενον τῆς Κοινωνιολογίας δέον νὰ καθορισθῇ ὡς ἡ ἐμπειρικὴ καὶ αἰτιολογικὴ ἐξήγηση τῶν ὁμοιομορφιῶν, τουτέστι τῶν ἐπαναλαμβανομένων τυπικῶν χαρακτήρων τῆς ἀφ' ἑαυτῆς ἀνομοιομόρφως καὶ διὰ καθαρῶς ἀτομικῶν χαρακτήρων ἐκδηλουμένης ἱστορικοκοινωνικῆς πραγματικότητος».Αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς Κοινωνιολογίας. Ὁ μὴ κοινωνιολόγος ἔχει δίκηο. Ἀντικείμενον τῆς κοινωνιολογίας εἶναι ἡ καινωνία, ἀδιάφορον ἂν ἡ ἴδια κοινωνία εἶναι καὶ ἄλλων ἐπιστημῶν ἀντικείμενο. Ἡ ἀνεύρεση καὶ αἰτιολογικὴ ἐξήγηση κ.λ.π. εἶναι σκοπός, ὄχι ἀντικείμενο, Ἄλλο ἀνκείμενο μιᾶς ἐπιστήμης κ' ἄλλο σκοπός.

*

Π. Κ. Κανελλοπούλου. Περὶ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ Μὲ τὸ θέμα αὐτὸ ὁ ἴδιος κ. Κανελλόπουλος ἔδωσε στὴν αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας στὶς 10 Μαρτίου διάλεξη. Ἀφοῦ ἀνέλυσε τὴ Μαρξικῆς καταγωγῆς θεωρία τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ ὑποστήριξε πὼς, ἀντίθετα τῶν ὅσων εἶπεν ὁ Μὰρξ καὶ ἐπαναλαμβάνουν οἱ Μαρξιστές, ἀπόλυτη φυσικὴ νομοτέλεια δὲν ἀποδείχνεται ἐπιστημονικὰ καὶ συνεπῶς ἡ θεωρία τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ εἶναι μιὰ *μεταφυσικὴ* θεωρία, σὰν τόσες ἄλλες φιλοσοφικὲς θεωρίες (μονισμός, υἱσμός, πραγματισμὸς κ.λ.π.) ποὺ μπορεῖ νὰ τὶς δεχθῇ κανεὶς γιὰ ὑπόθεση, μὰ ἐπιστημονικὴ θωρία δὲ δικαιοῦται νὰ λέγεται.

Εἶναι ἡ μόνη φορὰ ποὺ συμφωνῶ ἀπολύτως μὲ τὸν κ. Κανελλόπουλο. Καὶ ὀφείλω νὰ μὴν παρασιωπήσω πὼς ἡ διαλεξή του καὶ ἀρχιτεκτονικὴ εἶχε καὶ πειστικότητα καὶ οὐσία.

Κ. Θ. ΠΑΠΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

«Ἔθνος» (26 Μαρτ.).– Ρίχνοντας, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐθνικῆς γιορτῆς, μιὰ γοργὴ ματιὰ στὴ σύγχρονη πνευματικὴ κίνηση τοῦ τόπου, ὁ Σπῦρος Μελᾶς πιστοποιεῖ τὴν «ρημιὰ» καὶ τὴ «γύμνια» μας. Καὶ ξεχωρίζει, εἶναι ἡ ἀλήθεια, «μιὰ ἔντιμη» καὶ «χρήσιμη προσπάθεια» μὰ τὴν κρίνει ὅμως κι'αὐτὴ «ἀνεπαρκεστάτη». Εἶναι αὐτὴ ἡ «ἀρνητική, τὸ σάρωμα»,—ἔτσι καθὼς παρουσιάζεται στὴν ἐργασία τοῦ Ἀποστολάκη καὶ τοῦ Φώτου Πολίτη—ἡ «ὑπεράσπιση τῆς ἀληθινῆς πνευματικῆς ἀξίας ἀπὸ τὶς προσβολὲς τῶν ὁμοιωμάτων της». Ὡστόσο βρίσκει πὼς «μὲ τὸ νὰ ἐμποδίζεις μόνο τὴν κυκλοφορία τῶν κιβδήλων νομισμάτων σὲ μιὰ χώρα,... δὲν τὴν πλουτίζεις. Καὶ ὅλο τὸ ζήτημα εἶναι πῶς θὰ σχηματισθεῖ ἕνας πλοῦτος, ἕνα κεφάλαιο». Τὸ συμπέρασμά του : «ἄλλο μέσο δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὴ δημιουργία. Χρειάζεται νὰ ὑπάρξει μιὰ καινούργια σύλληψη». Αὐτὸ πολὺ εὔκολο βέβαια εἶναι νὰ εἰπωθεῖ. Μὰ θὰ μένει πάντα μιὰ κουβέντα στὸν ἀέρα, ἀφοῦ δῶ στὸν τόπο μας, μᾶς λείπε καὶ ἡ προϋπόθεση μὲ κάθε δημιουργίας, ἢ φοντίδα μὲ ἄλλους λόγους νὰ λυτρωθοῦμε ἀπὸ τὴν ψευτιά, ποὺ ζώνει ἀπὸ ὅλες τὶς μεριὲς τὴ ζωή μας.

«Ἐλεύθερον Βῆμα»(20-28 Μαρτ.)—Δημοσιεύτηκε μιὰ σειρὰ ἄρθρων τοῦ αὐστριακοῦ συγγραφέα καὶ δημοσιογράφου Ρενὲ Φιλόπ Μίλλερ γιὰ τὸν ἰνδὸ Μαχάτμα Γάνδη, τὴ μεγαλύτερη μορφὴ ποὺ ἔχει νὰ δείξει σήμερα ὁ κόσμος. Τὰ ἄρθρα αὐτὰ δὲν παρουσιάζουν ἴσως πολλὰ καινούργια πράματα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Γάνδη, εἶναι ὅμως γραμμένα μὲ πολλὴ συμπάθεια καὶ κατορθώνουν ἐκεῖνο ποὺθέλησε ὁ συγγραφέας τους: νὰ κάμουν γνωστὸν σὲ περισσότερον κόσμο, καὶ σὲ κείνους ποὺ δὲν τὸν ἤξεραν ὡς τώρα, τὸν μεγάλο Ἰνδὸ μεταρρυθμιστὴ καὶ ν' ἀποκαλύψουν τὸ μυστικὸ φῶς τῆς ἁγιωσύνης ποὺ φωτίζει τὴ ζωή του. Τ' ὄνομά του εἶναι γνωστὸ σ' ὅλη τὴν Ἰνδία ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη καὶ ὁλόκληρος ὁ λαός, σὲ ὅποια φυλὴ ἢ θρησκεία κι' ἂν ἀνήκει, τὸν λατρεύει σὰν ἅγιο, γιατὶ ὁ Γάνδης ἔνοιωσε τὸν πόνο τοῦ λαοῦ του σὰν δικό του πόνο, ὑπόφερε καὶ βασανίστηκε γι'αὐτὸν καὶ μπόρεσε νὰ τοῦ μιλήσει τὴν ἁπλῆ ἐκείνη γλῶσσα, σπάνιο χάρισμα λιγοστῶν ἀναμορφωτῶν ποὺ ξέρει νὰ βρίσκει τὸ δρόμο γιὰ τὶς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων. Ἔτσι, σὰν παρουσιάστηκε μιὰ φορά, μᾶς λέει ὁ βιογράφος του, σὲ μιὰ συγκέντρωση Μωαμεθανῶν τῆς Καλκούτας, «ὁλόκληρον τὸ συμπαγὲς καὶ πολυάριθμον πλῆθος δὲν ἐκράτησε τοὺς λυγμούς του καὶ ἀνελύθη εἰς δάκρυα. Ἔκλαιαν σὰν μικρὰ παιδιά». Ἡ ἀναίμαχτη ἐπανάσταση τοῦ ἀργαλειοῦ πάει ν' ἀλλάξει τὴ μορφὴ τῆς Ἰνδίας καὶ γίνεται ἡ ἀρχὴ γιὰ μιὰν ἄλλη βαθύτερη ἐπανάσταση μέσα στὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι, ἀλήθεια, συγκλονιστικὸ, καὶ ἴσως-ἴσως γιὰ τὴ λογικὴ ἑνὸς Εὐρωπαίου ὁλότελα ἀκατανόητο, τὸ θέαμα ἐμπόρων, ποὺ νοιώθοντας ἄξαφνα τὴ σημασία τοῦ κηρύγματος τοῦ Γάνδη, πηγαίνουν μόνοι τους νὰ ρίξουν στὴ φωτιὰ ὅλη τους τὴν πραμάτεια,τὰ ὑφάσματα τὰ φερμένα ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, καὶ ἀρχίζουν καινούργια ζωή. «Προσπαθῶ ν' ἀνακαλύψω τὴν ἀ-

λήθεια καὶ νὰ τὴν ἀκολουθῶ, ὅταν τὴν ἀνακαλύπτω», λέει ὁ Γάνδης. Κι' αὐτὸ ἴσως μᾶς βοηθεῖ λίγο νὰ ἐξηγήσουμε τὴν μεγαλη ἐπίδραση του: Ὅ,τι μπορεῖ νὰ κάμει τὸ ζωντανὸ παράδειγμα, αὐτὸ καμιὰ ἄλλη δύναμη, ἀπ'ὅσες ἔχει στὴ διάθεσή του ὁ ἄνθρωπος, δὲ μπορεῖ νὰ τὸ κατορθώσει. Κι' ἀπ' ὅλους τοὺς λόγους του περισσότερο ἀκόμα μιλεῖ στὴν καρδιὰ τὸ παράδειγμα τῆς ἴδιας του ζωῆς, τῆς ἁγνῆς καὶ γεμάτης συμπόνια γιὰ τοὺς ταπεινοὺς καὶ πονεμένους. Αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ μὴν κινήσει τὸ θαυμασμὸ καὶ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ κἄπως συμπατριώτη τοῦ Γάνδη, τοῦ Ραμπωτρανὰθ Ταγκόρ,ποὺ νοιώθοντας πόσο ἀχαμνότερες ρίζες πιάνει στὴ ζωὴ ἡ ποίησή του καὶ ἡ φιλοσοφία του, ὅπως καὶ κάθε ποίηση καὶ φιλοσοφία, βρίσκεται ἀναγκασμένος νὰ ὁμολογήσει πὼς «ὁποιαδήποτε διαφορὰ ἀντιλήψεων καὶ ἂν μὲ χωρίζει ἀπὸ τὸν Γάνδη, τὸν θαυμάζω καὶ τὸν σέβομαι. Δὲν εἶναι μόνον ὁ μεγαλύτερος Ἰνδός, ὄχι! —εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἄνθρωπος ἀπὸ τοὺς συγχρόνους μας!»

(25 Μαρτ.)—Ὁ κ.Γιάννης Βλαχογιάννης δημοσιεύει αὐτόγραφο γράμμα τοῦ Σολωμοῦ πρὸς τὸν Ἀνδρέα Λουριώτη, μέλος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Λονδίνου. Ὁ ποιητὴς τὸν παρακαλεῖ νὰ φροντίσει γιὰ τὸ τύπωμα ἐκεῖ ἀπὸ τὸν γνωστὸν ἐκδότη Murray τοῦ «Ὕμνου στὴν Ἐλευρία». Τὸ γράμμα αὐτὸ εἶναι, κατὰ τὸν κ. Βλαχογιάννη, σημαντικό, γιατὶ μᾶς ξεκαθαρίζει τὸ ζήτημα ποιὰ εἶναι ἡ πραγματικὴ πρώτη ἔκδοση τοῦ «Ὕμνου». Ἡ ἔκδοση τοῦ Μεσολογγιοῦ στὰ 1825 (ποὺ φέρεται ὡς τρίτη), εἶναι, μᾶς λέει, ἡ πρώτη. Φαίνεται πὼς τυπώθηκε στὰ 1824, «ἀλλὰ δὲν ἐκυκλοφόρησεν, ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς τῶν Παρισίων, αἱ ὁποῖαι χάριν τιμῆς πρὸς τὸν ποιητὴν ἔπρεπε νὰ προηγηθοῦν. Ἀφοῦ δὲ ἔγινε πλέον γνωστὴ ἡ τῶν Παρισίων (χαρακτηριζομένη ὑπὸ τοῦ Πολυλᾶ δευτέρα), ἀφέθη νὰ κυκλοφορήσει ἡ πραγματικὴ πρώτη τοῦ Μεσολογγίου, ἐπικολληθέντος νέου μονοφύλλου ἐξωφύλλου μὲ τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς τρίτης ἐκδόσεως». Ἔκδοση τοῦ «Ὕμνου» στὸ Λονδίνο δὲν ἔγινε.

«*Πρωΐα*» (18 Μαρτ.)—Παίρνοντας ὁ κ.Κλ.Παράσχος ἀφορμὴ ἀπὸ τὴν καινούργια ἔκδοση τῆς «Λύρας» τοῦ Κάλβου ἀγγίζει κ' ἕνα σημεῖο, ποὺ βρίσκει πὼς «δὲν τὸ διευκρινίζει ἀρκετά» ὁ κ. Σιγοῦρος στὸν πρόλογο τῆς ἔκδοσης αὐτῆς: Πρόκειται «γιὰ τὴ στάση ποὺ ἐτήρησαν ἀπέναντι τοῦ Κάλβου ὅλοι οἱ Κερκυραῖοι» καὶ ὁ Σολωμὸς μαζί τους. «Ὄχι μόνον, γράφει ὁ κ. Π., δὲν τὸν ἐξετίμησαν, ὄχι μόνον δὲν ἀνεγνώρισαν τὴν ἀξίαν του, ἀλλὰ καὶ ἐντελῶς ἠγνόησαν,σκόπιμα καὶ συστηματικὰ μάλιστα μπορεῖ κανεὶς νὰ πεῖ».Αὐτὴ τὴ στάση, ὅσο γιὰ τὸ Σολωμὸ τοὐλάχιστον, προσπαθεῖ ὁ κ Π. νὰ τὴν ἐξηγήσει ἔτσι: «Ἠσθάνετο ἕναν ἀντίζηλο ἴσως στὸν ποιητὴ τῶν Ὠδῶν καὶ αὐτὸ θὰ ἐπείραζε σίγουρα τὸν ἐγωϊσμό του καὶ θὰ τὸν ἔκαμνε νὰ μένει ἀπομακρυσμένος ἀπὸ τὸν Κάλβο». Δέ μᾶς φαίνεται καθόλου παράξενο πὼς ὁ κ.Π. προσπαθεῖ νὰ κατεβάσει τὸν Σολωμὸ στὸ ἀνάστημά του.Θὰ ἦταν πάρα πολὺ νὰ γυρέψει κανεὶς ἀπὸ ἕναν αἰσθητικὸτῆς σημερινῆς γενιᾶς νὰ καταλάβει πόσο ἀποκρουστικὸς θὰ ἦταν ὁ στόμφος τοῦ Κάλβου σ'ἕναν ποιητὴ ποὺ τὸ καλλιτεχνικό του «πιστεύω» τὸ συνόψισε στὰ θαυμάσια ἐκεῖνα λόγια: «ἡ τέχνη σιωπηλὴ λατρεύει τὴ φύση».Ζητήματα ἀντιζηλίας γεννιοῦνται μονάχα ἀνάμεσα σὲ κείνους ποὺ βωλοδέρνουν στὰ προσωπικά. Μὰ ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα Σολωμοῦ καὶ Κάλβου βρίσκεται σὲ κάτι πρωταρχικό, στὸ διαφορετικό τους ἀντίκρυσμα τῆς ζωῆς.

«*Ἀλεξανδρινὴ Τέχνη*» (Β' 4. Μάρτης).—Ἂν δὲν εἶχε κανεὶς νὰ ξεχωρίσει, ὅσο κι' ἂν εἶναι ἀπρόσωπη στὴ γενικότητά της, μιὰν αἰσθητικὴ μελέτη «Περὶ τέχνης» τοῦ κ. Γ. Π. Παπανούτσου, δὲν ξέρουμε τί ἄλλο κάπως ἐπὶ τέλους ἐνδιαφέρον θὰ μποροῦσε νὰ βρεῖ στὸ φύλλο αὐτό. Ὄχι βέβαια τὸ αἰσθηματικότατο διήγημα τοῦ κ. Παν. Βρισιμιτζάκη, οὔτε κάποιο ἄλλο νεανικὸ παραλήρημα, ποὺ τελειώνει ἔτσι: «Σὲ συμπονᾶ κι' ὁ πόνος!»

«*Ἀναγέννηση*» (Β' 6. Φλεβάρης).—Στὸ πρῶτο ἄρθρο, ὅπου ἐκφράζονται οἱ γνῶμες τοῦ «φωτισμένου» (aufgeklärt) περιοδικοῦ, ξεγράφεται ὁλότελα ἡ ἰδέα πὼς οἱ «ἠθικοὶ χαρακτῆρες» μποροῦν νὰ ἔχουν καμιὰ ἐπίδραση στὴν πολιτικὴ ζωὴ ἑνὸς τόπου.Ἡ ἀντίληψη αὐτὴ χαραχτηρίζεται «παιδιάτικη» καὶ «πρωτόγονη» μιὰ καὶ «ἀντικρύζει», μᾶς λέν, «τὰ πολιτικὰ φαινόμενα μὲ πολὺ ἁπλοϊκότερο μάτι ἀπὸ τὸν ἄγριο, ποὺ προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσει τὰ φυσικα φαινόμενα τοποθετώντας πίσω ἀπὸ κάθε πρᾶμα, ποὺ κινιέται, ἕνα Θεό». Ἴσως να εἶναι κ' ἔτσι. Μιὰ φορὰ ὅμως πιὸ ζωντανὴ εἶναι καὶ τοῦ «ἀγρίου» ἀκόμα ἡ ἀντίληψη, ἀπὸ τὴν ἄλλη, ποὺ «τοποθετεῖ πίσω ἀπὸ κάθε πρᾶμα, ποὺ κινιέται» ἢ καλύτερα ποὺ δὲν κινιέται, τὴ «μέθοδο». Γιατὶ μόλις παρουσιαστεῖ αὐτὴ ἡ «μέθοδο», κάθε ζωὴ νεκρώνει.—Στὸ ἴδιο φύλλο δημοσιεύεται μιὰ πολὺ ἀξιοπρόσεχτη φιλοσοφικὴ μελέτη τοῦ κ. Γεωργούλα: «οἱ γνωσιολογικὲς προϋποθέσεις τοῦ Μαρξισμοῦ».

«*Ἡ Διάλεξις*» (Α' 1-2,3-4, 30'Ιαν. 29 Φεβρ.)—Κατὰ τὸ πρότυπο τῆς γαλλικῆς Conferentia καὶ τὸ καινούργιο τοῦτο δεκαπενθήμερο περιοδικὸδημοσιεύει μονάχα ὁμιλίες.Κι'ἐπειδὴ στὸν τόπο μας δὲν γίνεται κάθε μέρα κι'ἀπὸ μιὰ διάλεξη,φυσικὸ εἶναι νὰ μὴν ὑπάρχει καὶ πολλὴ ἐκλεκτικότητα στὰ περιεχόμενα τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ. Πολὺ λιγότερο κάποια ὁμοιογένεια. Ἔτσι στὸ 3-4 φύλλο ὕστερ' ἀπὸ μιὰ διάλεξη, ὅπου γίνεται λόγος γιὰ ὅσους «φθείρουν πατριωτισμὸν καὶ ἀτομισμὸν εἰς τὸ τρικυμιῶδες πέλαγος μιᾶς συμβατικῆς λιποταξίας» καὶ ὅπου ὑπάρχει στὸ τέλος της ἡ ἑξῆς χαριτωμένη ἀποστροφή:«ὅσοι... ἐφαντάσθητε... νὰ ἀντικαταστήσετε τὴν γλῶσσαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐγιγαντώθησαν οἱ ἑλληνικοὶ αἰῶνες τοῦ Θαμύριδος, τοῦ Δημοδόκου, τοῦ Πυθαγόρα τῶν Χρυσοστόμων, ὅσοι συνδέετε τὴν ὑψηλὴν ἰδέαν τῆς δημοκρατίας μὲ τὴν ἐπιβολὴν ἑνὸς ἀκράτου μαλλιαρισμοῦ... φθείρετε μαζὶ μὲ τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα τὰς τελευταίας ἐλπίδας ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως», ἀμέσως ὕστερ' ἀπ' αὐτὴ τὴ διάλεξη στὴν ἄλλη σελίδα ἀρχίζει ἡ ὁμιλία ποὺ ἔκαμε ὁ κ. Γ. Καλαματιανὸς στὴ «Φοιτητικὴ Συντροφιὰ» γιὰ τὸν Ἀνδρέα Καρκαβίτσα

καὶ τὸ ἔργο του. Σ' αὐτὴν πολὺ διαφορετικὲς φυσικὰ ἰδέες ἀναπτύσσονται γιὰ τὴ γλῶσσα. Καί, κατὰ περίεργη μάλιστα σύμπτωση, ἀπ' ὅλο τὸ ἔργο τοῦ Καρκαβίτσα ὁ κ. Καλαματιανὸς ξεχωρίζει—ὄχι βέβαια πολὺ σωστὸ κατὰ τὴ γνώμη μας—τὸν «Ἀρχαιολόγο», μιὰ ἱστορία δηλαδὴ ὅπου σατιρίζεται ἡ «σχολαστικὴ γενιὰ τῶν προγονοπλήκτων» αὐτὴ δὰ ποὺ τὴν ἀκούσαμε νὰ ξεφωνίζει πρωτύτερα ἀπὸ τὶς γειτονικὲς στῆλες τοῦ περιοδικοῦ.

«*Νέα Ἐπιθεώρηση*» (Ἀρ. 3.Μάρτης)—Ἀνάμεσα στὸν ὄγκο τῆς μεταφρασμένης ὕλης, καὶ μάλιστα ἀπὸ ρούσικα προπαγανδιστικὰ τὸ πιὸ πολὺ φυλλάδια καὶ βιβλία,ἀνακαλύψαμε, ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὸ φυλλομέτρημα, καὶ δυὸ πρωτότυπα ἑλληνικὰ διηγήματα. Τὸ ἕνα τοῦ κ. Π. Πικροῦ, ποὺ θὰ ἦταν πολὺ πιὸ ἀληθινό, ἂν δὲν ἔκανε κατάχρηση ὁ συγγραφέας ἀπὸ ἀντίθεσες χοντροκομμένες, καὶ γι' αὐτὸ ἴσια-ἴσια κ' ἐξεζητημένες· τὸ δεύτερο τοῦ Γκούρα 'Αλειτούργητου, ὁ «Ἐπαναστάτης», σὲ ἀνεβασμένον τόνο, ὅμοιον μὲ τῆς παλιᾶς ρομαντικῆς σχολῆς ἀποθέωση τοῦ ἀναρχικοῦ.

«*Νέα Ἑστία*» (Τεῦχ. 6-30. 16 Μαρτ.).—Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἀκαδημαϊκὸς κ. Σῖμος Μενάρδος σὲ ἄρθρο του ἔτσι συνοψίζει τὴν κρίση του γιὰ τὴν ἀξία τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Κάλβου: «Καὶ φαντάζομαι ὅτι ἂν οἱ μονόχορδοι αὐτοὶ στίχοι τονισθοῦν, τότε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος θἀνωτισθῇ σπανίας ἐναλλαγὰς ὑψηλῶν τῷ ὄντι τόνων».—Στὸ ἴδιο φύλλο ὁ κ. Δ. Μάργαρης γράφει γιὰ τὴ «Γυναίκα τῆς Ζάκυνθος (τοῦ Σολωμοῦ) στὴν κριτικὴ τοῦ κ. Βάρναλη» καὶ μὲ ἱστορικὰ δεδομένα ἀνασκευάζει τὰ «àprior» συμπεράσματα τοῦ τελευταίου γιὰ τὴ στάση κυρίως τῶν Ζακυθηνῶν ἀπέναντι τῶν προσφύγων ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι.

«*Παρθενὼν*» (Ἀρ. 1. Μάρτιος) — Καινούργιο περιοδικὸ «ἐκδιδόμενον ὑπὸ τὴν προστασίαν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἄλλωνλογίων», ποὺ ἔρχεται, καθὼς μᾶς τάζει στὴν προγραμματικὴ του δήλωση, νὰ «πληρώσει μὲ τὴν ἐκδοσίν του» τὴν «ἔλλειψιν ἑνὸς ἀναγνώσματος, ἑνὸς περιοδικοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ λοχοτεχνικοῦ καὶ ἐν γένει ἐγκυκλοπαιδικοῦ δυναμένου μὲ τὸ περιεχόμενόν του νὰ ὠφελήσῃ πραγματικῶς τοὺς ἀναγνώστας του καὶ νὰ διαδώσει μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ... τὰ φῶτα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς καλλιτεχνίας». Αὐτὰ τὰ «φῶτα τῆς ἐπιστήμης» πολὺ συχνὰ τὰ ἔχουν,φαίνεται,στὸ στόμα τους οἱ ἐκδότεςτοῦ καινούργιου περιοδικοῦ (βλ. καὶ σ.4] Γιὰνὰ λάμψουν ὅμως καὶ μέσα στὰ περιεχόμενα εἶναι ἀρκετὴ τάχα ἡ«προστασία τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου»; Τοὐλάχιστον ἀπὸ τὴν ἐκλογὴ τῶν κάθε λογῆς ἄρθρων, ποὺ δημοσιεύονται στὸ πρῶτο φύλλο καὶ τὸ κάνουν νὰ μοιάζει περισσότερο μὲ περιοδικὸ τοῦ τύπου Magazine, πολλὲς ἀμφιβολίες μπορεῖ νὰ γεννηθοῦν καὶ στὸν πιὸ καλοπροαίρετον ἀναγνώστη.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Τὸ δεκαπενθήμερο ποὺ ἔληξε τρία εἶναι τα κυριώτερα γεγονότα ποὺ ἀπασχόλησαν καὶ τὸν τύπο καὶ τὴν κοινὴ γνώμη.

1) Ἡ ὑπογραφὴ τῆς Ἑλληνορουμανικῆς συνθήκης φιλίας.

2) Ἡ ἄφιξη τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ ἡ σχετικὴ κίνηση ποὺ ἔγινε γύρω στόνομα του.

3) Ἡ κίνηση τῶν ἐπαγγελματιῶν πρὸς ἀπεργία.

Τὴν ὑπογραφὴ τῆς Ἑλληνορουμανικῆς συνθήκης φιλίας ὑποδέχτικε τόσο ὁ τύπος ὅσο καὶ οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ ποὺ δὲν συνεργάζωνται στὴ κυβέρνηση, μὲ ἀνυπόκριτη ἱκανοποίηση. Χαιρετίστηκε σὰν γεγονὸς ποὺ εἶναι προορισμένο νὰ ὑπηρετήσει ὄχι μόνο τα συμφέροντα τῶν δύο χωρῶν μα καὶ γενικώτερα τὰ συμφέροντα τῆς Βαλκανικῆς καὶ γενικὰ τὴν ὑπόθεση τῆς εἰρήνης. Οἱ ἐφημερίδες μάλιστα ποὺ βρίσκονται σὲ φιλικὲς σχέσεις μὲ τὸν ὑπουργὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἔγραψαν πὼς ἡ συνθήκη φιλίας μεταξὺ Ρουμανίας καὶ Ἑλλάδος εἶναι ὁ φυσικὸς πρόλογος ἑνὸς Βαλκανικοῦ Λοκάρνο "Αν ζητήσει νὰ βρεῖ κανεὶς ποιὰ ἀπήχηση εἶχε ἡ ὑπογραφὴ τῆς Ἑλληνορουμανικῆς συνθήκης στὴν πλατειὰ λαϊκὴ μάζα ἀδίσταχτα θὰ ἀπαντοῦσε πὼς δὲν εἶχε καμία. Στὴν Ἑλλάδα συμβαίνει τὸ περίεργο διπλωματικὲς ἐπιτυχίες τέτοιας φύσης νὰ μὴ νίνονται ἀντιληπτὲς στὴ μάζα. Περισσότερο ὑπάρχει ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ προβλήματα τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς καὶ γιὰ κεῖνα τὰ ἐξωτερικὰ ποὺ ἔχουνε ἄμεση ἐπίδραση στὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Πολλὲς φορὲς μάλιστα συμβαίνει τὰ ἐξωτερικὰ γεγονότα νὰ παραγνωρίζουνται ἀπὸ φανατισμὸ πολιτικὸ ποὺ δημιουργεῖ πάντα ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ τῶν κυβερνήσεων. Ποιὸς θὰ ξεχάσει τὴν παγερὴ ἀδιαφορία ποὺ ἡ μεγάλη λαϊκὴ μάζα ἔδειξε ὅταν ὑπογράφτικε ἡ ἐνδοξότερη συνθήκη ποὺ ὀνειρεύτικε ὁ Ἑλληνισμός, ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν. Ἔδειξε τότε μιὰ μεγάλη μερίδα τοῦ λαοῦ τόσο ἐνδιαφέρον ὅσο δείχνει κανεὶς σὲ μιὰ ὑπόθεση τοῦ γείτονά του. Ἡ «Καθημερινή» μάλιστα, ἐφημερίδα ποὺ ἐνέπνεε τότε τὴν ἰδέα αὐτὴ στὴ μάζα ἔγραψε καθαρὰ καὶ ξάστερα τὴν ἄλλη μέρα τῶν ἐκλογῶν τῆς 1ης Νοεμβρίου 1920 πὼς ὁ ἐσωτερικὸς πολιτικὸς φανατισμὸς ἔκαμε τὴν ἀντιβενιζελικὴ μερίδα τοῦ λαοῦ ν' ἀδιαφορεῖ μπροστὰ στὶς μεγάλες Ἑλληνικὲς ἐπιτυχίες γιατὶ τὶς θεωροῦσε ἐπιτυχίες τοῦ Βενιζελισμοῦ. Σήμερα βέβαια τέτοιος φανατισμὸς δὲν ὑπάρχει, ὑπάρχει ὅμως πάντα ὁ ἀκαλιέργητος πολίτης, αὐτὸς ποὺ δὲν ξέρει νὰ ἐκτιμᾶ τὴν πολιτική του πραγματικότητα καὶ νὰ σταθμίζει τὸ κάθε πολιτικὸ γεγονὸς, εἴτε στὴν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ παρουσιάζεται, εἴτε στὴν ἐσωτερική. Τοῦτο βέβαια ὅσο κι' ἂν εἶναι μιὰ θλιβερὴ διαπίστωση, δὲν ἐμποδίζει τὰ πράματα νὰ τραβοῦνε τὸ δρόμο τους καὶ οἱ ἐπιτυχίες νὰ ἀνακουφίζουνε τὴ ζωὴ τῆς χώρας.

Ἡ ἄφιξη τοῦ κ. Βενιζέλου δημιούργησε πάλι καινούργιες συζητήσεις γύρω στόνομά του.Ἴσως ὄχι μονάχα ἡ ἄφιξή του καὶ ἡ ὁριστικὴ ἐγκατάστασή του ἐδῶ ὅσο μιὰ κίνηση ποὺ φανερώθηκε

σὲ μιὰ μερίδα τοῦ παλιοῦ φιλελευθέρου κόσμου ποὺ ἔχει σκοπὸ νὰ πείσει τὸν κ. Βενιζέλο ν' ἀνακατευτεῖ πάλι στὴν ἐνεργὸ πολιτική.

Τοῦτος ὁ πόθος ποὺ ἤτανε σχεδὸν κρυφὸς ἔγινε κατάδηλος μετὰ τὴν ἐμφάνιση τῆς ἐφημερίδας «Πατρὶς» τοῦ παλιοῦ ὑπουργοῦ τοῦ Βενιζέλου κ. Σίμου. Σχεδὸν μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς τὸ πρόγραμμα τῆς «Πατρίδος» εἶναι μιὰ σκληρὴ πολιτικὴ ἐναντίον τῶν ἀρχηγῶν ποὺ κληρονόμησαν τὸ Φιλελεύθερο κόμμα γιατὶ καθὼς γράφει οἱ ἀρχηγοὶ αὐτοὶ δὲν στάθηκαν στὸ ὕψος τῶν περιστάσεων καὶ ἀποδείχτικαν κακοὶ διαχειριστὲς τῶν κοινῶν καὶ μιὰ ἐντατικὴ καλλιέργεια τῆς κοινῆς γνώμης γιὰ νὰ σηκωθεῖ ὁ ἴδιος ὁ λαὸς καὶ νὰ ζητήσει μιὰ κυβέρνηση Βενιζέλου.

Καθαρὸ καὶ ξάστερα τονίζει ἡ «Πατρὶς» πὼς μονάχα ὁ κ. Βενιζέλος μπορεῖ νὰ μᾶς βγάλει ἀπὸ τὸ χάος.

Γύρω λοιπὸν στὸ ζήτημα τοῦτο εἶχε ἀρχίσει ζωηρότατη συζήτηση. Ἡ «Πατρὶς» καὶ φυσικὰ μιὰ μερίδα τοῦ Φιλελευθέρου κόσμου καταγγέλλει ὡς ἀντιλαϊκὴ τὰν οἰκονομικὴ πολιτικὴ τοῦ κ. Καφαντάρη, καυτηριάζει τὴ νοθρὴ στάση τοῦ κοινοβουλίου καὶ ἐλέγχει δριμύτατα τὴν Ἐθνικὴ τράπεζα ὡς συνεργαζομένη μὲ τὸ ξένο κεφάλαιο ποὺ παρουσιάζεται στὸν τόπο μὲ τὶς πιὸ ἁρπαχτικὲς διαθέσεις. Στὴν πολεμικὴ τούτη ἀπάντησε τὸ «Ἐλ. Βῆμα» καὶ δικαιολόγησε τὴν οἰκονομικὴ πολιτικὴ τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Προοδευτικῶν Φιλελευθέρων ὡς τὴ μόνη δυνατὴ καὶ κατάλληλη νὰ βγάλει τὴ χώρα ἀπὸ τὸ οἰκονομικὸ χάος. Ἡ συζήτηση ὅλο καὶ φούντωνε καὶ ὅλοι περίμεναν πώς ἡ λύση τῆς δραματικῆς κατάστασης θὰ ἐρχῶνταν μαζὺ μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ κ. Βενιζέλου. Ὅλοι ρωτοῦσαν ποιὸν θὰ δικαιώσει. μὲ ποιὲς ἀπόψεις θὰ πάει, σὲ τὶ ἐνέργειες θὰ προβεῖ. Θ'ἀσκοῦσε πολεμικὴ κι'αὐτὸς κατὰ τῆς κυβερνήσεως, θὰ σιωποῦσε ἢ θὰ τὴν ὑποστήριζε.

Στὰ ἐρωτήματα τοῦτα ἔδωσε τὴν ἀπάντηση ἕνα γράμμα τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὸν διευθυντὴ τῆς «Πατρίδος» κ. Σῖμο ποὺ τὸ δημοσιεύουμε ἀτόφιο.

Τὸ γράμμα τοῦτο ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου «Θεοδώρα»

Φίλτατε κύριε Σῖμε,

Εὐχαριστῶ βεβαια θερμῶς διὰ τὰ ἐκδηλούμενα ὑπὸ τῆς «Πατρίδος» αἰσθήματα συμπαθείας καὶ ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸ πρόσωπον μου. Ἀλλὰ μὲ τὴν ἐκδηλωσιν τῶν εὐχαριστιῶν αὐτῶν συνδέεται καὶ λύπη ζωηρα, διότι ἡ «Πατρὶς» εἰς τὸν ἀνῶνα κατὰ της κυβερνήσεως χρησιμοποιεῖ καὶ τὴν ἰδέαν τῆς ἐπανόδου μου εἰς τὴν πολιτικὴν σκηνήν. ἐνῶ γνωρίζεις καλῶς ὅτι ἡ ἀποφασίς μου νὰ μὴ ἐπανέλθω εἰς αὐτὴν εἶναι ἀμετακλητος.

Ἀλλὰ θα μοῦ ἐπιτρέψῃς ἀκόμη, ὡς εἰς παλαιὸν φίλον καὶ συνεργάτην ἡμερῶν μεγάλων, νὰ προσθέσω ὀλίγας ἀκόμη λέξεις.

Ἡ ἀντιπολίτευσις κατὰ τῆς κυβερνήσεως εἶναι νόμιμον ὅπλον καὶ ἀναγκαία μάλιστα πολιτικὴ λειτουργία. Ἀλλὰ τὸ ἔργον τῆς παρούσης κυβερνήσεως καὶ τῶν δύο ἄλλως τε προκατόχων της ἦτο δυσχερέστατον. Ἤλθεν ἐν μέσῳ οἰκονομικῶν ἐρειπίων καὶ μιᾶς διεθνοῦς ἀνυποληψίας, ἡ ὁποία ἐπίεζεν ὡς ἐφιάλτης τὰ στήθη τῆς Ἑλλάδος. Αἱ ἐπιτυχίαι της ἐπὶ τοῦ δημοσιονομικοῦ πεδίου εἶνε ἀναμφιβήτητοι. Ἡ διεθνὴς ἀνυποληψία ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ σημαντικῶς. Ἡ ἀπόφασις δὲ ὅπως ἐπιδιωχθῇ σοβαρῶς ἡ ἐκτέλεσις μεγάλων παραγωγικῶν ἔργων ἐγγυᾶται ὅτι, ἂν παγιωθῇ ἡ ὁμαλὴ ἐξέλιξις τοῦ πολιτικοῦ μας βίου, θ' ἀνατείλουν ταχέως, εὐτυχέστεραι ἡμέραι διὰ τὴν χώραν.

Ὅταν ἡ κυβέρνησις ἔχῃ τοιοῦτον ἐνεργητικόν, καὶ ὅταν ἰδίως πιπτούσης αὐτῆς καμία ἄλλη βιώσιμος κυβέρνησις δὲν ἠμπορεῖ νὰ προέλθῃ ἐκ τῆς παρούσης βουλῆς, οὔτε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ τῆς διεξαγωγῆς σήμερον νέων ἐκλογῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κρατοῦντος συστήματος, πιστεύω ὅτι οὔτε τὸ συμφέρον τῆς χώρας οὔτε τὸ συμφέρον τῆς δημοκρατίας ἐξυπηρετεῖ ἀποτελεσματικῶς ἀντιπολίτευσις ἀδιάλλακτος ἡ ὁποία δὲν ἐπιδιώκει ἁπλῶς νὰ προλάβῃ σφάλματα ἢ νὰ βελτιώσῃ τὴν κατάστασιν, ἀλλὰ μόνην θέαν εἶαν θέσει τὴν ἀνατροπὴν τῆς κυβερνήσεως. Ἡ ἀκυβερνησία εἰς τὴν ὁποίαν θὰ περιήρχετο ἡ χώρα ἐκ τῆς συνεχοῦς ἀνόδου καὶ καθόδου τῶν κυβερνήσεων, θὰ ἐκαλλιεργοῦσε πόλιν τὸ ἔδαφος ποὸς ἐπιβολὴν νέας δικτατορίας. Δὲν τρομάζεις πρὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς; Καὶ δὲν νομίζεις ὅτι ἀκριβῶς οἱ ἡγηθέντες τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ νέου πολιτεύματος μεταξὺ τῶν ὁποίων εὑρίσκεσαι καὶ σύ, ἔχουν ἕνα καθῆκον περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους νὰ συντελέσουν ὅπως στερεωθῇ τὸ πολίτευμα τοῦτο, καὶ ὅτι τὸ καλλίτερον εἶναι ἡ ἔλειψις φανατισμοῦ καὶ ἀδιαλλαξίας καὶ ἡ ἀνοχὴ πρὸς τὴν κοινοβουλευτικὴν κυβέρνησιν τῆς ὁποίας ἡ ἐπιτυχία θὰ στερεώσῃ τὴν νέαν τῶν πραγμάτων κατάστασιν ἡ ὁποία θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ὁμαλὴν πολιτικὴν ἐξέλιξιν τῆς χώρας;

Μετὰ σιλικωτάτων αἰσθημάτων

ΕΛΕΥΘ. Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Τοῦτο τὸ γράμμα φυσικὰ ἐτόνωσε ἀναντίρητα τὴν κυβέρνηση καὶ ἐσταμάτησε κάπως τὴ συζήτηση. Στὸ βάθος ὅμως ἡ πολεμικὴ τῆς μερίδας αὐτῆς τῶν Φιλελευθέρων ἐναντίον τοῦ κ. Καφαντάρη ἰδίως ξακολουθᾶ καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς πιὸ φανατικοὺς τῆς ἰδέας τῆς ἐπανόδου τοῦ κ. Βενιζέλου στὴν πολιτικὴ τονίζουν πὼς ἡ ἐπιστολὴ ἦταν τὸ μόνο ποὺ μποροῦσε νὰ κάμει ὁ κ. Βενιζέλος. Γιατὶ ἢ ἔπρεπε νὰ γράψει τὴν πάρα πάνω ἐπιστολὴ ἢ νὰ σχηματίσει κυβέρνηση. Τὸ δεύτερο ὅμως πιστεύουν πὼς διόλου δὲν ἀποκλείεται γιατὶ ἕνας πολιτικὸς μὲ τὸ κῦρος καὶ τὶς ὑπηρεσίες ποὖχει προσφέρει ὁ κ. Βενιτέλος δὲν ἀνήκει στὸν ἑαυτό του ἀλλὰ στὴ χώρα ποὺ τὸν ἐγέννησε καὶ δὲν ἔχει κανένα δικαίωμα ν' ἀρνηθεῖ τὶς ὑπηρεσίες του ὅταν ὁ τόπος θὰ ἔχει ἀπόλυτη ἀνάγκη ἀπὸ τὶς ὑπηρεσίες αὐτές. Τοῦτο εἶναι ἕνα ἐπιχείρημα βέβαια. Εἶναι ὅμως τολμηρὸ νὰ πεῖ κανεὶς ἀπὸ τώρα ἂν τὰ πράγματα ἀκολουθήσουν αὐτὸν ἢ ἐκεῖνον τὸ δρόμο.

Ἡ κίνηση τῶν ἐπαγγελματιῶν ἔχει πολὺ πρόσφατη ἱστορία μὰ κανεὶς δὲν ξεχνᾶ πὼς ὅταν πρωτοπαρουσιάσθηκε, φανερώθηκε μὲ ἀπροσδόκητη ζωηράδα καὶ πῆρε ἕνα δρόμο ποὺ τὴν ὁδήγησε στὴν ἀκρότητα τοῦ περυσινοῦ Μάρτη. Ἀπεργίες, μὲ ταραχὲς καὶ διασάλευση τῆς τάξης. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς οἱ ἐπαγγελματίες οἱ φτωχοί, οἱ μικρομαγαζάτορες πάσχουνε κι' ἀντικρύζουν τραγικὸ ἴσως ἀδιέξοδο, Κεῖνοι ὅμως ποὺ ὀθοῦνε τὴν ὅλη κίνηση πρὸς ἄκρες λύσεις δὲν εἶναι οἱ πιὸ φτωχοὶ ἐπαγγελματίες

μὰ κάποιοι ἄλλοι ποὺ τὰ ἐλλατήρια τοῦ ἀγῶνα τους εἶναι ἢ πολιτικὰ ἢ ἀτομικά. Καὶ ὑπάρχει μιὰ ἄλλη τάξη ἐπαγελματιῶν ποὺ ἔχει καὶ πλουτίσει καὶ δὲν τραβᾶ βέβαιο τὴ συμπάθεια τῆς λαϊκῆς μᾶζας. Οἱ ξενοδόχοι λ. χ. ἢ οἱ ἑστιάτορες καὶ ἄλλοι ἔχουνε πλουτίσει σὲ ἐποχὲς ποὺ ὅλος ὁ λαὸς ὑπόφερνε. Ὕστερα καὶ οἱ ἴδιοι ἀναγνώρισαν πῶς τὸ ἐνοικιοστάσιο εἶναι μιὰ ἀνώμαλη κατάσταση ποὺ κάποτε καὶ μὲ κάποιο τρόπο πρέπει νὰ ρυθμισθεῖ. Τὸ σημερινὸ ἐνοικιοστάσιο εἶναι ἡ λύση ποὖ ἔδωκε τόσο ἡ νομοθετικὴ ὅσο καὶ ἡ ἐχτελεστικὴ ἐξουσία τῆς χώρας. Δὲν μπορεῖ κάθε τόσο ν' ἀλλάζει. Γιὰ τοῦτο ἡ κυβέρνηση χαλάρωσε τὶς διατιμήσεις ἀποφάσισε νὰ κάμει εὐκολίες στὴν εἴσπραξη τῶν φόρων μὰ δὲν ὑποχώρησε στὸ ζήτημα τοῦ ἐνοικιοστασίου. Ὕστερ' ἀπ' αὐτὰ θὰ γίνει ἡ ἀπεργία; Ἴσως ναί, ἴσως ὄχι. Κεῖνο ποὺ μπορεῖ μονάχα νὰ λεχθεῖ εἶναι πὼς εἶναι ἀπὸ πρὶν καταδικασμένη σὲ ἀποτυχία ὄχι βέβαια ἀπὸ μέτρα κυβερνητικὰ ἀλλὰ ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀνομοιογένειας ποὺ ὑπάρχει στὴν τάξη τῶν ἐπαγγελματιῶν. Εἶναι τέτοια ἡ σύνθεσή της ποὺ θᾶναι θαῦμα ἂν μπορέσουν νὰ μείνουν ὅλοι σύμφωνοι μεταξὺ τους πιότερο ἀπὸ εἴκοσι τέσσερες ὧρες.

Κ. ΜΠ.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Στὰς Ἀθήνας καὶ πολὺ λίγο σ' ὅλα τὰ κέντρα ὑπάρχει ἀπὸ μερικὰ χρόνια κρίση ἐμπορική. Παρ' ὅλο ποὺ τὰ δημόσια οἰκονομικὰ εἶναι τώρα πολὺ καλύτερα, οἱ δουλειὲς δὲν πᾶν καλύτερα. Μὲ τὴν ἁπλή τους γλῶσσα οἱ ἔμποροι λὲν πὼς τὸ πρᾶμα δὲν τραβιέται. Μιὰ αἰτία εἶναι ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ἐμπόρων. Ἀγαπητὸ εἶναι τὸ ἐπάγγελμα στοὺς ἕλληνες καὶ οἱ πρόσφυγες αὔξησαν τὸν ἀριθμό τους μὲ δυσαναλογία. Βαθύτερα βρίσκεται ἡ σπουδαιότερη αἰτία, ἡ φτώχεια τοῦ κόσμου. Πίσω ἀπὸ τὴν ἐμπορικὴ κρίση εἶναι ἡ κρίση τῆς καταναλώσεως. Τὰ μαγαζιὰ δὲν δουλεύουν, γιατὶ δὲν παρουσιάζονται ἀγοραστές. Ἀγοραστὲς δὲν παρουσιάζονται, γιατὶ λείπουν τὰ λεφτὰ κι' ὁ καθένας προσπαθεῖ νὰ περιορίσει τὰ ἔξοδά του ἢ ἀποφεύγει νὰ χρεωθεῖ, γιατὶ δὲν βλέπει ἂν θὰ στέκεται καλύτερα ἀργότερα Ἀπεργία λοιπὸν τῶν καταναλωτῶν.

Ὁ ἀρρωστιάρικος πυρετὸς τοῦ πολλοῦ χαρτονομίσματος μᾶς ἔκανε νὰ νομίζουμε πὼς εἴμαστε πλουσιώτεροι, γιατὶ τὰ μάτια μας βλέπαν νὰ κυκλοφορεῖ περισσότερο χρῆμα. Πραγματικὰ γινόταν τὸ ἐνάντιο: μέρα μὲ τὴ μέρα φτωχαίναμε. Οἱ ζημιὲς τοῦ πολέμου, δισεκατομμύρια ὁλόκληρα, προκαλέσαν μιὰ μετατόπιση βαρῶν, μιὰ οἰκονομικὴ ἀνωμαλία καὶ μιὰ «σεισάχθεια» σὲ τεράστιαν ἔκταση. Τὸ κράτος ἐψεύτισε τὰ χρέη του πρὸς τοὺς πολίτες καὶ πολὺ λίγο ὅλοι πῆραν μέρος τῆς ζημιᾶς.

Ὕστερα ἀπὸ κάθε τέτια ἀρρώστια καὶ κρίση, ὅταν σταματήσει ὁ κατήφορος, ἡ φυσικὴ ὤθηση τῆς ζωῆς ἐπουλώνει τὶς πληγὲς καὶ ξαναρρυθμίζει τὴν οἰκονομικὴ ἰσορροπία, ποὺ ἔχει χαλάσει. Αὐτοῦ τώρα βρισκόμαστε.

Περισσότερη ἐργασία, περισσότερη παραγωγή, περισσότερη ἀποταμίευση θὰ ξαναδημιουργήσουν τὸν πλοῦτο ποὺ καταστράφηκε. Ἀπὸ τὴ γνώση ποὺ ἔχουμε (ἂν ἐβάλαμε), ἀπὸ τὶς οἰκονομικὲς δυνάμεις ποὺ ἀπόμειναν ἀπὸ τὴ βοήθεια ποὺ θὰ παρουμε ἀπ' ἔξω ἐξαρτᾶται, ἂν αὐτὸ θὰ γίνει γρήγορα ἢ θ' ἀργήσει.

ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ

ΔΙΟΡΘΩΜΑΤΑ

Στὸ περασμένο φύλλο στὴ σ. 238 β τελευταία ἀράδα - 239α πρώτη ἀράδα ἀντὶ Ν α ύ π λ ι ο νὸ διαβαστεῖ Ν α υ τ ό π ο υ λ ο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Γιὰ νὰ κριθεῖ ἕνα βιβλίο πρέπει νὰ μᾶς σταλθοῦν δυό του ἀντίτυπα. Ὅσα σημειώνονται μὲ ἀστερίσκους εἶναι γιὰ νὰ κριθοῦν στὸ «Δεκαπενθήμερο».

Στὴν ἀναγραφὴ ἐδῶ παραλείπεται ὁ τόπος, ὅταν τὸ βιβλίο ἔχει ἐκδοθεῖ στὴν Ἀθήνα, τὸ σχῆμα ὅταν εἶναι 8ο καὶ ὁ χρόνος ὅταν εἶναι 1928. Ὅσα βιβλία εἶναι χωρὶς χρονολογία σημειώνονται μὲ [χ.χ.]. Σὲ εἰσαγωγικὰ ὁ ἐκδότης.

Allehaut Στοιχεῖα γενικῆς τακτικῆς. Μετάφρ. Σπαῆ Λεωνίδα. Τυπ. «Ἑλλὰς» [χ. χ.] σ. 208.

* *Γιοφύλλη Φώτου* Διηγήματα. Τυπογρ. Γεράρδων. σ. 109.

Δεκουλάκου Κικῆς Δ. Κουρελιασμένες Ψυχές. Τόμ. 2. Τυπ. Ι. Παπανικολάου· σ. 136.

Driesch Hans Θεμελιώδη προβλήματα τῆς Ψυχολογίας. Μετάφρ. ὑπὸ Σ. Μ. Καλλιάφα. Τυπ. Ζάκα-Καραγιάννη. σ. 268.

Ζήση Δ. Γ. Ἀνέκδοτα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν. Μέρος Α΄. «Κορνάρος». [χ. χ.]. σ. 96.

**Θεοφανίδη Β. Δ.* Ὁ Πόνος (σὲ τρεῖς ὁμιλίες). Διαλέξεις Φιλολογικοῦ Συλλόγου ὁ «Πυθαγόρας» ἀρ. 1 Σάμος 1927 σ. 124.

Collet F. J. Ἐσωτερικὴ Παθολογία, μετὰ 368 εἰκόνων ἐν τῷ κειμένῳ, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 64 ἔγχρωμοι, καὶ 10 ὁλοσελίδων πολυχρώμων ἐκτὸς κειμένου. Μεταφρασθεῖσα ἐκ τῆς 9ης γαλλικῆς ἐκδόσεως (1926) ὑπὸ Ἀνδρ. Πράτσικα. Γ. Παγκάλου, Γ. Ἰωαννίδου καὶ Ἀλ. Δήμητσα. Τόμος Δ΄. Λοιμώδεις καὶ παρασιτικαὶ νόσοι.—Γενικαὶ νόσοι τῆς θρέψεως.—Κλινικαὶ συνδρομαὶ τῶν ἔσω ἐκκρίσεων.—Παθολογία τοῦ συμπαθητικοῦ.—Δηλητηριάσεις. «Δημητρᾶκος» σ. 458.

Krishnamurti I. Ἡ Ἀτραπὸς (The Path). Μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπὸ Α. Φ. Χαλᾶ. Α΄ ἔκδ. ἐπιμελείᾳ Ν. Καρβούνη. «Θεοσοφ. Ἐκδοτ. Οἶκος». σ. 46.

Μοντεχρήστου Ὕστερα ἀπὸ χρόνια. [Ἀθήνα]. Τυπ. Ι. Ξ. Ραζῆ. σ. 100.

Μπωντλαίρ Ἀπὸ τὰ ἄνθη τοῦ κακοῦ. Με-

τάφρ. Γ. Σημηριώτη. Γαλλικὴ Ἀνθολογία, ἀριθ. 1. «Ὥρόρα». [σ. 16].

Οἰκονόμου Σπ. Ν. Ἡ ἀπαραίτητος οὐρολογία διὰ πάντα ἰατρόν. Μετὰ 387 εἰκόνων, ἐκ τῶν ὁποίων 15 ἔγχρωμοι καὶ 2 πολυχρώμων πινάκων ἐκτὸς κειμένου. Τόμος Α' καὶ Β'. (Ἑλλην. Ἰατρ. Βιβλιοθήκη). «Δημητρᾶκος». σ. δ'+1110.

Παναγιωτοπούλου Ι. Μ. Αἱ πρακτικαὶ κατευθύνσεις τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ. Ἀλεξάνδρεια. [«Ἔρευνα»]. «Α. Κασιγόνης». σ. 35.

Παύλου Θ. Ἡ πορτοκαλέα καὶ τὸ ἄλλα ξυνά, ἤτοι τὰ εἴδη, αἱ ποικιλίαι καὶ αἱ νόσοι τῶν ἑσπεριδοειδῶν τῆς Ἑλλάδος. Βιβλιοθήκη γεωργοῦ, ἀριθ. 39. «Ἑλλην. Γεωργ. Ἑταιρεία» 1927. σ. 39.

Πλάτωνος Πολιτεία. Ἐπιμελείᾳ Γ. Κ. Γαρδίκα. Ἔκδ. στερεότυπος. Τεῦχος Ι. Βιβλ. Α, Β, Γ. «Δημητρᾶκος». σ. 111.

Πλουτάρχου Σόλων καὶ Θεμιστοκλῆς. Μετὰ εἰσαγωγῆς καὶ ἑρμηνευτικοῦ σημειώματος Π. Λορεντζάτου. «Ἄτλας». σ. 200.

Πράτσικα Ν. Π. Ἔρευναι περὶ τῆς «ἀκριβείας τῆς ζωῆς» καὶ τῆς κινήσεως τῶν τιμῶν ἐν Ἀθήναις κατὰ τα ἔτη 1923—1927. Τυπ. Χρίστου 1927. σ. 43.

Σπεράντσα Στ., Παπαδήμα Α. Δ. Ἀκακίες. Διάλογοι, μονόλογοι, ποιήματα. Μὲ μουσικὴ Α. Ἀργυροπούλου. [Ἀθήνα] Τυπ. Ἡ «Μέλισσα». σ. 92.

Πρῶτον *συνέδριον* τῶν δικηγορικῶν συλλόγων τοῦ Κράτους. Ἐπίσημα πρακτικά. «Ἀκαδημαϊκόν». σ. 301+ζ'.

Χάνφορντ Βάρ. Ἡ νεανικὴ ἡλικία. Κατὰ μετάφρασιν Μ. Γ. Μιχαηλίδου. «Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων=Σιδέρης». [χ.χ.] σ. 96.

Χατζηνικολάου Α. Ν. Τὰ καλλωπιστικὰ δένδρα καὶ οἱ καλλωπιστικοὶ θάμνοι μας, ἤτοι ἐποχὴ ἀνθήσεως καὶ λοιπαὶ καλλωπιστικαὶ ἰδιότητες αὐτῶν. Παράρτημα γεωργικοῦ δελτίου. «Ἑλλην. Γεωργ. Ἑταιρία» 1927. σ. 40.

Χολέβα Κ. ὁ Πρακτικὸς ὁδηγὸς τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν. «Δημητρᾶκος» σ.158.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ ΑΠΟ ΠΑΝΤΟΥ

«Καὶ τὸ σημερινὸν κράτος... θὰ εἶνε ἴσως ἠναγκασμένον ἐπὶ πολύ, νὰ τρώγῃ μὲ καρτερίαν τὴν λιτὴν τροφὴν τῆς περισυλλογῆς, τῆς φειδοῦς, τῆς ἐπιμόχθου ἐκ τῶν ἐνόντων ἀναδημιουργίας· ἀλλὰ οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνον ζήσεται ἄνθρωπος!» Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ λόγο τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας στὰ ἐγκαίνια τῆς ἔκθεσης τοῦ Γκύζη κατὰ τὸ *Ἐλ. Βῆμα* 16 Μαρτ. σ. 7 στ. 3.—«...ὅταν θὰ πλανώμεθα μέσα ἀπὸ τὴν ζωηφόρον τῶν αἰθερίων σχεδίων ποὺ σὲ ὡδήγησαν πρὸς τὰ Ἠλύσια τῶν ὁριστικῶν σου ἐμπνεύσεων...» Ἀποστροφὴ πρὸς τὸν Γκύζη ἀπὸ τὸ λόγο τοῦ κ. Ζ. Παπαντωνίου στὰ ἴδια ἐγκαίνια, κατὰ τὸ «*Ἐλ. Βῆμα*» 16 Μαρτ. σ. 2 στ. 1. «Βεβαίως οἱ μαχαραγιάδες καὶ ἡ ἀγγλικὴ διοίκησις εἰς Ντελῆ ἀναπτύσουν τὴν π ο μ π ὴ ν τῆς ἐξουσίας των». *Ἐλ. Βῆμα* 21 Μαρτ. σ. 1 στ. 6 —«Κατὰ τηλεγράφημα ἐκ Βιέννης, εἰς Σιμπεμπίργκεν διοργανώθη μεγάλη διαδήλωσις τῶν Ἑ λ λ η ν ο-Κ α θ ο λ ι κ ῶ ν...» (griechisch-katholisch=ὀρθόδοξοι). *Πολιτεία* 21 Μαρτ. σ.6 στ. 7.—«... στὸ ἀφηρημένο «Ἐκείνη», τὸ ἀπροσδιόριστο καὶ ἀκαθόριστο αὐτὸ ἐ π ί θ ε τ ο...» Π. Βρισιμιτζάκης στὴν *Ἀλεξανδρινὴ Τέχνη* Β', 4 σ. 143.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑΤΗΣ Α.Ε.Β.Ε. Π. Γ. ΜΑΚΡΗΣ & Σ^ΙΑ

ΜΕΓΑΜΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

Τὸ σημαντικώτερον μνημεῖον τῆς Νεοελληνικῆς ἑκατονταετίας.

Συντάσθεται ὑπὸ 700 Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, λογίων καὶ συγγραφέων.

Διευθύνεται ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἐκ Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἐγγράφονται συνδρομηταὶ διὰ τοὺς 4 πρώτους χρυσοδέτους τόμους πρὸς Δραχ. 1000 εἰς 10 μηνιαίας δόσεις.

= Ζητήσατε ἀγκύκλιον ἐγγραφῆς καὶ δεῖγμα δωρεάν. =

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Δ. & Π. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ - ΤΗΛΕΦ. 11-48

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

TH. ZIELINSKI — «Ἡμεῖς καὶ οἱ ἀρχαῖοι» μετάφρ. καὶ ἐπιλεγόμενα ὑπὸ Ι. Συκουτρῆ δ. φ. Τὸ βιβλίον ἀπευθύνεται κυρίως εἰς τὸν εὐρύτατον κύκλον τῶν μορφωμένων καὶ φιλολόγων καθὼς καὶ εἰς τοὺς γονεῖς καὶ πολίτας ποὺ ἐνδιαφέρονται νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ κρίνουν τὴν ἀξίαν τῆς κλασσικῆς παιδείας ποὺ παρέχεται εἰς τὰ γυμνάσιά μας, ἀνεξαρτήτως πάσης ἐπιδράσεως πνευματοκτόνου συντηρητικῆς ὁοπῆς. Πρὸς ὅλους ὅσοι θέλουν νὰ σχηματίσουν ἀνεξάρτητον καὶ ἀνεπηρέαστον προσωπικὴν γνώμην ἂν τὰ ἔτη τῆς γυμνασιακῆς των σπουδῆς ἐξυπηρετοῦν θετικὸν τινὰ προορισμὸν ἢ εἶναι ἀπώλεια χρόνου καταδαπανωμένου εἰς πολυτελεῖς ἀλλ' ἀχρήστους γνώσεις. Εἰς τὰ ἐκτενῆ ἐπιλεγόμενα ἐξετάζει ὁ μεταφραστὴς διὰ μακρῶν τὰ ἰδιαίτερα προβλήματα τοῦ πνευματικοῦ μας βίου ποὺ συνδέονται μὲ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ.

Τιμᾶται δραχ. 50 — Χρυσόδετον δραχ. 56

J. COHN — «Πρωτοπόροι Φιλόσοφοι» μετάφρ. **Γ. Ν. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ**. Οἱ Πρωτοπόροι φιλόσοφοι ἔργον ἑνὸς τῶν γνωστοτάτων φιλοσόφων καὶ παιδαγωγῶν τῆς Γερμανίας ἀποτελεῖ εἰσαγωγὴν εἰς τὴν φιλοσοφίαν καθ' ὅλως ἰδιάζοντα τρόπον. Ὁ συγγραφεύς, ἀντὶ νὰ προβῇ εἰς τὴν συνήθη ἱστορικὴν ἔκθεσιν τῶν διαφόρων φιλοσοφικῶν συστημάτων, παρέχει εἰς ἕξη διαλὲξεις λαμπρὰν εἰκόνα τοῦ βίου καὶ τῶν ἰδεῶν τῶν φιλοσόφων Σωκράτους, Πλάτωνος, Καρτεσίου, Σπινόζα, Καντίου καὶ Φίχτε. Ἐκλέγει δὲ τούτους μεταξὺ τοῦ πλήθους τῶν φιλοσόφων, διότι αὐτοὺς τοὺς θεωρεῖ ὡς τοὺς κατ ἐξοχὴν θέσαντας σκοπὸν τοῦ βίου των τὴν ἐπίλυσιν τῶν αἰωνίως σκοτεινῶν προβλημάτων, ἅτινα τυραννοῦσι πάντα σκεπτόμενον ἄνθρωπον. Εἶναι δὲ τοῦτο τὸ τῆς γνώσεως καὶ ἑρμηνείας τῶν τοῦ κόσμου καὶ τὸ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ βιβλίον δὲν ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς εἰδικοὺς μόνον ἀλλ' εἶναι γραμμένον κατὰ τρόπον καθιστῶντα τοῦτο προσιτὸν εἰς εὐρύτατον ἀναγνωστικὸν κοινόν.

Τιμᾶται ἄδετον δραχ. 30 — Χρυσόδετον δραχ. 36

Ἐπίσης ἐξεδόθησαν : **Γ. Ν. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ** «Σκέψεις τινὲς περὶ ὀργανώσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως». **RUDOLF KJELLEN** «Τὰ αἴτια τοῦ παγκοσμίου πολέμου» καὶ **ΝΙΚ. ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΥ** «Ἡ σωματολογία τοῦ παιδός».

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
Ὁδὸς Σταδίου 56

Πώλησις καὶ ἔκδοσις παντὸς εἴδους Ἑλληνικῶν βιβλίων : Νομικῶν, ἰατρικῶν καὶ φιλολογικῶν εἰς εἴκοσι μηνιαίας δόσεις.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ
Ὁδὸς Φράττυ καὶ Ριτσιώτη Γαριβάλδη

Αἱ ἐγκαταστάσεις μας ἀπὸ τὰς τελειοτέρας τοῦ εἴδους. Περιλαμβάνουν 40 διάφορα μηχανήματα καὶ τὰ ἀκόλουθα τμήματα:

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΕΙΟΝ
ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΕΙΟΝ
ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

Ἐκτελοῦνται παντὸς εἴδους ἐργασίαι, τυπογραφικαί, λιθογραφικαί, βιβλιοδετικαί.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑΙ, ΦΕΙΔΙΟΥ 3

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡΧ. 2.700.000

Μέτοχοι: Καλλιτέχναι, Φιλότεχνοι κλπ., ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος.

ΤΜΗΜΑ ΩΔΕΙΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΟΔ. ΦΕΙΔΙΟΥ

Διδάσκονται ἅπαντα τὰ ὄργανα καὶ μαθήματα Μονωδία, Δραματική, Ἀπαγγελία, Ἱστορία Μουσικῆς, Prima Vista, Ρυθμικὴ (σύστημα DALCROZE)

ΕΙΣ ΤΑ ΕΚΠ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ ΑΘΗΝΩΝ:

ΜΗΝΑΣ ΑΗΔΟΝΟΠΟΥΛΟΥ & Σιας- Λ. Ἀλεξάνδρ. 14
ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗΕΜΜΑΝΟΥΗΛ—Ἀχαρνῶν-Σουμελῆ
ΓΕΡ. ΣΑΛΒΑΝΟΥ — Κεραμέων-Ἐλευσινίων
ΛΕΟΝΤΕΙΟΝ ΛΥΚΕΙΟΝ Τέρμα Πατησίων
ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ — Πατησίων 306
ΜΙΧΑΗΛ ΠΙΤΙΔΗ — Παγκράτι
ΑΛ. ΖΕΡΒΟΥ-ΛΑΖΑΡΟΠΟΥΛΟΥ — Καλλιθέα
ΠΑΝΤ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ — Κηφισσιὰ
Ν. ΜΠΟΥΡΟΥΝΗ Πειραιᾶ
Μ. ΠΕΤΡΑΚΗ Πειραιᾶ
ΜΑΡΚΟΥ & ΜΑΚΡΗ Ν. Φαλήρου
Λ. ΨΑΛΤΩΦ Νέα Φιλαδέλφεια

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
» » **ΧΑΛΚΙΔΟΣ**
» » **ΚΟΡΙΝΘΟΥ**
» » **ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (ΚΡΗΤΗΣ)**
ΚΡΗΤΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΑΝΙΩΝ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΙΟΥ
» » **ΒΟΛΟΥ**

Μέσος ὅρος φοιτώντων μαθ. κατ' ἔτος 2500

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ

ΠΙΑΝΑ:

ΜΟΝΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ & ΠΕΡΙΦΗΜΟΤΕΡΩΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ BLUTHNER, CROTRIAN-STEINWEG, NEUMEYER, SOPH, Κ.Λ.Π.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΤΕΜΑΧΙΑ

Ὅλα τὰ κλασσικά, παιδαγωγικὰ καὶ νεώτερα. Γίνονται δεκταὶ ἰδιαίτεραι παραγγελίαι. Συνεργασία μὲ τοὺς μεγαλυτέρους ἐκδοτικοὺς οἴκους τῆς Εὐρώπης.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Βιολιά, βιόλες, βιολοντσέλλα, κοντραμπάσσα, μανδολίνα, κιθάρες, ὅλα τὰ εἴδη τῶν πνευστῶν ὀργάνων, ἐξαρτήματα παντὸς εἴδους, μπάντα φιλαρμονικῶν, ρόλοι πιανόλας, χρονόμετρα κλπ.

ΤΜΗΜΑ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ

Ἀναλαμβάνει τὴν ἔκδοσιν μουσικῶν τεμαχίων καὶ ἔχει ἐκδόσεις ἔργων διαφόρων μουσουργῶν.

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΚΕΥΩΝ ΚΑΙ ΧΟΡΔΙΣΜΑΤΩΝ

Χορδίζονται, λουστράρονται καὶ ἐπισκευάζονται παντὸς εἴδους πιάνα, πιανόλες καὶ μουσικὰ ὄργανα ἀπὸ ἀρίστους τεχνίτας.

"ΒΟΤΡΥΣ,,

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

Κεφάλ. Μετοχικὸν καὶ Ἀποθεματικὸν

ΔΡ. 57.500.000

Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1926.

Κεντρικὸν Πρατήριον: Ὁδὸς Ἀθηνᾶς ἀριθ. 53.

ΟΙΝΟΙ ΧΥΜΑ: Λευκοί, ἐρυθροὶ γλυκεῖς, μοσχάτοι.

ΟΙΝΟΙ ΕΙΣ ΦΙΑΛΑΣ: Ἐπιτραπέζιοι, ἐπιδόρπιοι, ὀρεκτικοί, τονωτικοί.

ΒΕΡΜΟΥΤ

Ἐκ παλαιοῦ μοσχάτου οἴνου.

ΜΑΥΡΟΔΑΦΝΗ: Ἀπαράμιλλος.

ΠΑΛΛΙΟΝ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ ΟΙΝΟΥ "ΒΟΤΡΥΣ,,

ΤΥΠΟΥ ΚΟΝΙΑΚ

ἐφάμιλλον τῶν καλλιτέρων Γαλλικῶν Κονιάκ.

Πωλοῦνται εἰς ὅλα τὰ κέντρα καταναλώσεως.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

Κεφάλαιον Καταβεβλημένον
Δρχμ. 25,500,000
Ἀποθεματικὸν Δρ. 830,228

ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛΩ

Ὑποκαταστήματα ἐν Ἀθήναις.

FILIALES

Τράπεζα Λαρίσσης—Λάρισσα
Τράπεζα Τρικκάλων—Τρίκκαλα

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΓΑΙ

Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς κυριωτέρας τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ταμιευτήριον μέχρι 100.000 δραχμ. μὲ 7 ο/ο — Ἐκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζιτικὰς ἐργασίας.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡΧ. 330,000,000

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΙ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ:

Ἀποκλειστικὸν προνόμιον ἐκδόσεως τραπεζιτικῶν γραμματίων.—Ἔκδοσις τοκοφόρων ὁμολογιῶν.—Καταθέσεις ἐν ὄψει ἁπλαῖ καὶ εἰς ἀνοικτὸν λογαριασμόν.—Καταθέσεις διαρκεῖς καὶ ἐπὶ προθεσμίᾳ.—Καταθέσεις Ταμιευτηρίου.—Προεξοφλήσεις.—Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ.—Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ἐνεχύρῳ ἑλληνικῶν τίτλων.—Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ πολυτίμων μετάλλων.—Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων καὶ ἐνεχυρογράφων.—Πιστώσεις ἔναντι φορτωτικῶν.—Δάνεια πρὸς Δήμους, λιμένας καὶ ἕτερα νομικὰ πρόσωπα.—Συμμετοχὴ εἰς ἀνωνύμους Ἑλληνικὰς Ἑταιρείας.—Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας καὶ συνεταιρισμούς.—Δάνεια πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον. Ὑπηρεσία Ἐθν. Δανείων.— Ὑπηρεσία ἐντόκων Γραμματίων Ἐθν. Ἀμύνης.—Προμήθειαι διὰ λ)σμὸν τοῦ Δημοσίου.—Ἀγορὰ καὶ πώλησις διαφόρων εἰδῶν διὰ λ)σμὸν τοῦ Δημοσίου.—Εἴσπραξις δημοσίων προσόδων καὶ πληρωμὴ δημοσίων δαπανῶν.—Ὑπηρεσία Δανείων καὶ μετοχῶν διαφόρων Ἑταιρειῶν. Ἀγορὰ καὶ πώλησις ἐξωτερικοῦ συναλ)ματος, χρυσῶν νομισμάτων καὶ ξένων τραπεζιτικῶν γραμματίων.—Ἔκδοσις καὶ πληρωμὴ τῶν πιστωτικῶν ἐπιταγῶν, ἐπιστολῶν καὶ ἐντολῶν πληρωμῆς.—Ἐκτέλεσις ἐντολῶν Χρηματιστηρίου.—Εἴσπραξις ἀξιῶν.—Φύλαξις τίτλων, αὐτουσίου χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ ἄλλων πολυτίμων ἀντικειμένων. Φύλαξις κιβωτίων ἀδήλου περιεχομένου.—Ἐνοικίασις Χρηματοκιβωτίων.

KONIAK

Σ. Η. Α. ΜΕΤΑΞΑ

Ὁδὸς Ἀριστείδου 7

ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΑΡΑΙΣΚΑΚΗ

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

COGNAC S.E.A. METAXA
LE PIRÉE-GRÈCE
KONIAK-ΜΕΤΑΞΑ

ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΑΛΛΙΤΕΡΟΥΣ ΟΡΟΥΣ

,, ,,

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

ΜΕΧΡΙ ΔΡΧΜ. 100,000

ΚΑΙ ΜΕ ΤΟΚΟΝ 5%

Α. Ε. ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΧΕΙΟΥ

Ὁδὸς Παπαρρηγοπούλου 9

Ἑκάστη κλήρωσις τοῦ Μεγάλου Λαχείου εἶναι αὐτοτελὴς 5.250 λαχνοὶ κερδίζουν εἰς ἑκάστην κλήρωσιν δρχ. 5.500.000.

ΠΙΝΑΞ ΚΕΡΔΩΝ

Κλῆροι	1	2.000.000	πρὸς	Δρχ.	2 000.000
»	1	400 000	»	»	400 000
»	1	250 000	»	»	20 000
»	1	200 000	»	»	200.000
»	1	100 000	»	»	100 000
»	1	50 000	»	»	50 000
»	1	20 000	»	»	20.000
»	1	15 000	»	»	15 000
»	1	10.000	»	»	10.000
»	1	9 000	»	»	9 000
»	1	8 000	»	»	8.000
»	1	7 000	»	»	7.000
»	1	6.000	»	»	6.000
»	2	5 000	»	»	10 000
»	10	4.000	»	»	40.000
»	25	3.000	»	»	75 000
»	100	2.000	»	»	200.000
»	100	1 000	»	»	100.000
	250				3.500 000
	5000	400			2.000.000
	5250				5.500.000

Ἀριθμὸς τις κερδίζων εἰς μίαν κλήρωσιν ὡς ἐκ τοῦ συστήματος τῆς διανομῆς τῶν κερδῶν πλείονα τοῦ ἑνὸς κέρδη, λαμβάνει πάντα τὰ κέρδη ταῦτα.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΚΛΗΡΩΣΙΣ 23 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

Ἕκαστον Γραμμάτιον διαιρεῖται εἰς 4 τμήματα πωλούμενα ἀντὶ 50 δραχμῶν καὶ παρέχοντα δικαίωμα εἰς τὸ τέταρτον τῶν ὡς ἄνω κερδῶν.

ΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Έτος ἱδρύσεως 1926.

= Κεφάλαιον . Δρχμ. 10.000.000 =

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου 55 Τηλ. 12 69

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Ἐν Πειραιεῖ Μακρᾶς Στοᾶς 39 Τηλ. 2 93

Πρακτορεια: Ἐν Χαλανδρίῳ & Μορσθῶνι

Πρόεδρος Δ. Συμβουλίου ΚΩΝ. Η. ΠΟΛΥΓΕΝΗΣ

Ἀντιπρόεδρος: ΕΥΣΤ. ΨΗΜΕΝΟΣ

Γεν. Διευθυντής: ΔΙΟΝ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ : 50.000—100,000

ὀφφορολόγητον με τοὺς καλυτέρους τόκους.

ΕΙΔΙΚΟΝ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

πρὸς ἐτίαχνσιν τοῦ μικροῦ κεφαλαίου μέχρι δραχ. 25.000 8 ο)ο.

Ταχίστη ἐξυπηρέτησις τῶν πελατῶν

ΕΧΕΤΕ

ΠΑΝΤΑ

ΜΑΖΙ ΣΑΣ

ΕΝΑ

KODAK

ΕΛΑΣΤΙΚΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ

STEPNEY TYPES Ltd

WALTHAMSTOW LONDON

Ἀποθήκη : Λευκιανοῦ 21

Ὑλικὸν Ντεκωβίλ - Βαγονέτα - Μπετονιέραι - Θραυστῆρες - Ἐκσκαφεῖς - Ἀναβατῆρες - Πτύα ἀτμοκίνητα

LES FILS DE JULES WEITZ

CONSTRUCTEURS LYON

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΑΥΛΟΣ Δ. ΠΕΤΡΟΚΟΚΚΙΝΟΣ

23 ΤΙΜΟΛΕΟΝΤΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΧΙΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἀριστείδου 4

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1919

Ἐκτέλεσις πάσης τραπεζιτικῆς ἐργασίας.

Καταθέσεις ἐν ὄψει

εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα πρὸς 5 ο)ο ἐτησίως.

Ταμιευτήριον

μέχρι δρχ. 75.000 πρὸς 6 ο)ο ἐτησίως ἀπηλλαγμένον φόρου.

Τελεία ἐγκατάστασις Θησαυροφυλακίου.—Θυρίδες πρὸς ἐνοικίασιν ἀπὸ δρχ. 150 ἐτησίως καὶ ἄνω.

Ἀνοικτὸν 8.30-1 καὶ 3-7.30 μ. μ.

ΕΧΕΤΕ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΝ ΚΕΡΔΟΣ 30 ο)ο ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΙΜΗΝ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ, ΑΝ ΠΡΙΝ ΑΓΟΡΑΣΕΤΕ ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ ΕΠΙΣΚΕΦΘΗΤΕ ΤΑ ΠΡΑΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΙΑΣ

TITAN

ΑΘΗΝΑΙ—Αἰόλου 198 ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ—Ἀκτὴ Μιαούλη

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ—Βενιζέλου 19 ΠΑΤΡΑΙ—Ἁγίου Νικολάου 31

ΑΙΓΙΟΝ-ΑΓΡΙΝΙΟΝ-ΜΙΤΥΛΗΝΗΝ-ΧΙΟΝ-ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ

ΡΕΘΥΜΝΟΝ-ΝΑΥΠΛΙΟΝ-ΤΡΙΠΟΛΙΝ-ΙΘΑΚΗΝ κλπ.

ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΥΛΙΤΙΔΟΣ

Η ΟΥΛΙΤΙΣ, Πυὸδ ης οὐλῖτις, στοματῖτις ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ παθήσεις τῶν οὔλων καὶ τῶν ὀδόντων θεραπεύονται ἀσφαλῶς διὰ τοῦ SANOGYLE τοῦ ἐν Παρισίοις ἱνστιτούτου "LA BIOTHERAPIE". Εἶναι ἡ μόνη ἐπιστημονικὴ ὀδοντόπαστα ποὺ καθαρίζει τοὺς ὀδόντας καὶ ἀπολαμβάνει τὰς παθήσεις τῶν οὔλων.

ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ. Δείγματα δωρεὰν ζητήσατε παρὰ τοῖς κ.κ. ΚΑΤΑΠΟΔΗ ΚΑΙ ΙΡΙΦΥΛΛΗ Μακρᾶς Στοᾶς 47—Πειραιᾶ

"Η ΑΝΑΤΟΛΗ"

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ - ΣΤΑΔΙΟΥ 14

ΑΡΙΘ. ΤΗΛΕΦ. 4-62

ΗΣΦΑΛΙΣΜΕΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ	400.000.000
ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ	45.000.000

ΚΑΤΑΒΑΗΘΕΝΤΑ ΠΟΣΑ ΛΟΓΩ ΘΑΝΑΤΟΥ ΚΑΙ ΛΗΞΕΩΣ ΣΥΜΒΟΛΑΙΩΝ ΔΡ. 13.000.000

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ

ΖΩΗΣ
ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ
ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ
ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
ΠΛΗΡΩΜΑΤΩΝ ΑΤΜΟΠΛΟΙΩΝ

"VITAGON SANITAS,,

ΙΔΕΩΔΕΣ ΤΟΝΩΤΙΚΟΝ ΦΑΡΜΑΚΟΝ

ΚΑΙ ΕΞΟΧΟΝ ΑΝΑΨΥΚΤΙΚΟΝ

"DANTOLINE SANITAS,,

Ὀδοντόπαστα ἰδεώδης, λευκαίνουσα τοὺς ὀδόντας
καὶ στερεοποιοῦσα τὰ οὖλα.
Ἐξόχως ἐντισηπτικὴ καὶ ἀρωματική,
ἀπολύτως ἀβλαβὴς καὶ γεύσεως εὐχαρίστου

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ:

ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΝ ΕΤΑΙΡΙΑΝ ΣΑΝΙΤΑΣ

ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 24

ΑΘΗΝΑΣ

"ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ,,

●● ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ●●

ΒΓΑΙΝΟΥΝ ΤΗΝ 1η ΚΑΙ ΣΤΙΣ 16 ΚΑΘΕ ΜΗΝΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ
ΒΑΣ. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: Ἐσωτερικοῦ ἐτησία προπληρωτέα Δρχ. 120
Ἐξωτερικοῦ φρ. Ἑλβετικὰ 15 ἢ Δ. Στ. 0,12,0 ἢ δολ. 3.

Τὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» δημοσιεύουν τὰ ἐκλεκτότερα πρωτότυπα λογοτεχνικὰ ἔργα καὶ τὶς σοβαρώτερες μελέτες.

Σὲ κάθε φύλλο τοῦ «Δεκαπενθημέρου» ἀφιερώνονται πολλὲς σελίδες γιὰ τὴν παρακολούθηση τῆς σύγχρονης πνευματικῆς ζωῆς τοῦ τόπου μας ἀπὸ εἰδικοὺς γιὰ τὸν κάθε κλάδο συνεργάτες. Τὸ «ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ» τῶν «Ἑλληνικῶν Γραμμάτων» εἶναι τὸ καθρέφτισμὰ τῆς Ἑλληνικῆς πνευματικῆς ζωῆς.

ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ «ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ» ΚΑΙ ΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΤΟΥΣ:

Στοχασμοὶ παράταιροι, (Χρονογράφημα τοῦ κ. Πέτρου Χάρη).—***Λόγια καὶ πράγματα***, (Σχολιάζονται τὰ γεγονότα τοῦ Δεκαπενθημέρου ἀπὸ τὴ Διεύθυνση καὶ εἰδικοὺς συνεργάτες.— ***ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΤΕΧΝΕΣ: Γύρω ἀπὸ τὰ βιβλία***, Β. Ρώτας).— ***Τὸ Θέατρο***, (Π. Χάρης).—***Ἡ Μουσική***, (Κ. Ι. Σφακιανάκης).—***Βιοτεχνία***, (Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη).— ***Οἱ ὁμιλίες***, (Διάφοροι εἰδικοί).— ***Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΖΩΗ: Φιλοσοφία***, (Κ. Θ. Δημαρᾶς).— ***Κοινωνιολογικὰ ζητήματα***, (Κ. Παπαλεξάνδρου).— ***Φιλολογικὰ καὶ Ἱστορικά***, (Στ. Π. Κυριακίδης, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης).— ***Ἀρχαιολογικά***, (Κ. Ρωμαῖος, ἔφορος ἀρχαιοτήτων).—***Ἱστορία τῆς τέχνης***, (Δ. Εὐαγγελίδης, ἔφορος ἀρχαιοτήτων).— ***Παιδαγωγικά***, (Μ. Παπαμαῦρος, ὑποδιευθυντὴς ἄλλοτε τοῦ Μαρασλείου Διδασκαλείου.— ***Λαογραφικά***, (Χ. Σακελλαριάδης, ταξιάρχος Λαογραφικοῦ Ἀρχείου).— ***Ἰατρικὰ σημειώματα***, (Α. Σταματελάκης, γιατρὸς μικροβιολόγος).— ***Ἡ Ξένη Πνευματικὴ ζωή***, (Διάφοροι.— ***ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ***, (Κ. Μπαστιᾶς).— ***Τὸ Οἰκονομικὸ Δελτίο***, (Τραπεζιτικός).— ***Βιβλιογραφικὸ Δελτίο.***